

Konjunkturläget

Mars 2002

Utgiven av
Konjunkturinstitutet
Stockholm 2002

Konjunkturinstitutet (KI) gör analyser och prognoser över den svenska och internationella ekonomin samt bedriver forskning i anslutning till detta. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för de bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget innehåller analyser och prognoser över svensk och internationell ekonomi. Rapporten publiceras fyra gånger per år, i mars, juni, augusti och november. *The Swedish Economy* är motsvarande rapport på engelska. *Analysunderlag* publiceras i anslutning till Konjunkturläget (inte i juni) och består av ett omfattande sifferunderlag i tabellform.

I serien *Specialstudier* publiceras rapporter som härrör från utredningar eller andra externa uppdrag. Forskningsresultat publiceras i serien *Working Paper*. Av dessa publiceras vissa i internationella vetenskapliga tidskrifter och utges då på nytt under beteckningen *Reprints*. Rapporter i båda dessa serier kan beställas utan kostnad eller laddas ner direkt från Konjunkturinstitutets hemsida.

Konjunkturinstitutet
Kungsgatan 12-14
Box 3116
SE-103 62 Stockholm
Telefon: 08-453 59 00, Telefax: 08-453 59 80
E-post: ki@konj.se, Hemsida: www.konj.se

ISSN 0023-3463
ISBN 91-89226-30-5

Förord

I Konjunkturläget mars 2002 presenteras en prognos av den ekonomiska utvecklingen 2002–2003 i Sverige och i omvärlden. I ett särskilt avsnitt utvärderas Konjunkturinstitutets prognoser för 2001. Dessutom jämförs den innevarande prognosen med den bedömning som presenterades i november 2001.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Hans Lindberg. Beräkningarna avslutades den 14 mars 2002.

Ingemar Hansson
Generaldirektör

Sammanfattning

Konjunkturen är på väg att bottna och tillväxten tar fart i höst. BNP bedöms öka med 1,3 procent i år och 2,7 procent nästa år. Sysselsättningen minskar men vänder sedan uppåt. De offentliga finanserna försämrats men är i linje med regeringens tvåprocentsmål för sparandet i genomsnitt över en konjunkturcykel. Åtgärder kan behövas för att de statliga utgifterna inte ska överstiga utgiftstaket. Inflationsutsikterna 2003 framstår som dämpade.

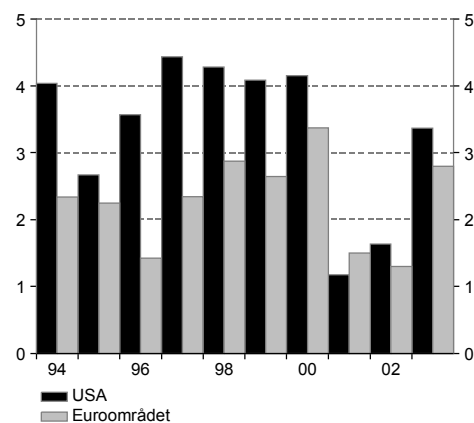
Världsekonomin befinner sig i lågkonjunktur, men en återhämtning väntas ske successivt (se diagram 1). Under hösten bedöms den internationella tillväxten skjuta fart och resursutnyttjandet börja stiga. Återhämtningen är framför allt en följd av expansiv ekonomisk politik. Den amerikanska ekonomin växer nu något snabbare än väntat till följd av en fortsatt stark privat konsumtion. Det tidigare fallet i investeringarna bedöms avta successivt samtidigt som tillväxten får draghjälp av att lageravvecklingarna snart är klara.

Även den svenska konjunkturen är på väg att förbättras. BNP-tillväxten bedöms dock stanna vid 1,3 procent i år till följd av den svaga utvecklingen under slutet av 2001 och en fortsatt lageravveckling fram till sommaren. Det mesta talar för en successivt högre tillväxt (se diagram 2). Hushållens konsumtion väntas öka i en snabbare takt redan under våren på grund av en expansiv finanspolitik och ett mer positivt stämningsslag. Den svenska exporten börjar öka försiktigt i slutet av sommaren för att sedan ta fart när tillväxten i omvärlden och efterfrågan på telekomprodukter tilltar. Till sammans med bl.a. höga investeringar till följd av utbyggnaden av tredje generationens mobiltelefonnät bedöms detta medföra att den svenska BNP-tillväxten stiger till 2,7 procent under 2003.

Bilden av konjunkturutvecklingen är inte entydig. Det finns fortfarande en risk för att den internationella konjunkturen förblir svag under en längre tid. Men sannolikheten för en svagare utveckling har minskat under vintern. En annan nedåtrisk är att den svenska lönebildningen åter kan fungera på ett sätt som bromsar tillväxten. En uppåtrisk är att den expansiva ekonomiska politiken i omvärlden leder till ett större uppsving än väntat. Likaså kan det inte uteslutas att de svenska hushållens konsumtion kan växa snabbare än förutsett med hänsyn till den starka inkomstutvecklingen. Sammantaget framstår riskerna för den svenska BNP-tillväxten som balanserade i nuläget.

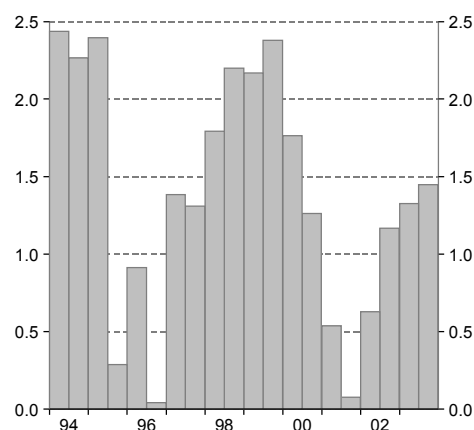
Sysselsättningen utvecklades starkt i början av förra året trots den vikande efterfrågeutvecklingen. Det finns därför en

Diagram 1 BNP i USA och euroområdet
Årlig procentuell förändring

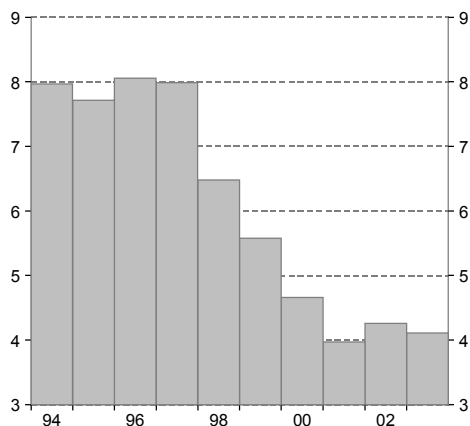
Källor: US Department of Commers och Eurostat

Diagram 2 BNP i Sverige
Procentuell förändring, säsongrensade halvårsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 3 Öppen arbetslöshet
Procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

överbemanning inom företagen och en press att reducera personalstyrkan för att förbättra produktiviteten. Sysselsättningen är nu på väg att minska samtidigt som arbetslösheten stiger till 4,3 procent i år (se diagram 3). Sysselsättningen börjar öka mot slutet av 2002 med viss eftersläpning i förhållande till efterfrågeutvecklingen.

Tabell 1 Valda indikatorer

Årlig procentuell förändring respektive procent

	1999	2000	2001	2002	2003
BNP till marknadspris	4,5	3,6	1,2	1,3	2,7
Bytesbalans ¹	3,6	3,3	2,8	2,8	2,5
Sysselsättningsgrad ²	75,9	77,2	78,2	77,7	77,7
Öppen arbetslöshet ³	5,6	4,7	4,0	4,3	4,1
Timplön	3,4	3,7	4,3	3,9	4,0
Produktivitet i näringslivet ⁴	2,9	2,6	0,7	2,2	3,0
KPI, dec-dec	1,2	1,4	2,9	1,9	2,4
UND1X, dec-dec	1,9	1,3	3,4	1,9	2,0
Offentligt finansiellt sparande ⁵	1,3	3,7	4,8	1,4	1,6
Reporänta ⁶	3,25	4,00	3,75	3,75	4,25
10-årig statsobligationsränta ⁶	5,6	4,9	5,2	5,5	5,7
TCW-index ⁶	124,4	128,0	138,6	132,0	128,7

¹ Riksbankens definition. I procent av BNP.

² Reguljär sysselsättning i procent av befolkningen, 20–64 år.

³ I procent av arbetskraften.

⁴ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.

⁵ I procent av BNP.

⁶ Vid årets slut.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Arbetsmarknadsstyrelsen.

Lönerna ökade med 4,3 procent 2001, vilket var snabbare än väntat. Sysselsättningen ökade starkt 1999–2001 och löneglidningen ser ut att ha tagit fart i de delar av ekonomin som berördes sent av konjunkturavmattningen. Det var speciellt inom kommunerna, byggsektorn och stora delar av den privata tjänstesektorn som löneglidningen var hög. Bristtalen på arbetskraft faller nu på bred front. Sysselsättningen minskar och arbetslösheten ökar samtidigt som det fortfarande finns en viss överbemanning. De befintliga treårsavtalen ger ett lägre påslag 2002–2003. Löneökningstakten bedöms därför minska till 3,9 procent i år. Nästa år, då efterfrågan ökar i snabbare takt, beräknas lönerna öka med 4,0 procent.

Mot bakgrund av den vikande sysselsättningsutvecklingen och betydelsen av en hög sysselsättning av bl.a. demografiska skäl skulle en lägre löneökningstakt vara samhällsekonomiskt önskvärd. Detta skulle öka Riksbankens utrymme för en fortsatt expansiv penningpolitik, och på så sätt förbättra förutsättningarna för ytterligare sysselsättningsökningar. Lönerna ökar snabbare i Sverige än i euroområdet

(se diagram 4), vilket på sikt kan urholka konkurrenskraften.

Den oväntat starka pris- och löneutvecklingen under det senaste året talar för att resursutnyttjandet är högre än vad som tidigare antagits. Trycket på de tillgängliga resurserna har dock minskat till följd av konjunkturedgången. Resursutnyttjandet ökar igen till hösten när tillväxten tar fart, men produktionsgapet bedöms bli svagt negativt även nästa år.

Inflationsuppgången under förra året kan till en del förklaras av tillfälliga effekter som nu faller ur tolv månaderstalen. Den resterande delen av inflationsuppgången hänger sannolikt samman med den snabba efterfrågetillväxten 1999–2000 och den då tilltagande bristsituationen på arbetsmarknaden. Sedan dess har dock resursutnyttjandet minskat. Löneökningarna bedöms avta samtidigt som produktiviteten växer snabbare. Inflationen hålls dessutom tillbaka av en apprecierande krona. Mot den bakgrunden bedöms inflationen vara i linje med Riksbankens inflationsmål redan i slutet av 2002.

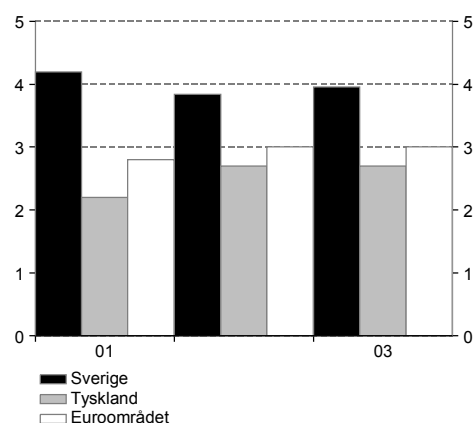
Några dagar efter det att denna prognos gjordes höjdes reporäntan med 0,25 procentenheter till 4,00 procent. Höjningen var enligt Konjunkturinstitutets bedömning inte nödvändig med hänsyn till inflationsutsikterna. Men penningpolitiken är fortfarande expansiv och höjningen påverkar inte tillväxten och inflationen mer än marginellt.

Under 2003–2004 bedöms efterfrågan växa snabbare än den potentiella produktionen, som beräknas öka med ca 2,1 procent per år i genomsnitt under perioden 2001–2004. Arbetsmarknadsläget blir stramare och arbetslösheten sjunker. På sikt leder en sådan utveckling till ett tilltagande inflationstryck. Det framstår därför i nuläget som motiverat att under 2003 höja reporäntan till 4,25 procent.

Den vikande konjunkturen under fjolåret börjar nu tillsammans med den expansiva finanspolitiken försvaga de offentliga finanserna (se diagram 5). Under 2002 och 2003 bedöms sparandet uppgå till 1,4 respektive 1,6 procent av BNP. Med hänsyn till att resursutnyttjandet är lägre än normalt bedöms dock det offentliga sparandet vara i linje med regeringens mål om ett överskott på två procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.

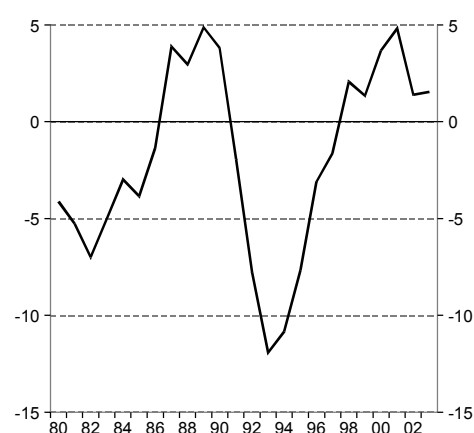
De statliga utgifterna har ökat snabbare än väntat till följd av den försvagade konjunkturen. Utgiftstaken, som läggs fast av Riksdagen, bedöms därför överskridas med omkring 8 miljarder kronor 2002 och 12 miljarder kronor 2003. Om regeringen gör en liknande bedömning kommer sannolikt åtgärder att vidtas som bromsar utgiftsutvecklingen. Det skulle innebära att det finansiella sparandet stärks samtidigt som det framtida skattesänkingsutrymmet ökar. Om dessutom sparmålet 2003 skulle sänkas till 1,5 procent av BNP skulle det uppstå ett utrymme för inkomstskattesänkningar

Diagram 4 Timlön i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet och OECD.

Diagram 5 Offentliga sektorns finansiella sparande
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

2003 motsvarande det fjärde och sista steget i kompensatio-
nen för den allmänna pensionsavgiften. Ur strikt konjunk-
turpolitisk synvinkel är en sådan finanspolitisk lättnad inte
särskilt angelägen 2003, så vitt nu kan bedömas, eftersom
tillväxten ändå beräknas bli hög.

Innehåll

Konjunkturprognos	11
Internationell ekonomi	13
Finansiell ekonomi.....	29
Efterfrågan och produktion i svensk ekonomi.....	39
Arbetsmarknad, resursutnyttjande och priser	59
Offentliga finanser	75
Prognosjämförelse.....	87

Fördjupning och faktarutor

Den japanska återhämtningen dröjer	21
Reporäntans utveckling i Konjunkturinstitutets prognoser	32
Beräkningar av den reala effektiva jämviktsväxelkursen	34

Konjunkturprognos

2002–2003

Internationell ekonomi

Återhämtning inleds i år

Världsekonomin befinner sig i lågkonjunktur. Efter rekordåret 2000 föll tillväxten i OECD-området till 1,1 procent i fjol och förväntas bli enbart marginellt högre i år (se tabell 2 och diagram 6). Konjunkturavmattningen fördjupades genom terrordåden i USA den 11 september förra året. Nedgången drevs till en början av svaga investeringar och påverkade i första hand industrin. Hushållens konsumtionsutgifter förblev i många länder oväntat starka.

En gradvis återhämtning väntas äga rum redan i år, efter ett svagt andra halvår 2001. Tillväxttakten tar fart mer rejält och resursutnyttjandet börjar stiga under andra halvåret i år. Nästa år bedöms BNP-tillväxten i OECD uppgå till knappt 3 procent.

Tabell 2 BNP och KPI i omvärlden

Årlig procentuell förändring

	BNP				KPI			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
USA	4,2	1,2	1,6	3,4	3,4	2,8	1,1	2,5
Japan	2,2	-0,4	-1,1	0,7	-0,6	-0,5	-1,0	-0,7
Euroområdet	3,4	1,5	1,3	2,8	2,3	2,7	1,7	1,7
Tyskland	3,0	0,6	0,9	2,7	2,1	2,4	1,4	1,4
Frankrike	3,5	2,0	1,4	2,8	1,8	1,8	1,5	1,5
Storbritannien	2,9	2,4	2,0	2,6	0,8	1,2	1,2	1,6
OECD ¹	3,8	1,1	1,3	2,9	2,4	2,2	1,0	1,7
Världen	4,7	2,4	2,5	3,7				

¹ BNP-siffrorna avser samtliga OECD-länder, medan KPI-siffrorna avser OECD exkl. Australien, Island, Korea, Mexiko, Nya Zeeland, Polen, Tjeckien, Turkiet och Ungern. KPI för EU-länderna avser harmoniserade KPI-tal.

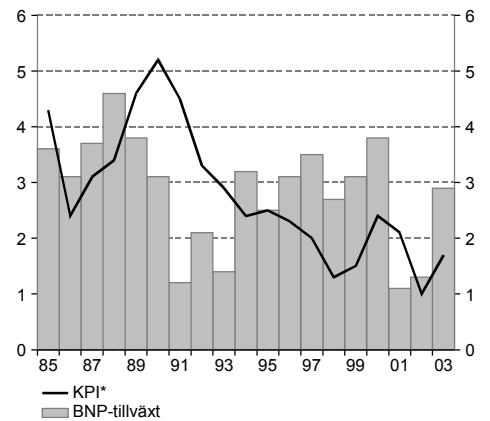
Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

Vissa asiatiska länder har redan känt av den annalkande internationella uppgången. Industriproduktionen har stigit framförallt i Kina och Korea (se diagram 7). Förutom en ökande export (främst i Kina) dras produktionen upp av en stigande inhemsk efterfrågan.

Återhämtningen bärs upp av den inhemska efterfrågan i USA och Europa (se tabell 2). I USA väntas neddragningen av företagens lager avta, vilket bidrar positivt till BNP-tillväxten.

Omläggning av den ekonomiska politiken i expansiv riktning förra året bedöms vara den viktigaste faktorn bakom den väntade uppgången. Inom euroområdet var det hudsakligen penningpolitiken som lättades medan det i USA

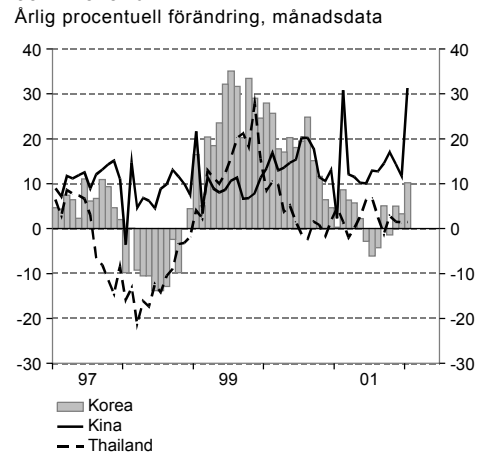
Diagram 6 BNP och inflation i OECD
Årlig procentuell förändring

* Se not tabell 2.

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

Diagram 7 Industriproduktionen i Korea, Kina och Thailand
Årlig procentuell förändring, månadsdata

Källor: Nationella källor.

och Storbritannien var en kombination av expansiv penningpolitik och kraftig finanspolitisk stimulans. Dessutom väntas nedgången i IKT-sektorn (informations- och kommunikationsteknologi) i stort sett vara avslutad, vilket också bidrar till en starkare utveckling.

Inflationen i OECD som helhet var förra året nästan lika hög som 2000, nämligen 2,2 procent. I euroområdet uppgick den till 2,7 procent, klart över den Europeiska centralbankens maximigräns på 2 procent, och i USA var den ännu något högre. Lägre råolja- och livsmedelspriser samt ett lägre resursutnyttjande beräknas leda till att inflationen i OECD avtar till 1,0 procent i år. Nästa år väntas den uppgå till 1,7 procent.

Tabell 3 BNP i USA och euroområdet

Procentuell förändring

	2000	2001	2002	2003
USA				
Slutlig inhemsk efterfrågan	5,0	2,2	1,5	2,9
Lagerinvesteringar ¹	-0,1	-1,2	0,5	0,6
Nettoexport ¹	-0,9	-0,1	-0,6	-0,3
BNP	4,2	1,2	1,6	3,4
Euroområdet				
Slutlig inhemsk efterfrågan	2,9	1,3	1,2	2,6
Lagerinvesteringar ¹	0,1	-0,5	0,0	0,2
Nettoexport ¹	0,6	0,7	0,1	0,1
BNP	3,4	1,5	1,3	2,8

¹ Bidrag till BNP-utvecklingen.

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

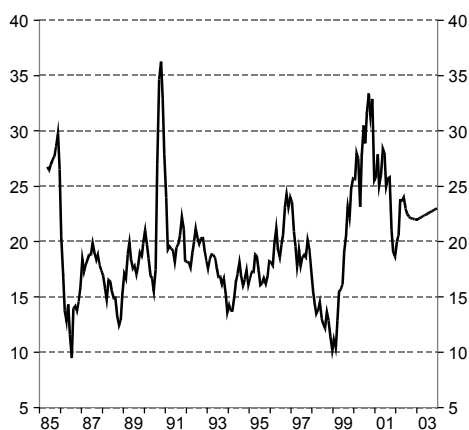
Det finns en risk att den internationella konjunkturen förbättras långsammare än i huvudscenariot. Trots att utrikeshandel inte väntas spela någon avgörande roll i konjunkturuppgången är utvecklingen i USA ändå viktig för övriga världen, som påverkas även genom andra kanaler. Börsutveckling och företagens investeringsvilja i Europa påverkas exempelvis av läget i USA.

En annan möjlighet är att efterfrågan i USA utvecklas starkare än i huvudscenariot, bl.a. till följd av den kraftfullt expansiva finans- och penningpolitiken. Återhämtningen i världsekonomin skulle då komma snabbare och ge upphov till en tidigare omläggning av den ekonomiska politiken i kontraktiv riktning.

Svag oljemarknad

Oljepriserna har utvecklats svagare än väntat under vintern till följd av det milda vädret och konjunktur nedgången. Den svaga oljeprisutvecklingen, med priser under OPEC:s mål-

Diagram 8 Oljepris
Brent USD/fat, månadsgenomsnitt

Källor: Thomson Financial Datastream och Konjunkturinstitutet.

satta nivå på mellan 22 och 28 dollar per fat, har satt samarbetet inom organisationen under klar press och den faktiska produktionen har varit högre än de beslutade kvoterna.

Den 1 januari i år tillkännagav OPEC nya produktionsneddragningar med 1,5 miljoner fat om dagen. Produktionsneddragningen betingades på en överenskommelse mellan OPEC samt Angola, Mexico, Norge, Oman och Ryssland. Dessa länder skulle tillsammans minska produktionen med ca 0,5 miljoner fat per dag. Ryssland, som driver en hård linje mot OPEC, är ungefär en lika stor producent som Saudiarabien.

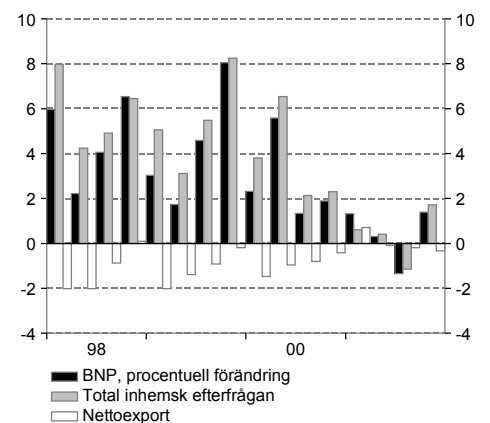
Sedan överenskommelsen mellan OPEC och de fem länderna utanför organisationen har oljepriset stigit från omkring 20 dollar per fat till 24 dollar per fat i mitten av mars. En stor del av denna uppgång beror sannolikt på en oro över ett eventuellt amerikanskt ingripande i Irak. Bedömningen är dock att denna prisuppgång är tillfällig och att oljepriset kommer att falla tillbaka under sommaren.

På sikt, med en återhämtning av världskonjunkturen, torde oljeefterfrågan stärkas och priset åter öka. Effekterna av den något starkare efterfrågetillväxten uppvägs delvis av nya faktorer på utbudssidan. Dessa inbegriper bland annat nya fyndigheter av nordsjöolja och att Ryssland sannolikt inte kommer att träffa nya överenskommelser med OPEC. I år bedöms priset på nordsjöolja uppgå till i genomsnitt ca 22 dollar per fat (se diagram 8), för att i slutet av 2003 uppgå till 23 dollar per fat. Då priset på den av OPEC målsatta korgen av oljekvaliteter vanligen understiger priset på nordsjöoljan innebär detta att OPEC når den nedre gränsen av det målsatta prisintervallet under prognosperioden.

Snabbare återhämtning än väntat i den amerikanska ekonomin

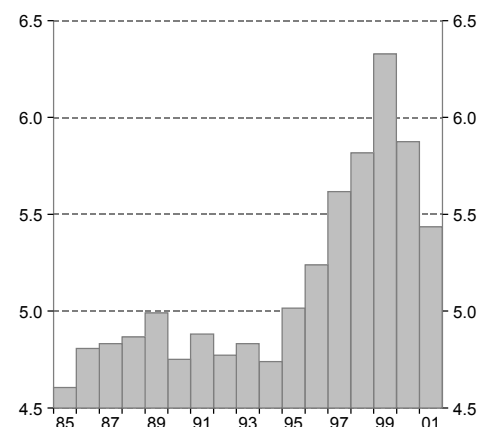
Terrorattackerna i september bidrog till att den amerikanska ekonomin krympte under det tredje kvartalet i fjol. Preliminära siffror visar nu att ekonomin åter växte redan under det fjärde kvartalet (se diagram 9). Trots en snabb ökning av arbetslösheten och en fallande real disponibel inkomst ökade hushållens konsumtion överraskande mycket. En gradvis ökning av konsumentförtroendet, vilket delvis följde av de snabba framgångarna i aktionen i Afghanistan, förmånlig finansiering vid t.ex. bilköp och allmänt låga räntor bidrog till att hushållens köpvilja stegrades. Dessutom är hushållens nettoförmögenhet fortfarande förhållandevis hög trots det senaste årets börsfall (se diagram 10). Ekonomin stimulerades även av en kraftig expansion av de offentliga utgifterna. Fortsatt fallande investeringar, stora lagerneddragningar och en mycket svag exportutveckling medförde dock att BNP-tillväxten ändå blev måttlig under fjolårets sista kvartal.

Diagram 9 Bidrag till BNP-tillväxten i USA
Procentuell förändring samt procentenheter, säsongrensade kvartalsvärden, uppräknad årstakt

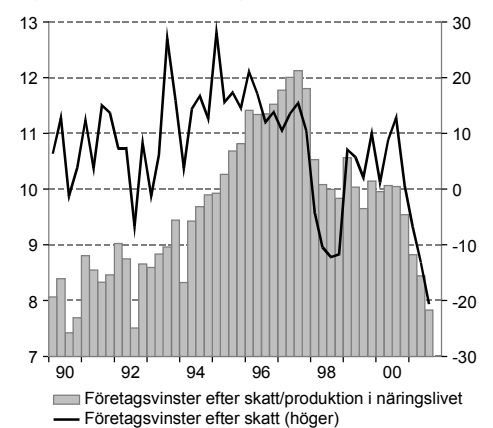
Källa: Bureau of Economic Analysis.

Diagram 10 Hushållens förmögenhetskvot i USA
Nettoförmögenhet som andel av disponibel inkomst

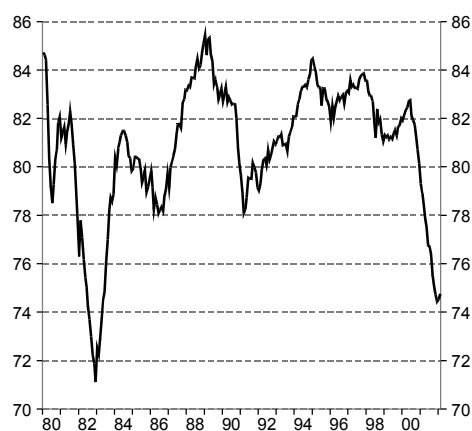
Anm.: Nettoförmögenhet vid slutet av år.
Källor: Federal Reserve System och Bureau of Economic Analysis.

Diagram 11 Företagsvinster i USA
Årlig procentuell förändring respektive procent

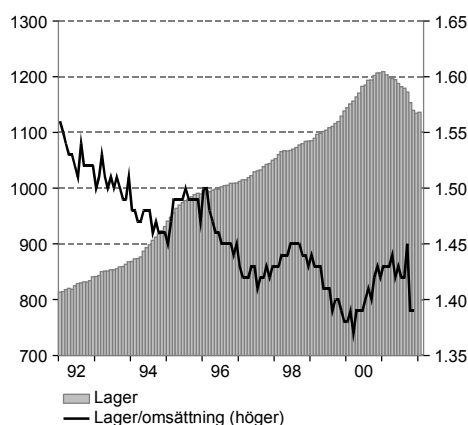
Källa: Bureau of Economic Analysis.

Diagram 12 Kapacitetsutnyttjande i USA, industrin
Procent

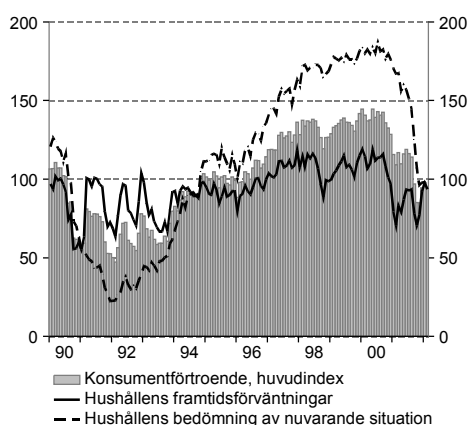
Källa: Federal Reserve System.

Diagram 13 Lager i USA
Miljarder US dollar respektive andel

Källa: US Department of Commerce.

Diagram 14 Konsumentförtroende i USA
Index 1985 = 100

Källa: The Conference Board.

Trots hushållens fortsatt höga konsumtion har emellertid företagen blivit alltmer pressade av låga vinstmarginaler (se diagram 11) och ett lågt kapacitetsutnyttjande (se diagram 12). Tillsammans med tidigare överinvesteringar bidrog detta till att företagens investeringar fortsatte att falla under hösten 2001.

På lite längre sikt är vinstutvecklingen i företagen den viktigaste drivkraften för den ekonomiska återhämtningen genom effekterna på börsutvecklingen samt på företagens investeringsvilja och arbetskraftsbehov. I ett kortare perspektiv är dock lagercykeln mycket betydelsefull. Lagerneddragningarna, som var kraftiga redan under det tredje kvartalet i fjol, fördubblades under årets sista kvartal (se diagram 13). Det är troligt att de kraftigaste lagerneddragningarna nu är över och att lagerna kommer att börja fyllas på alltefter som efterfrågan växer framöver. En sådan utveckling kommer att ge stora positiva bidrag till BNP-tillväxten under 2002.

Det faktum att hushållens konsumtion och investeringar i egna hem fortsatt att utvecklas starkt under 2001 har bidragit till att konjunktursvackan blivit osedvanligt kort. Ett antal indikatorer pekar på en fortsatt positiv utveckling. Konsumentförtroendet har stärkts de senaste månaderna även om ett visst fall noterades i februari (se diagram 14). Konsumtionen har fortsatt att växa under årets första månader trots den exceptionella ökningen under fjolårets sista kvartal. Även företagsförtroendet har förbättrats under de senaste månaderna. Inköpschefsindex i både tillverknings- och tjänstesektorn har åter stigit till nivåer över 50, vilket indikerar att aktiviteten ökar. De senaste två månadernas stigande ordergång för varaktiga varor tyder också på att investeringsneddragningarna snart kan vara över.

Även om produktiviteten fortsatt att utvecklas väl under 2001 trots konjunktursvackan – enhetsarbetskostnaderna föll under fjärde kvartalet i fjol – så förutses företagen fortsätta att skära i produktionskostnaderna för att återställa vinstandelarna. Det är därför troligt att företagens investeringar växer måttligt under innevarande år, trots den expansiva penningpolitiken och de skattelättnader som ett nyligen antaget stimulanspaket medför för företagen. Företagens strävan att åter öka sina vinstandelar förväntas även bidra till att arbetslösheten fortsätter att öka fram till hösten, för att då ha stigit till närmare 6 procent från nuvarande 5,5 procent.

Trots den stigande arbetslösheten förväntas hushållens reala disponibla inkomster utvecklas förhållandevis väl under innevarande år, bl.a. till följd av de skattelättnader som genomförts av Bush-administrationen och beslutet om att utöka arbetslöshetsersättningen. Till skillnad från flertalet tidigare konjunktursvackor har det denna gång inte skapats något större uppdämt konsumtionsbehov. Tillsammans med

en fortsatt relativt svag arbetsmarknad och en osäker börsutveckling förutses detta bidra till att den privata konsumtionen växer förhållandevis måttligt under året från sin nuvarande uppdrivna nivå och att det alltså låga hushållssparandet åter ökar något.

Det nyligen antagna stimulanspaketet – bestående av bl.a. skattelättnader för företagen och utökad ersättning vid arbetslöshet – bidrar till att finanspolitiken görs än mer expansiv. De tidigare stora federala budgetöverskotten förbyts därmed högst sannolikt till ett underskott under 2002. Till sammans med en fortsatt expansiv penningpolitik bidrar detta starkt till att hålla uppe hushållens konsumtion och påskynda den ekonomiska återhämtningen (se diagram 15).

De svaga omvärldsutsikterna bidrar till att exporten fortsätter att utvecklas svagt under året, trots att en viss försvagning av dollarn förutses. Importen, å andra sidan, förväntas expandera något snabbare i takt med att den inhemska efterfrågan växer. Sammantaget medför detta att bytesbalansen försvagas ytterligare något under prognosperioden.

Tabell 4 Ekonomiska indikatorer för USA

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

	1999	2000	2001	2002	2003
Privat konsumtion	5,0	4,8	3,1	2,3	2,6
Offentlig konsumtion	2,2	2,8	3,1	2,9	2,0
Fasta investeringar	7,9	6,7	-0,8	-1,9	4,4
Lagerinvesteringar ¹	-0,2	-0,1	-1,2	0,5	0,6
Nettoexport ¹	-1,1	-0,9	-0,1	-0,6	-0,3
BNP	4,1	4,2	1,2	1,6	3,4
KPI	2,2	3,4	2,8	1,1	2,5
Arbetslöshet	4,2	4,0	4,8	5,8	5,6
Styrränta ^{2, 3}	5,50	6,50	1,75	3,25	4,75
Lång ränta ^{2, 4}	6,5	5,2	5,0	5,3	5,7
YEN/USD ²	102	114	131	132	130
USD/EURO ²	1,00	0,94	0,89	0,90	0,95

¹ Bidrag till BNP-utvecklingen.

² Vid slutet av respektive år.

³ Federal Funds target rate.

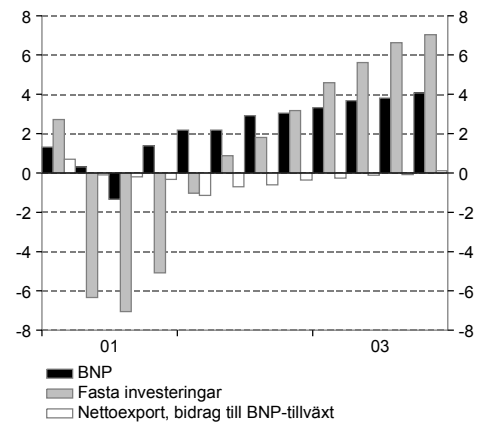
⁴ 10-årig statsobligationsränta.

Då ekonomin förväntas växa något långsammare än sin potentiella tillväxttakt under de närmaste kvartalen, förutses det s.k. produktionsgapet – vilket för närvarande bedöms vara negativt – att fortsätta vidgas ytterligare (se diagram 16). Först mot slutet av 2002, då ekonomin åter förväntas ha en årlig tillväxttakt kring den potentiella om drygt 3 procent, stabiliseras produktionsgapet. Vid slutet av 2003 bedöms produktionsgapet vara nära nog slutet.

Den snabbare efterfrågetillväxten bidrar på sikt även till en stigande inflation. Mot denna bakgrund bedöms den

Diagram 15 BNP och efterfrågekomponenter i USA

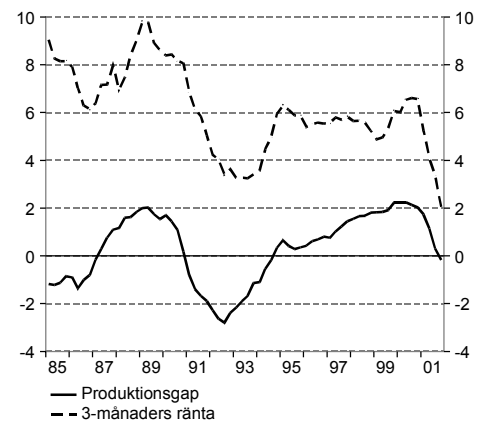
Procentuell förändring respektive procentenheter, säsongrensade kvartalsvärden, uppräknad årstakt

Källor: Konjunkturinstitutet och Bureau of Economic Analysis.

Diagram 16 Produktionsgap och ränta i USA

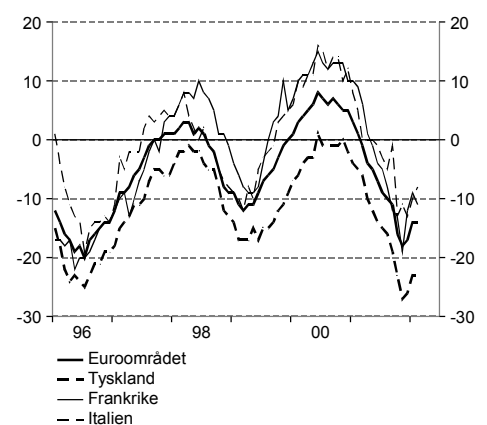
Procent av potentiell BNP respektive procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

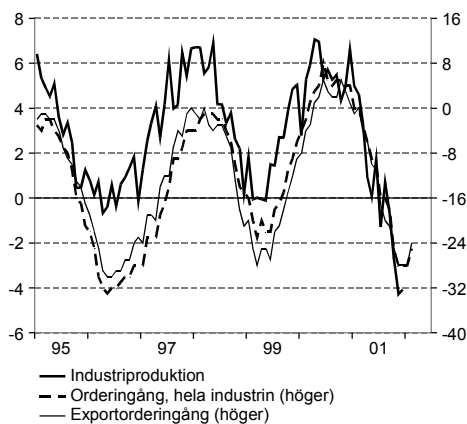
Diagram 17 Industrins förtroende i euroområdet

Nettotal

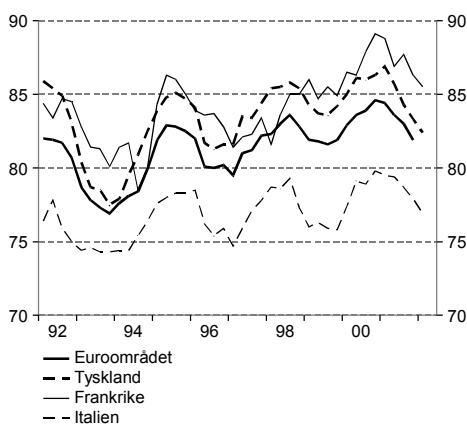
Källa: Eurostat.

Diagram 17 Industriproduktion och orderin-
gång i euroområdet
Årlig procentuell förändring respektive netttotal

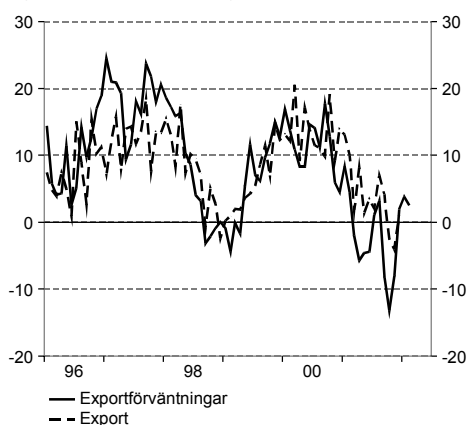
Källa: Eurostat.

Diagram 18 Kapacitetsutnyttjande i euroområ-
det, industrin
Procent

Källa: Eurostat.

Diagram 19 Export respektive industrins ex-
portförväntningar i Tyskland
Årlig procentuell förändring respektive netttotal

Källor: Ifo och Statistisches Bundesamt.

amerikanska centralbanken inleda en rad av höjningar av styrräntan under sensommaren i år för att undvika en överhettning av ekonomin.

Aterhämtningen på väg även i euroområdet

I euroområdet uppgick BNP-tillväxten under det tredje kvartalet 2001 till 0,1 procent, vilket var marginellt lägre än i Konjunkturinstitutets novemberprognos. Noterbart är dock att tillväxten hölls uppe av ett oväntat kraftigt importfall. Enligt preliminära siffror sjönk BNP med 0,2 procent under det fjärde kvartalet, vilket också var något lägre än väntat. Fortfarande väntas emellertid tillväxten successivt öka från och med det första kvartalet i år och överstiga den potentiella på ca 2,5 procent i årstakt från och med det tredje kvartalet. ECB:s räntesänkningar under förra året bedöms stimulera den ekonomiska aktiviteten samtidigt som lägre energipriser än under 2001 understödjer företagens vinster och hushållens realinkomster.

Efter en nedgång sedan mitten av 2000 har förtroendet i industrin stigit under de senaste månaderna (se diagram 16). Positiva utfall vad gäller december månads ordergång i flera medlemsländer är ett annat tecken på att tillverkningsindustrin håller på att återhämta sig (se diagram 17). Den väntade återhämtningen inom IKT-sektorn på global nivå är också en viktig komponent, även om återhämtningen inom den för euroområdet viktiga telekombranschen väntas dröja ytterligare ett tag. Den ökande efterfrågan, förhållandevis låga realräntor samt en långsam förbättring av företagens vinster väntas bidra till att de fasta investeringarna för första gången på ett och ett halvt år börjar stiga. Det faktum att kapacitetsutnyttjandet ligger kvar på en förhållandevis hög nivå (se diagram 18) understödjer också investeringstillväxten. Vidare väntas exporten gynnas av konjunkturuppgången i USA, en bild som stärks av ökande exportordergång samt stigande exportförväntningar hos företagen (se diagram 19). Samtidigt kan positiva spridningseffekter väntas från USA via finansmarknaderna. Den accelererande inhemska efterfrågan samt en viss appreciering av euron bedöms medföra att importen stiger successivt.

Liksom inom industrin föll hushållens förtroende fram till slutet av förra året. Även om en stabilisering har inträffat under de senaste månaderna har ännu inte någon tydlig förbättring skett. Den viktigaste anledningen – enligt enkätmaterialet – är stigande oro för ökad arbetslöshet (se diagram 20). Den ytterligare försvagning på arbetsmarknaden som väntas under de närmaste månaderna dämpar såväl hushållens inkomster som konsumtionsbenägenheten och återhämtningen inom hushållssektorn väntas dröja något ytterligare. Fallande inflation och redan beslutade skattelättnader

bedöms emellertid medföra en relativt god utveckling av hushållens reala disponibla inkomster framöver. Tillsammans med en minskad sparbenägenhet när utsikterna på arbetsmarknaden ljusnar väntas detta medföra att konsumtionen accelererar under det andra halvåret i år.

Parallellt med den svaga reala utvecklingen och fallande energipriser sjönk inflationen från 3,4 procent i maj 2001 till 2,1 procent i december (se diagram 21). En rad tillfälliga effekter, inklusive prishöjningar i samband med introduktionen av euron, skatthöjningar samt väderleksrelaterade störningar av grönsaksproduktionen, bidrog till att inflationen steg till 2,7 procent i januari i år. En stor del av dessa effekter är av relativt kortfristig karaktär och bland annat fallande producentpriser pekar på ett dämpat inflationstryck framöver. Till följd av det låga resursutnyttjandet och lägre energipriser än under förra året väntas inflationen sjunka till ca 1,5 procent i mitten av innevarande år. Under både 2002 och 2003 väntas inflationen i genomsnitt uppgå till 1,7 procent.

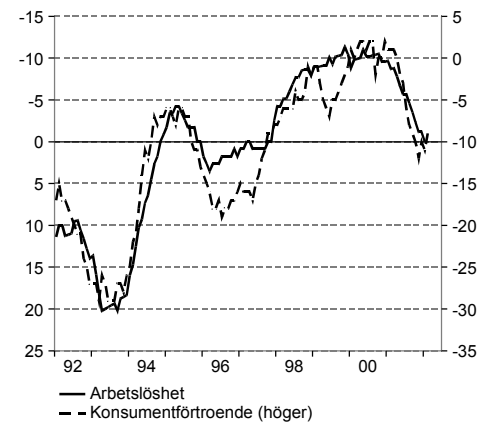
Det negativa produktionsgapet bedöms vidgas till drygt 2 procent under det andra kvartalet i år, varefter resursutnyttjandet väntas stiga något. Vid utgången av 2003 finns dock ett produktionsgap på knappt -2 procent kvar.

I Konjunkturinstitutets novemberprognos antogs att ECB i början av året skulle sänka räntan med 0,25 procentenheter till 3,0 procent. Men oroande signaler från de tyska löneförhandlingarna och en svagare euro än väntat bedöms nu medföra att räntan förblir oförändrad under resten av året. Under 2003 höjs styrräntan till 4,0 procent.

Den svaga konjunktureren har fortsatt att försämra de offentliga finanserna och utrymmet för finanspolitiska åtgärder är begränsat. För Tyskland väntas budgetunderskottet i år uppgå till mellan 2,5 och 3,0 procent av BNP. Om konjunkturutvecklingen blir sämre än väntat riskerar den i Stabilitets- och tillväxtpakten stipulerade gränsen om ett budgetunderskott på 3 procent av BNP att överskridas. Den tyska regeringen har lovat att budgeten senast 2004 ska vara i balans. Infriandet av detta löfte skulle vid en svagare konjunkturutveckling innebära en ytterligare påfrestning på ekonomin.

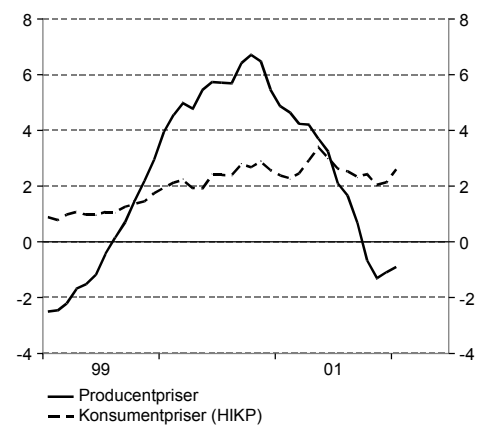
Jämfört med Konjunkturläget November 2001 revideras prognosen för BNP-tillväxten i Tyskland ned med 0,3 procentenheter för 2002 till 0,9 procent. Nedrevideringen beror till stor del på den svagare utvecklingen under slutet av förra året. Exempelvis konsumerade de tyska hushållen en mindre del än väntat av de inkomstökningar som följde av förra årets skattesänkningar. De flesta tecken tyder dock på att konjunktureren vänder under början av innevarande år. Exempelvis uppvisar de olika komponenterna i Ifo:s index över industriförtroendet ett mönster som är typiskt vid inledningen av en konjunkturuppgång (se diagram 22). Den tyska

Diagram 20 Arbetslöshet och konsumentförtroende i euroområdet
Årlig procentuell förändring respektive netttotal

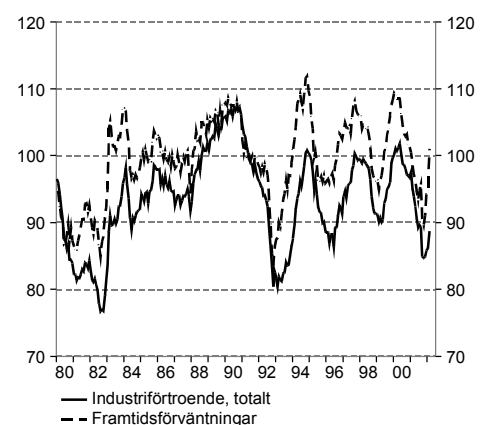
Anm. Skalan för arbetslösheten är inverterad.
Källa: Eurostat.

Diagram 21 Konsumentpriser respektive producentpriser i euroområdet
Årlig procentuell förändring

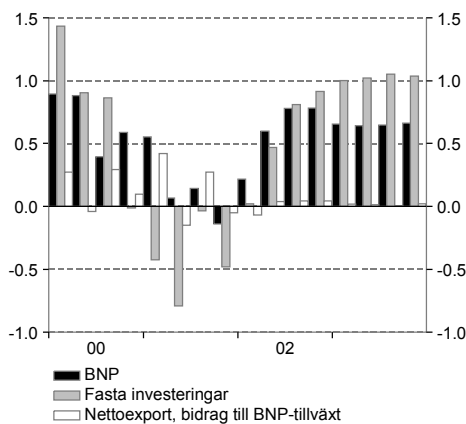
Källa: Eurostat.

Diagram 22 Industriförtroende och framtidsförväntningar i Tyskland
Index 1991 = 100

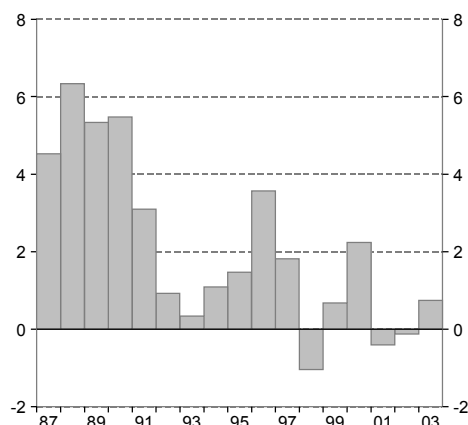
Källa: Ifo.

Diagram 23 BNP och efterfrågekomponenter i euroområdet
Procentuell förändring respektive procentenheter, säsongrensade kvartalsvärden

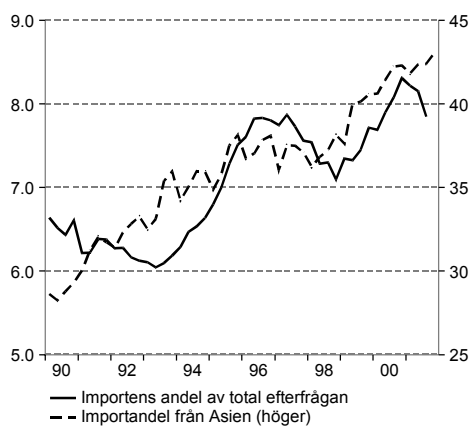
Källor: Konjunkturinstitutet och Eurostat.

Diagram 24 BNP i Japan
Årlig procentuell förändring

Källor: Cabinet Office, Japan och Konjunkturinstitutet.

Diagram 25 Importandelar i Japan
Procent

Källor: Cabinet Office, Japan and Ministry of Finance, Japan.

ekonomin bedöms emellertid fortsätta att växa långsammare än genomsnittet för euroområdet som helhet. Dessutom finns det en risk för att utvecklingen i Tyskland blir sämre än i huvudscenariot, vilket också skulle dämpa utvecklingen i övriga delar av euroområdet. (Se diagram 23)

Den tyska ekonomins problem är delvis av strukturell natur. Rörligheten på arbetsmarknaden är låg och höga enhetsarbetskostnader fortsätter att medföra svårigheter i de östra delarna av landet. Många bedömare anser också att landet hämmas av att D-marken vid eurons införande knöts till en för stark kurs och att den penningpolitik som ECB bedriver är för stram för den tyska ekonomin i nuläget.

Tabell 5 Ekonomiska indikatorer för euroområdet
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

	1999	2000	2001	2002	2003
Privat konsumtion	3,2	2,7	1,8	1,3	2,5
Offentlig konsumtion	2,1	1,9	1,9	1,8	1,5
Fasta investeringar	5,6	4,6	-0,5	0,4	3,8
Lagerinvesteringar ¹	0,2	0,0	-0,5	0,0	0,2
Nettoexport ¹	-0,6	0,6	0,7	0,1	0,1
BNP	2,5	3,4	1,5	1,3	2,8
KPI	1,1	2,3	2,6	1,7	1,7
Arbetslöshet	10,0	8,9	8,4	8,8	8,6
Styrränta ^{2,3}	3,00	4,75	3,25	3,25	4,0
Lång ränta ^{2,4}	5,17	4,91	4,78	5,00	5,50
USD/EURO ²	1,01	0,94	0,89	0,90	0,95

¹ Bidrag till BNP-utvecklingen.

² Vid slutet av respektive år.

³ Refiränta.

⁴ 10-årig statsobligationsränta.

Fördjupad recession i Japan

Recessionen i Japan fortsatte under tredje kvartalet förra året, då BNP sjönk med 0,5 procent efter en minskning med 1,2 procent andra kvartalet. Både den inhemska efterfrågan och exporten gick ner och indikatorer för fjärde kvartalet tyder på att ekonomin fortsatte att krympa på bred front. Men exporten förutses åter börja växa under våren, när den internationella konjunkturen gradvis förbättras. Yenens effektiva växelkurs, som det senaste halvåret har försvagats med över 10 procent, bör bidra till att Japan vinner marknadsandelar. Detta kommer att ge positiva effekter på den inhemska efterfrågan, som dock troligtvis fortsätter att vara dämpad till följd av strukturella problem (se faktaruta), sjunkande priser samt en svag banksektor. BNP beräknas därför minska med 1,1 procent i år men stiga 0,7 procent 2003, då exporten alltmer tar fart och även efterfrågan på hemmaplan långsamt förstärks (se diagram 24).

Sjunkande priser, s.k. deflation, har tyngt den japanska ekonomin sedan 1999. Nu i januari hade konsumentpriserna sjunkit med 1,4 procent under det senaste året. Till stor del beror prisutvecklingen på den låga inhemska efterfrågan och avregleringar inom tjänstesektorn bl.a. telekom. Men även den billigare importen har haft stor betydelse. Andelen av den totala japanska efterfrågan som tillgodoses med import stiger trendmässigt. Framförallt växer importen från låglöneländerna i Ostasien (främst Kina), dit japanska företag lägger ut produktionen för att möta den ökade priskonkurrensen (se diagram 25).

Den krympande efterfrågan och ökande priskonkurrensen har lett till lägre industriproduktion. Detta har medfört ett procentuellt nästan lika stort fall i arbetsproduktiviteten, vilket dragit upp enhetsarbetskostnaderna (se diagram 26). Vinsterna har följaktligen fallit rejält. Därtill är den rådande deflationen en börda i sig för de många skuldsatta företagen, eftersom realvärdet av lånestockarna stiger när priserna faller. I takt med en minskad lönsamhet har företagskonkurserna ökat (se diagram 27).

För banksektorn har konkurserna inneburit en ökning av problemlånen. Staten väntas därför fortsätta att överta dessa, vilket innebär att den offentliga skulden stiger ytterligare från 2001 års nivå på ca 135 procent av BNP.

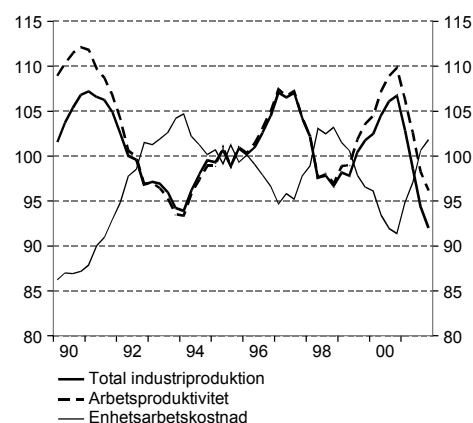
Den japanska återhämtningen dröjer

Den ekonomiska krisen i Japan har visat sig vara betydligt mer utdragen än väntat. I år väntas recessionen fördjupas, trots att den japanska ekonomin kommer att få draghjälp av den svagare yenkursen och en förbättring i världskonjunkturen. Krisen har i första hand strukturella orsaker. Till de viktigaste hör hög sparbenägenhet, ineffektiv finansiell sektor och låg rörlighet på arbetsmarknaden. Samtidigt skulle en mer expansiv penningpolitik och en svagare yenkurs kunna minska deflationstendenserna i den japanska ekonomin och underlätta genomförandet av strukturella reformer.

De japanska hushållen tillhör dem som har den högsta sparkvoten i de industrialiserade länderna (se diagram 28). Cirka 50 procent av totala sparandet utgörs av bankinlåning till låg ränta, varav det mesta hos den av staten garanterade Postbanken.

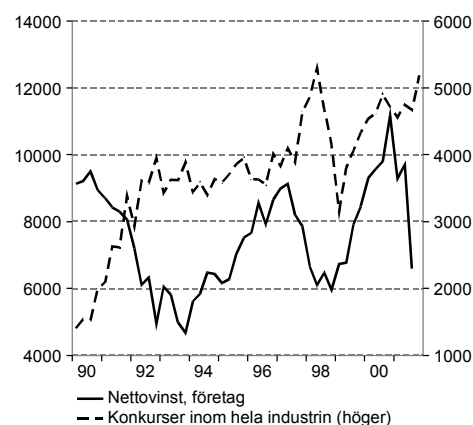
Mellan 1990 och 2001 uppgick den privata sektorns sparande i genomsnitt till ca 26 procent av BNP (se diagram 29). Sektorns investeringar uppgick under samma period till i genomsnitt 21 procent av BNP. Sparöverskottet absorberades i stor utsträckning av den offentli-

Diagram 26 Industriproduktion, produktivitet och enhetsarbetskostnad i Japan
Index 1995 = 100

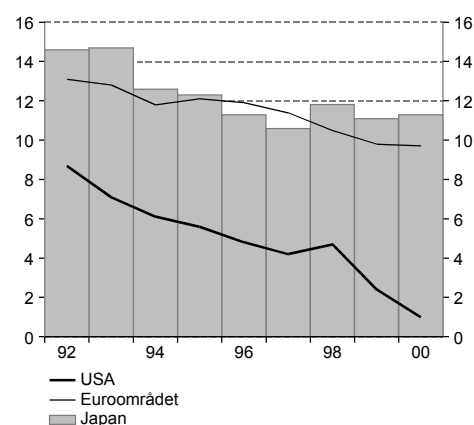
Källor: Ministry of Economy, Trade and Industry, Japan, Japan Productivity Centre och Cabinet Office, Japan.

Diagram 27 Nettovinst och konkurser i Japan
Miljarder yen respektive antal

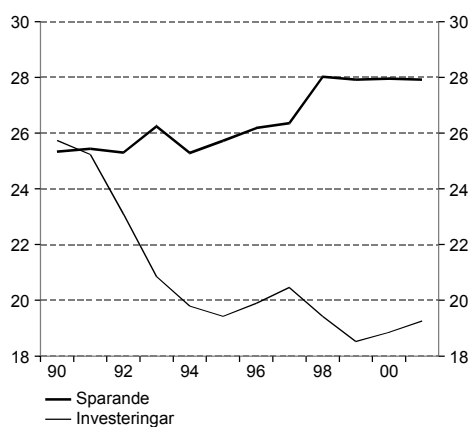
Källor: Tokyo Shoko Research och Ministry of Finance, Japan.

Diagram 28 Hushållens sparkvot
Procent

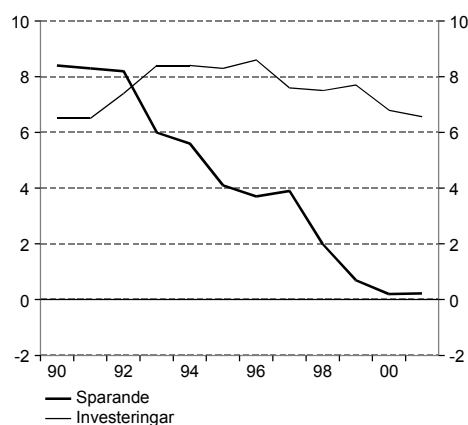
Källor: Datastream Thomson Financial och Konjunkturinstitutet.

Diagram 29 Privat sparande och privata investeringar i Japan
Procent av BNP

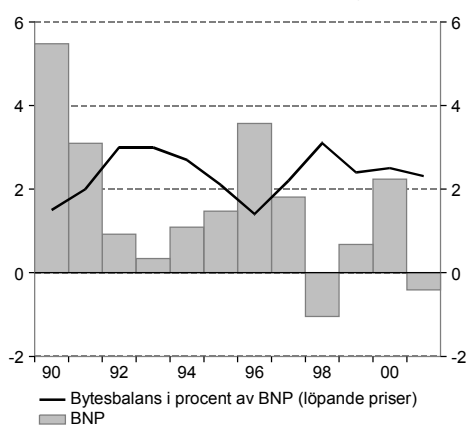
Källor: Datastream Thomson Financial och Konjunkturinstitutet.

Diagram 30 Offentligt sparande och offentliga investeringar i Japan
Procent av BNP

Källor: Datastream Thomson Financial och Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 BNP och bytesbalans i Japan
Procent respektive procentuell förändring

Källor: Thomson Financial Datastream och Konjunkturinstitutet.

ga sektorn, (se diagram 30) med ökning av statskulden som följd. Resten överfördes till utlandet i form av kapitalutflöden motsvarande landets bytesbalansöverskott (se diagram 31).

Trots höga investeringar har Japan under de senaste åren haft låg tillväxt (se diagram 32). Det höga privata sparandet har kanaliserats till investeringar med låg produktivitet. Kvoten mellan kapitalstocken och den potentiella produktionen i näringslivet ökade mellan 1975 och 1999 med drygt 70 procent. Enligt OECD:s bedömning var – som en följd av denna ineffektiva investeringsprocess – investeringskvoten betydligt högre under denna period än vad som motiverades av tillväxt- och vinstutsikterna och ytterst den potentiella tillväxten.

Det dåligt fungerande banksystemet har bidragit till de ineffektiva investeringarna. Den liberaliseringsreform, 'Big-Bang', som introducerades 1996, och vars avsikt var att öka konkurrensen mellan finansiella institutioner och förbättra utvecklingen av nya finansiella instrument, uppnådde inte sina syften. Ökade kreditrisker från konkursmässiga företag och reserveringar för osäkra lån har dessutom minskat bankernas vilja och utrymme att bevilja nya lån och försämrat bankernas lönsamhet.

Lågproduktiva företag, som producerar för den inhemska marknaden, överlever bl.a. på grund av den låga rörligheten på arbetsmarknaden. En av orsakerna till denna är den traditionella lönesättningsprincipen, som innebär att lönen ökar med antalet tjänsteår hos det lönesättande företaget. En annan är pensionssystemets utformning, som innebär att den intjänade pensionen i ett företag inte kan överföras till ett annat.

De strukturella problemen ledde gradvis till en försämring av landets ekonomiska läge. Bankerna tenderade att acceptera mindre lönsamma investeringar och försatte inte låntagarna i konkurs. Dessa kunde behålla arbetskraften tack vare den låga mobiliteten på arbetsmarknaden. Det höga sparandet i landet medförde fortsatt flöde av billigt kapital till nya investeringar. Det politiska systemet, som är en produkt av samma utveckling och traditioner som det ekonomiska systemet, reagerade sent och – i mångas ögon – obeslutsamt.

Våren 2001 presenterade regeringen ett reformprogram med tonvikt på strukturella förändringar. Målsättningen är att omfördela resurser från låg- till högproduktiva sektorer. Bankernas osäkra fordringar skall rensas bort, för att få till stånd en bättre fungerande banksektor. I programmet ingår även åtgärder för att förbättra arbets- och fastighetsmarknadens funktionsätt och att öka det privata företagandet.

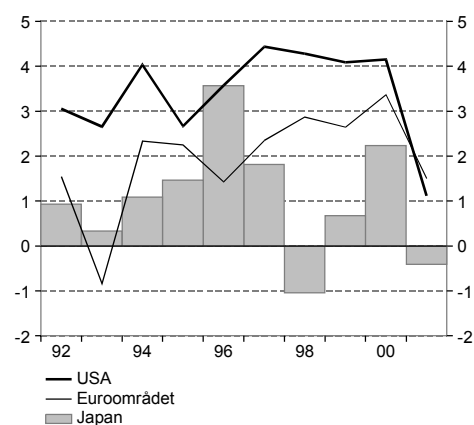
De strukturella reformerna kommer dock troligen att påverka Japans konjunkturläge negativt och risken finns att konjunktursvackan fördjupas och förlängs. Med den ökande konkurrensen, som reformerna siktar till, kommer företagen att vara tvungna att skära i sina kostnader med ökad arbetslöshet som följd. Detta kommer att dämpa den privata konsumtionen och investeringarna på kort sikt. Kravet på högre avkastning på investeringar kommer också att bidra till en nedgång i investeringsefterfrågan. Den försvagade efterfrågan kan leda till ett ökat antal företagskonkurser som i sin tur bidrar till att öka banksektorns redan stora stock av osäkra fordringar.

Den ändring av pensionssystemet som beslutades våren 2000 kommer sannolikt att på kort sikt driva upp hushållens sparande, eftersom den begränsar pensionsrättigheterna. Pensionsreformen innebär bl.a. 5 procent lägre pensionsutbetalningar och en stegvis höjning av pensionsåldern från 60 till 65 år. Läget försämras ytterligare av att andelen pensionärer i förhållande till den arbetande befolkningen stiger snabbt. Denna trend kommer att fortsätta p.g.a. den höga livslängden och de låga födelsetalen i Japan.

På kort sikt – i väntan på resultat av de strukturella reformerna – har man försökt att stimulera ekonomin genom ekonomisk-politiska åtgärder. Dessa åtgärder har dock inte varit tillräckligt verkningsfulla. Ett antal ekonomer har pekat på behovet av en mer expansiv penningpolitik än den som förs av Japans centralbank. Penningpolitiken skulle enligt denna ståndpunkt kunna stimulera den inhemska efterfrågan och även leda till ett större bytesbalansöverskott genom en depreciering av valutan. Större bytesbalansöverskott skulle i sin tur innebära att en större del av överskottssparandet skulle kunna finna lönsamma investeringsalternativ i utlandet.

Den japanska dagslåneräntan är redan extremt låg och utrymmet för sänkningar av styrräntorna är ytterst begränsat. Det finns dock möjligheter att bedriva en mer expansiv penningpolitik genom nollränteutlåning, interventioner på avkastningskurvas långa svans (uppköp av obligationer) och interventioner på valutamarknaden. Alla dessa sätt har i mer eller mindre begränsad omfattning använts av den japanska centralbanken. En tillfällig, fast växelkurs för yenen på en klart undervärderad nivå har också föreslagits¹. Detta skulle ge upphov till högre inflationsförväntningar (om den nominella växelkursen är fast krävs det högre inflation för att återställa den undervärderade reala växel-

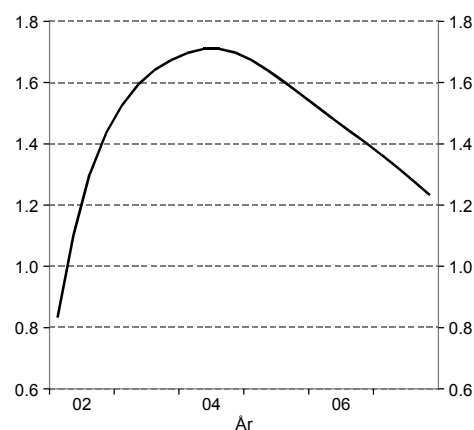
Diagram 32 BNP
Årlig procentuell förändring

Anm. Jämförelsen avser perioden efter Tysklands återförening.

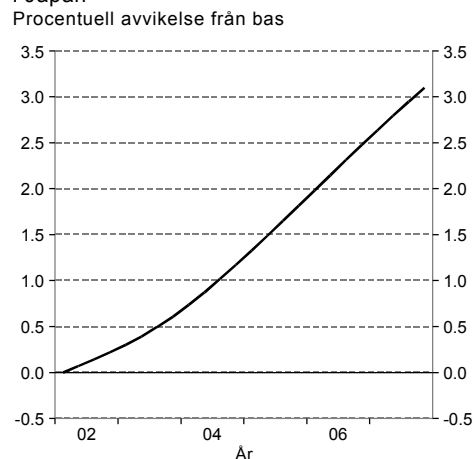
Källor: Thomson Financial Datastream och Konjunkturinstitutet

Diagram 33 Simulerad BNP i Japan
Procentuell avvikelse från bas

Källa: Konjunkturinstitutet.

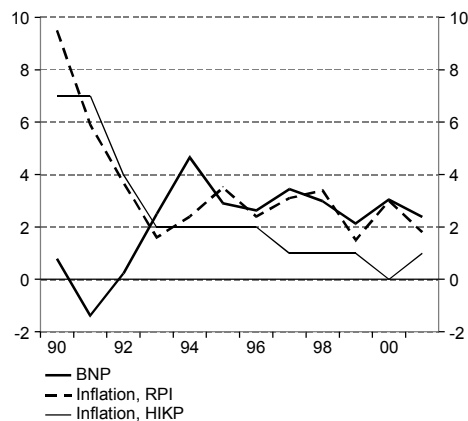
Diagram 34 Simulerad utveckling för prinsnivån i Japan

Källa: Konjunkturinstitutet.

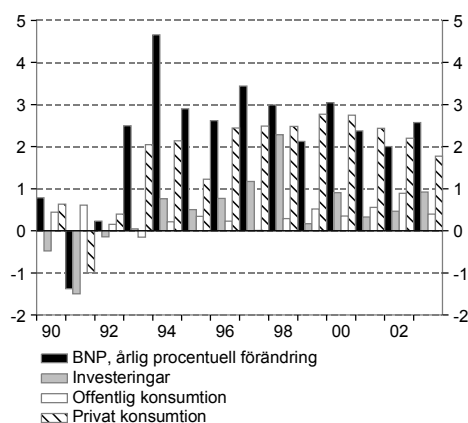
¹ Se L.E.O. Svensson, "How Japan can recover", *Financial Times*, Personal View, 25 september, 2001.

Diagram 35 BNP och inflation i Storbritannien
Årlig procentuell förändring

Källa: UK Treasury, Pocket Databank.

Diagram 36 Bidrag till BNP-tillväxten i Storbritannien
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: Office of National Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 Effektiv växelkurs för pund sterling
Index 1990=100

Källa: Thomson Financial Datastream.

kursen) och sänka den förväntade realräntan. Enligt denna tankesamling verkar inte en valutadepreciering enbart via utrikeshandelskanalen utan stimulerar även den inhemska efterfrågan direkt.

Effekter av en tillfällig penningpolitisk stimulans illustreras av en simulering med den ekonometriska världsmodellen NIGEM². Konjunkturinstitutets simulering förutsätter en femprocentig ökning av penningutbudet i Japan. Detta modelltekniska antagande kan uppnås genom de tidigare nämnda interventionssätten.

Under modellens antaganden leder detta till en ökning av BNP med i genomsnitt 1,4 procent under de första 5 åren (se diagram 33), i jämförelse med basscenariot (där ingen åtgärd vidtas). Växelkursen deprecieras med ca 5 procent i förhållande till basscenariot så fort den trovärdiga centralbankspolicyn blir känd. Därefter apprecierar den reala växelkursen gradvis, parallellt med den stadigt ökande prisnivån (se diagram 34). Bytesbalanssaldot förbättras under den största delen av perioden.

Analysen ovan påpekar att Japans problem huvudsakligen har strukturella orsaker. De strukturella reformerna bidrar till en försämring av konjunkturläget och gör en snabb återhämtning mindre sannolik. Simuleringen visar hur en penningpolitisk intervention skulle kunna stimulera ekonomin. De japanska myndigheterna har dock hittills använt sig av detta vapen i begränsad omfattning. Möjligen vill man undvika protektionistiska reaktioner på den valutadepreciering som följer av en än starkare penningpolitisk stimulans.

Begränsad nedgång i Storbritannien

Till följd av den svaga internationella konjunkturen sjönk BNP-tillväxten i Storbritannien till 2,4 procent i fjol, vilket var förhållandevis högt jämfört med andra länder (se diagram 35). Både finans- och penningpolitiken har varit expansiv, vilket bidrog till att upprätthålla den inhemska efterfrågan 2001 (se diagram 36). Styrräntan sänktes flera gånger och uppgår nu till 4 procent. Inflationen är 1,8 procent och underskrider Bank of Englands mål på 2,5 (se diagram 35). Storbritanniens andel av världshandeln verkar ha stabiliserats under det gångna året, vilket kan tyda på att ekonomin har anpassats till den höga pundkursen (se diagram 37). Tjänstesektorn växer dock snabbare än industrin i nuläget.

Arbetsmarknaden har hittills inte berörts mycket av den internationella lågkonjunkturen, men nu syns tecken på att

² Modellen har utarbetats av National Institute of Economic and Social Research i London.

arbetslösheten är på väg att öka. Mot slutet av året saktade även löneökningstakten ned (se diagram 38). Tillväxttakten för hushållens disponibla inkomster förväntas falla under prognosperioden och den privata konsumtionen kan därför komma att växa långsammare.

Finanspolitiken är fortsatt expansiv och regeringens preliminära budget, som presenterades i slutet av förra året, innehåller ökad offentlig konsumtion och investeringar samt skattesänkningar inom de närmaste två åren. De offentliga utgifterna ökar speciellt snabbt under senare delen av innevarande år. Överkapacitet i tillverkningssektorn och osäkerhet i ekonomin begränsar de privata investeringarna i år, vilket dock till viss del uppvägs av starka offentliga investeringar. BNP-tillväxten förväntas att sakta ned till 2,0 procent i år för att nästa år uppgå till 2,6 procent.

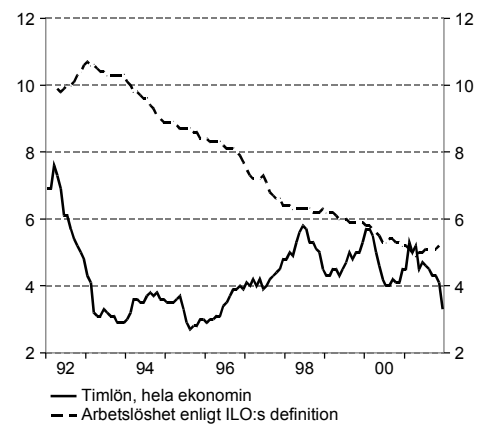
Tillväxten ökar i Norge i år

Den norska ekonomin har fortsatt att expandera och präglas av hög sysselsättning och låg arbetslöshet. Arbetslösheten har varit runt 3,6 procent och ökade endast marginellt under det sista kvartalet 2001. Långtidsarbetslösheten är låg och arbetslöshetsperioderna är generellt korta. Strategin att återinvestera en stor del av oljeintäkterna utomlands har bidragit till stabilitet i ekonomin genom att skydda ekonomin från fluktuationer i oljesektorn. Under 2001 har även viktiga ekonomisk-politiska reformer genomförts som t.ex. införandet av ett inflationsmål för den norska centralbanken och en ny långsiktig finanspolitik med planer att fasa in avkastningen från oljefonden i ekonomin.

Löneökningstakten var 4,9 procent 2001 och var särskilt hög inom olje- och gasindustrin men även inom tillverkningsindustrin. Tillväxten i den privata konsumtionen var fortsatt snabb i början av året men saktade ned i slutet av året. Den starka norska kronan och ett högre kostnadsläge än hos konkurrenterna ledde till att de norska företagen förlorade marknadsandelar och de totala investeringarna föll med knappt 6 procent trots att oljeinvesteringarna ökade det sista kvartalet (se diagram 39). Den totala exportens tillväxttakt ökade från 2,6 procent 2000 till 5,4 procent i fjol. BNP-tillväxten stannade av på 1,5 procent jämfört med 2,3 procent året innan (se diagram 40). Med anledning av den expansiva finanspolitiken och underliggande kostnadsökningar var Norges Bank en av få centralbanker som inte sänkte styrräntan direkt efter den 11 september. Räntan sänktes dock i slutet av året.

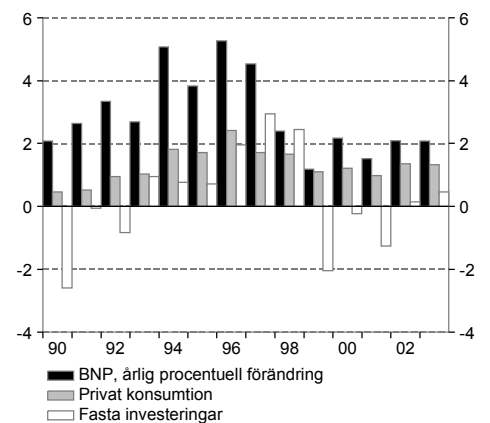
Den internationella lågkonjunkturen kommer att dämpa den norska exporten. Däremot förväntas hushållens disponibla inkomster öka under 2002, vilket kommer att upprätthålla en fortsatt stark privat konsumtion. Den underliggan-

Diagram 38 Timplön och arbetslöshet i Storbritannien
Årlig procentuell förändring respektive procent

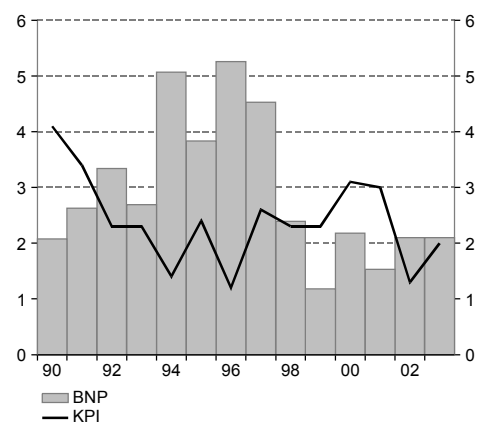
Källor: Thomson Financial Datastream.

Diagram 39 Bidrag till BNP-tillväxten i Norge
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

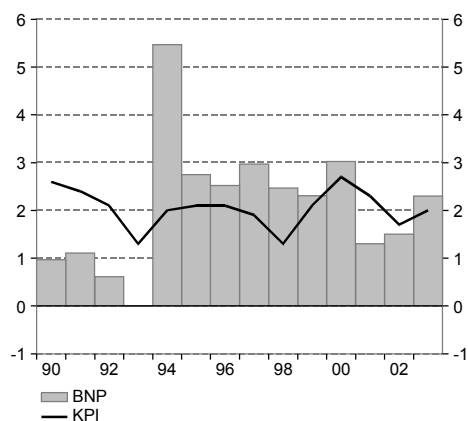
Källor: Norges Statistik Sentralbyrå och Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 BNP och KPI i Norge
Årlig procentuell förändring

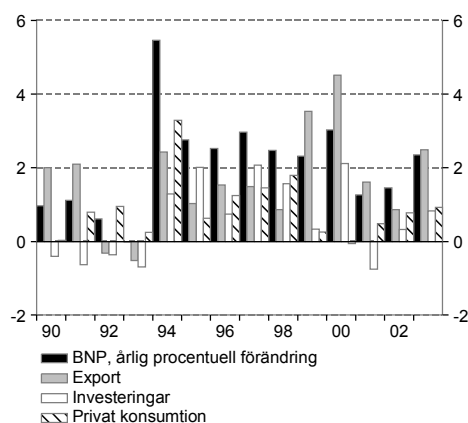
Källor: Norges Statistik Sentralbyrå och Konjunkturinstitutet.

Diagram 41 BNP och KPI i Danmark
Årlig procentuell förändring

Källor: Danmarks Statistik och Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Bidrag till BNP-tillväxten i Danmark
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: Danmarks Statistik och Konjunkturinstitutet.

de inflationen bedöms ligga under målet på 2,5 procent under prognosperioden och arbetslösheten förväntas vara fortsatt låg. Under 2001 tillträdde en ny regeringen vars budget innehåller en expansiv finanspolitik med skattesänkningar och totala stimulanser på 0,5 procent av BNP under 2002. BNP-tillväxten bedöms uppgå till 2,1 procent både 2002 och 2003.

Avstannad tillväxt i Danmark

Tillväxten i den danska ekonomin bromsade in och uppgick till 1,3 procent i fjol efter några år av stigande resursutnyttjande. Arbetslösheten föll 1999 under OECD:s estimat av den långsiktiga nivån på 5 procent och har fortsatt att sjunka till slutet av 2001, bl.a. till följd av en ökning i sysselsättningen i den offentliga sektorn. Arbetslösheten är nu den lägsta på 25 år. Penningpolitiken är expansiv och den danska centralbanken har sänkt styrräntan med 1,5 procent sedan maj 2001. Inflationen har fallit till 2,3 procent från 2,7 procent 2000 (se diagram 41). De statliga finanserna är i gott skick och Danmark har ett bytesbalansöverskott på ungefär 3 procent av BNP. Riksdagsvalet i november medförde en ny konservativ-liberal regering, men maktskiftet implicerar inga större förändringar i den ekonomiska politiken.

Finanspolitiken var något expansiv under 2001 med en ökad offentlig konsumtion och en högre sysselsättning i den offentliga sektorn. Historiskt har offentlig konsumtion i Danmark utgjort cirka 25 procent av BNP och förväntas ligga kvar på denna nivå. Under året som gick bidrog skattesänkningar (och den lägre inflationen) till att den privata konsumtionen ökade efter att ha fallit 2000. Den danska industristrukturen, med många små företag och en speciell sammansättning som domineras av jordbruksprodukter och läkemedel, har gjort att dansk export fortsatte att växa trots den globala konjunkturedgången. Exporttillväxten saktade ned till knappt 4 procent i fjol från drygt 11 procent året innan. Investeringarna föll under 2001. Byggnadsinvesteringar minskade med 14 procent, då engångseffekten av återuppbyggnaden efter stormen 1999 var över (se diagram 42).

Den danska ekonomin bedöms växa med 1,5 procent i år och med 2,3 procent nästa år. Den lägre tillväxten innevarande år beror av den internationella lågkonjunkturen men ekonomin förväntas växa något snabbare under andra hälften av året. Den privat konsumtionen stimuleras av den låga räntan, skattesänkningar och löneökningar under prognosperioden. Offentlig konsumtion fortsätter att bidra till tillväxten i år för stanna av under 2003. Investeringarna vänder och växer under året men investeringskvoten är låg historiskt sätt.

Fallande export i Finland dämpar tillväxten

Den finska ekonomin saktade ned från en tillväxttakt på 5,6 procent under 2000 till 0,5 procent 2001 (se diagram 43). Den kraftiga nedgången i fjol berodde på att exporten stagnerade i början av året. Den finska exporten som domineras av skogs- och elektronikprodukter utsätts på grund av sin ensidiga sammansättning för stora variationer. Efterfrågan i världsekonomin på skogs- och IKT-produkter föll under året och den finska exporten, som ökade med 20 procent 2000, minskade med 5 procent under 2001. Samtidigt dämpades den inhemska efterfrågan (se diagram 44).

Sysselsättningen fortsatte att vara hög under första hälften av 2001, mycket på grund av en gynnsam utveckling i servicesektorn. Arbetslösheten uppgår till 10 procent och har varit i stort sett oförändrad de senaste åren. Lönerna ökade med nästan 7 procent under året. Orsaken till de höga löneökningarna var en stark löneglidning och höga bonusutbetalningar. Inflationen på 2,6 procent under 2001 var i linje med den genomsnittliga inflationen i euroområdet. Finanspolitiken var expansiv med skattesänkningar under det gångna året.

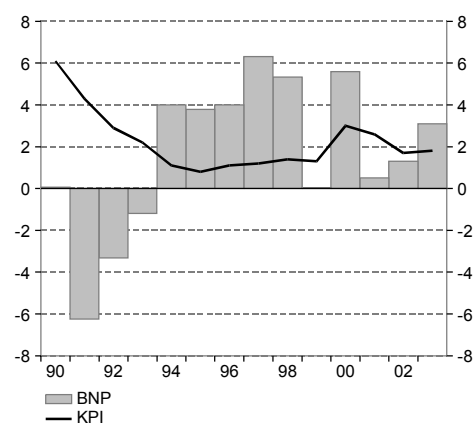
Trots osäkerheten för både den finska och den internationella ekonomin förväntas en expansiv penningpolitik i euroområdet och expansiv finanspolitik i Finland leda till att tillväxten i landet ökar i mitten av 2002. Fortsatta skattesänkningar och en lägre inflation väntas stimulera den privata konsumtionen samtidigt som den förväntade uppgången inom IKT-sektorn förbättrar utsikterna för exportindustrin. Investeringarna bedöms bli låga under 2002 men öka under 2003 då produktionen kommer igång främst inom exportsektorn. BNP-tillväxten beräknas bli 1,3 procent i år och 3,1 procent 2003.

Begränsade spridningseffekter av krisen i Argentina

Den ekonomiska krisen i Argentina har lett till att peson nu flyter fritt. Den tidigare sedelfondens fasta koppling till dollarn hade lett till växande handelsunderskott och en växande utlandsskuld. Skulden uppgick till 50 procent av Argentinas BNP när betalningarna ställdes in och peson devalverades i december förra året. Trots att Argentina har övergett den fasta växelkursen till dollarn är inte landets ekonomiska bekymmer över.

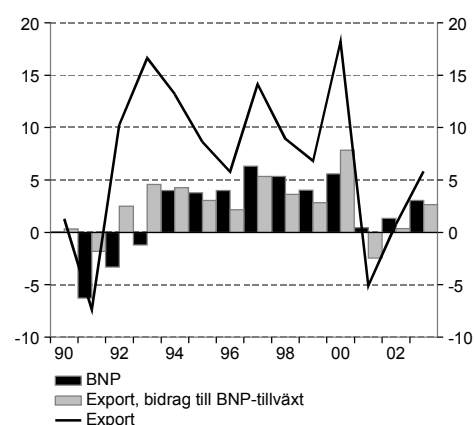
Regeringen står inför uppgiften att få igång den ekonomiska aktiviteten, stödja en banksektor som står inför stora problem och omförhandla sina lån. Mycket tyder på att finanspolitiken kommer att behöva vara återhållsam om regeringen vill tillförsäkra sig ytterligare lån från den internationella valutafonden, IMF. Enligt det senaste krispaketet

Diagram 43 BNP och KPI i Finland
Årlig procentuell förändring

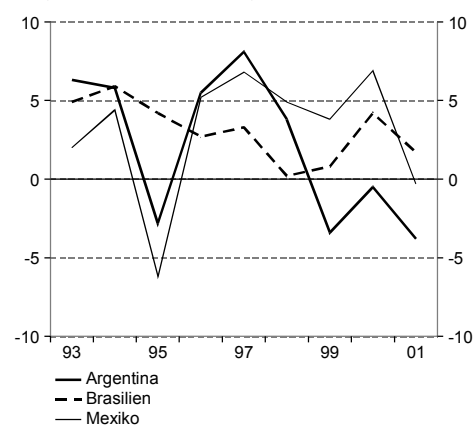
Källor: Statistikcentralen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 BNP och export i Finland
Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: Statistikcentralen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 BNP i Argentina, Brasilien och Mexiko
Årlig procentuell förändring

Källor: IMF och Consensus Forecasts.

ska budgetunderskottet reduceras till 1/3 av förra årets underskott. Dessutom infördes regler för att dollarlån ska konverteras till pesos till en kurs av 1 dollar till 1 peso medan dollarinsättningar skall konverteras till en kurs av 1 dollar till 1,4 pesos. De stora förlorarna på krispaketet är Argentinas i huvudsak utländskägda banker då stora delar av devalveringens kostnad övervältras på den redan hårt drabbade banksektorn.

Eventuella spridningseffekter av krisen bedöms vara begränsade. Argentinas ekonomiska och finansiella problem har varit kända en längre tid och de finansiella marknaderna har i stor utsträckning beaktat krisen i sina bedömningar. Samtidigt har IMF visat sig avvaktande och ännu inte lovat några nya lån. Hittills har spridningseffekterna till övriga länder i Latinamerika varit små. Brasilien är det land i Latinamerika som är mest utsatt för den Argentinska krisen. Brasilien har en stor utlandsskuld, men till skillnad från Argentina har landet en flytande växelkurs och en politisk stabilitet.

Finansiell ekonomi

Svag börsutveckling i början av året

Sedan de lägsta noteringarna efter den 11 september fram till årsskiftet steg den teknikrelaterade Nasdaq-börsen med ca 30 procent medan det bredare Standard and Poor's 500 index steg med ca hälften så mycket (se diagram 46). Utvecklingen på börserna i euroområdet, Sverige och Japan var snarlik. Euroområdets Dow Jones EUROSTOXX steg med ca 15 procent, det svenska SAX index drygt 20 procent och det japanska Nikkei 225 med knappt 10 procent.

Sedan årsskiftet till början på mars i år har dock både Standard and Poor's 500 och Nasdaq fallit tillbaka något, ca 3 procent respektive ca 10 procent, trots att den amerikanska konjunkturen nu ser ut att ha bottnat. En del av denna nedgång kan ha att göra med den osäkerhet om företagsvärderingsprinciper som uppkommit som en följd av Enron-konkursen. Det framtida vinstläget för de amerikanska företagen anses dock vara högt, att döma av de s.k. P-E talen för Standard and Poor's 500 index. I ett historiskt perspektiv ligger dessa tal, trots den svaga utvecklingen efter årsskiftet, alltså på en hög nivå.

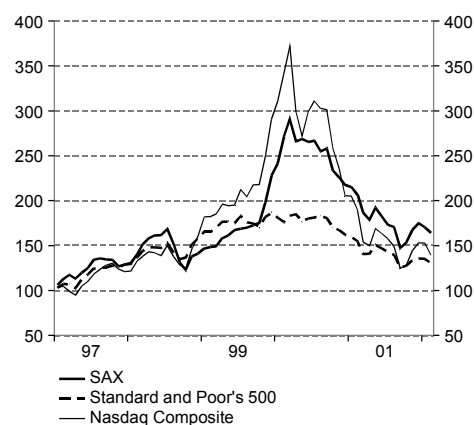
Även i euroområdet verkar den ekonomiska tillväxten vara på väg uppåt. Trots detta visade euroområdets Dow Jones EUROSTOXX i början på året en svagt fallande tendens. Tillbakagången kan delvis hänföras till IKT-sektorn och fortsatt osäkerhet kring lönsamheten hos 3G investeringarna inom telefonin. Sannolikt har även de europeiska företagen drabbats av den ökade osäkerheten om företagsvärderingsprinciper som följde Enron-konkursen.

Utvecklingen av det svenska SAX index har sedan årsskiftet uppvisat stora likheter med de bredare amerikanska indexen. Sedan årsskiftet till i början av mars i år har SAX fallit tillbaka med ca 4 procent. Den internationella konjunkturavmattningen har varit särskilt märkbar hos IKT-företagen, vars andel i det svenska SAX index tidigare var stor, bl.a. som en effekt av Ericssons höga värdering. Det senaste årets kursutveckling har dock inneburit att andelen IKT-relaterade företag i indexet har minskat till förmån för de mer "traditionella" industriföretagen. Trots nedgången under 2000 och 2001 ligger SAX indexet nästan 20 procent högre i början av mars i år jämfört med inledningen av 1999.

Penningpolitisk åtstramning nästa år

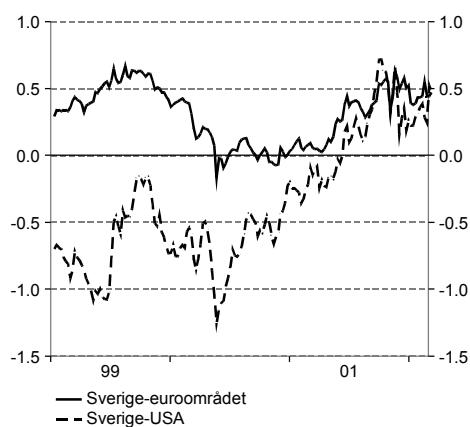
Utvecklingstendensen för de långa obligationsräntorna har sedan början av november förra året varit stigande efter ett

Diagram 46 Börsutvecklingen i Stockholm och New York
Index 1996-12-30=100

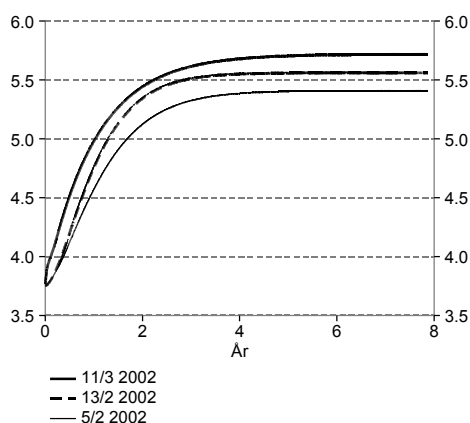
Källa: Thomson Financial Datastream.

Diagram 47 Svenska räntemarginaler, 10-åriga obligationer
Procentenheter

Källa: Riksbanken.

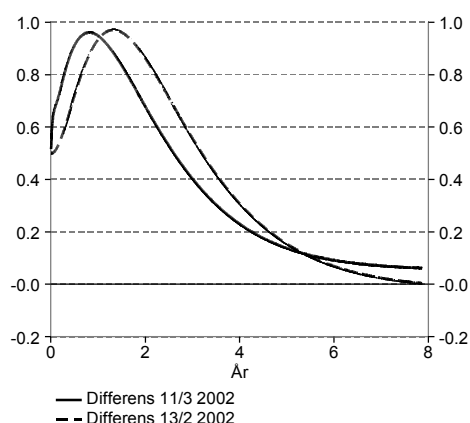
Diagram 48 Förväntad reporänta i Sverige enligt implicita terminräntor
Procent

Anm. Beräknad via avkastningskurvan för olika tidpunkter.

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 49 Differens mellan förväntad framtida styrränta i Sverige och euroområdet enligt implicita terminräntor
Procent

Anm. Beräknad via avkastningskurvan för olika tidpunkter.

trendmässigt fall sedan sommaren. En bidragande orsak till uppgången i obligationsräntorna är sannolikt att osäkerheten om världskonjunktens utveckling, som uppkom efter den 11 september, har avtagit. Även före terrorattackerna rådde ett efterfrågetryck på obligationsmarknaden, på grund av den svaga börsutvecklingen. När börsförsvagningen såg ut att ha avtagit vände obligationsräntorna uppåt. De svenska obligationsräntorna har nära följt utvecklingen i euroområdet sedan årsskiftet. Marginalen mellan den svenska 10-åriga obligationsräntan och motsvarande ränta i euroområdet uppgår därför alltjämt till ca 0,5 procentenheter (se diagram 47).

I USA har differensen mellan avkastningen på företagsobligationer med hög risk och avkastningen på statspapper fallit tillbaka något under en tid. Sedan brister och oklarheter i företagsvärderingsprinciper uppdagades i och med Enron-konkursen har dock marginalerna återigen börjat öka. Trots att marknaden för företagsobligationer i Sverige är begränsad kan detta även ha påverkat svenska företag, t ex har marginalen mellan räntan på Ericssons företagsobligation och räntan på den 10-åriga statsobligationen ökat under februari.

Avkastningskurvan indikerar en förväntad reporänta på ca 5 procent i slutet av 2002 och ca 5,5 procent i slutet av 2003 (se diagram 48). Enligt detta mått är också förväntningarna om den svenska penningpolitiken och penningpolitiken i euroområdet för prognosåren olika. Den svenska styrräntan väntas i genomsnitt vara nästan 1 procentenhet högre än i euroområdet. På längre sikt förväntas dock styrräntedifferensen att bli nära noll (se diagram 49). I avkastningskurvan inkluderas dock olika typer av riskpremier, varför också förväntningarna om reporäntan enligt avkastningskurvan ofta högre än de förväntningar som presenteras i olika enkäter. De uppmätta förväntningarna angående reporäntan i Prosperas senaste undersökning, som genomfördes den 20 februari i år, indikerar också en lägre reporänta än skattningar baserade på avkastningskurvan. Enligt undersökningen förväntas reporäntan vara oförändrad de närmaste tre månaderna för att om två år uppgå till 4,5 procent.

Samma undersökning visade också att de långsiktiga inflationsförväntningarna hos penningmarknaden var oförändrade sedan den förra mätningen, men att de alltjämt är marginellt högre än Riksbankens inflationsmål om 2 procent. Som i den tidigare undersökningen uppgav arbetstagarorganisationer samt inköpschefer i detaljhandeln och i industrin höga inflationsförväntningar på fem års sikt.

En annan indikator på den långsiktigt förväntade inflationen är differensen mellan avkastningen på en nominell obligation och en motsvarande real obligation. Denna differens speglar den genomsnittligt förväntade inflationen under obligationernas löptid och ligger, trots att inflationsutfallet

varit högt sedan april, fortfarande i linje med Riksbankens inflationsmål.

Sedan vintern förra året har de monetära förhållandena blivit något mindre expansiva. Växelkursen har apprecierat mer än väntat och realräntorna ser ut att vara något högre, framförallt på den korta sidan. Den reala avkastningskurvan har skiftat uppåt sedan vintern förra året. Kurvan har även ändrat lutning då den korta änden av kurvan har ökat mer än den långa (se diagram 50).

Inflationsutfallet var överraskande högt under vintern. Uppgången av den inhemskt genererade inflationen samt högre löneökningar än väntat under förra året indikerar att resursutnyttjande under 2001 var något högre än vad som tidigare antagits.

I nuläget avtar resursutnyttjandet, vilket dämpar inflationstrycket i år och nästa år. UND1X-inflationen bedöms därför sjunka tillbaka och vara i linje med Riksbankens mål på ett till två års sikt. Reporäntan kan därför hållas oförändrad på 3,75 procent ännu en tid, enligt Konjunkturinstitutets bedömning. Nästa år, när konjunkturen återhämtas, bedöms ekonomins tillväxttakt överskrida den långsiktigt hållbara. Ett inflationstryck byggs successivt upp som medför att inflationen hotar att överskrida inflationsmålet 2004–2005. Då penningpolitiken verkar med en eftersläpning bedöms det vara lämpligt att höja reporäntan till 4,25 procent under 2003 (se diagram 51 och 52).

Den långa räntan torde stiga marginellt under 2002–2003 då den prognosticerade kortränteuppgången är blygsam. Prognosen tar dock hänsyn till att de svenska långräntorna har en betydande marginal mot EMU som sannolikt kvarstår under delar av prognosperioden.

Tabell 6 Räntor och valutakurser

	1999	2000	2001	2002	2003
Styrräntor¹					
Riksbankens reporänta	3,25	4,0	3,75	3,75	4,25
ECB:s refiränta	3,0	4,75	3,25	3,25	4,0
Federal funds target rate	5,5	6,5	1,75	3,25	4,75
Långa räntor²					
Sverige	5,6	4,9	5,2	5,5	5,7
Euroområdet ⁴	5,2	4,9	4,8	5,0	5,5
USA	6,3	5,2	5,0	5,3	5,7
Valutakurser³					
SEK/USD	8,48	9,66	10,56	9,99	9,37
SEK/EURO	8,59	8,66	9,44	9,03	8,90
TCW-index	124,4	128,0	138,6	132,0	128,7

¹ Vid slutet av respektive år.

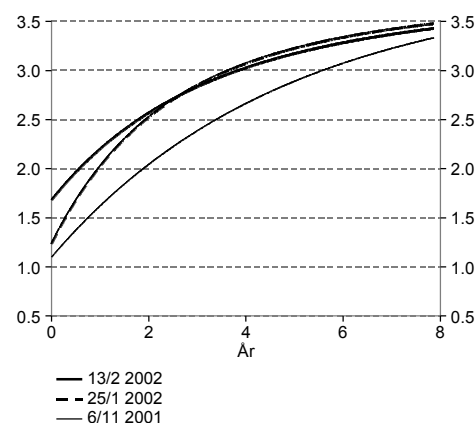
² 10-årig statsobligationsränta, december respektive år.

³ December respektive år.

⁴ Avkastning på benchmark-obligationen.

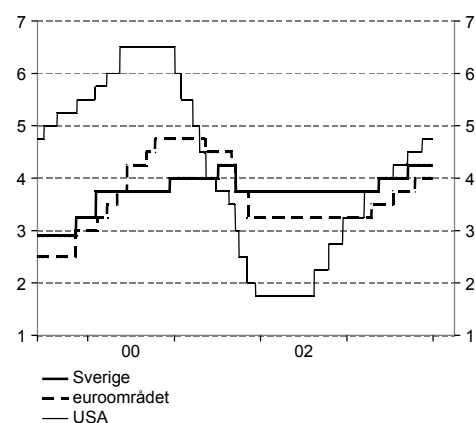
Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 50 Real avkastningskurva i Sverige Procent

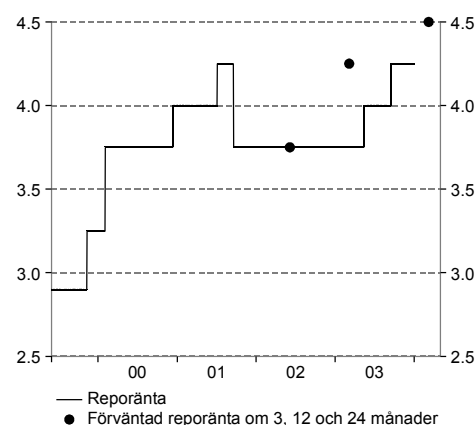
Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 51 Styrräntor i USA, euroområdet och Sverige Procent

Källor: Riksbanken och nationella källor.

Diagram 52 Förväntningar och prognos på reporäntan i Sverige Procent

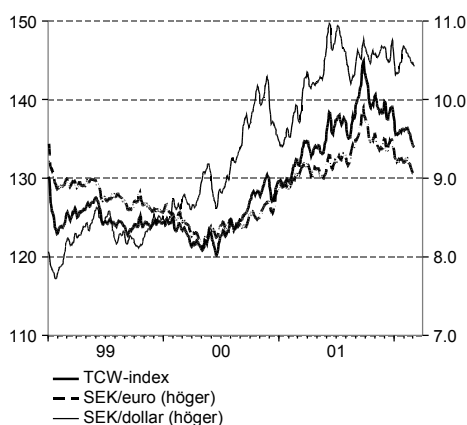
Källor: Prospera, Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Reporäntans utveckling i Konjunkturinstitutets prognoser

Den bana för reporäntan som redovisas i prognosen är nödvändigtvis inte den utveckling som är mest trolig med utgångspunkt från Riksbankens agerande. Avvikelser mot den faktiska penningpolitiken uppstår i de fall Riksbanken gör en annan inflationsbedömning än Konjunkturinstitutet.

Utgångspunkten för Konjunkturinstitutets bedömning av reporäntan är de principer för penningpolitikens uppläggning som redovisades av den nytilträdde Riksbanksdirektionen våren 1999. För närvarande är det därför Konjunkturinstitutets bedömning av UND1X-inflationen på ett till två års sikt som i första hand är avgörande för den reporäntebana som redovisas i prognosen.

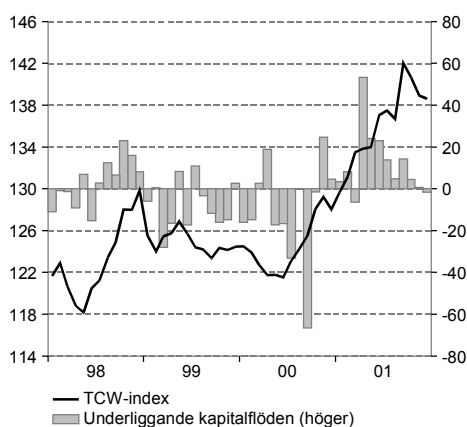
Diagram 53 Nominella växelkurser
5-dagars centrerat glidande medelvärde

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 54 Underliggande kapitalflöden och
TCW-index

Index respektive miljarder kronor

Anm. Ett positivt tal för underliggande kapitalflöden indikerar ett nettoutflöde, miljarder SEK.

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Kronan allt starkare

Allt sedan kronan föll till rekordsvaga nivåer i kölvattnet av terrorattackerna i USA har den förstärkts successivt. I termer av TCW-index har kronan förstärkts med ca 5 procent sedan i september (se diagram 53). Detta kan delvis förklaras av att kronan har kommit att pressas allt mindre av tillfälliga faktorer. De tidigare stora underliggande nettoutflödena av kapital ebbade ut under slutet av 2001 (se diagram 54), och bidrog därmed till att minska pressen på kronan.³ Den fortsatta förstärkningen under inledningen av 2002 beror sannolikt också till viss del på tilltagande förväntningar om ett svenskt deltagande i den europeiska valutaunionen.

Såväl ett beslut om en tidpunkt för en folkomröstning om ett deltagande i valutaunionen som utgången av omröstningen kommer sannolikt att påverka kronans utveckling. Vid ett eventuellt ja till ett deltagande i valutaunionen är det troligt att kronan snart därefter ansluts till ERM2. Redan före ERM2-anslutningen kommer kronan sannolikt att anpassas till den nivå som av marknaden bedöms bli den framtida konverteringskursen mot euron.

I enlighet med antagandet om oförändrad ekonomisk politik beaktar inte växelkursprognosen de konsekvenser en folkomröstning och en eventuell anslutning av kronan till ERM2 kan komma att få på kronans utveckling.

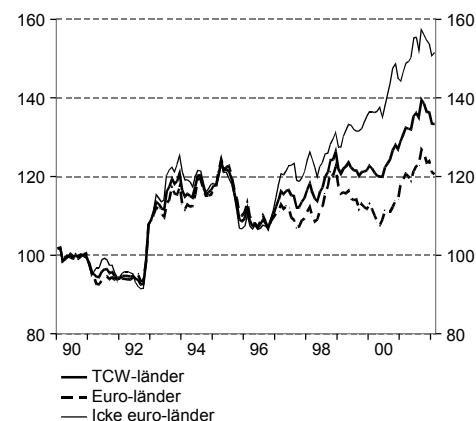
³ De underliggande kapitalflödena definieras här som den teckenvända summan av bytesbalans, direktinvesteringar och portföljinvesteringar i aktier. Ett positivt tal motsvarar därmed ett underliggande nettoutflöde av kapital. Ett underliggande nettoutflöde måste balanseras av ett nettoinflöde av kapital via handel med räntebärande papper.

Utöver effekter av tillfällig karaktär tar växelkursprognosen fasta på den reala effektiva (TCW-vägda) växelkursen och dess underliggande, fundamentala bestämningsfaktorer. Den försvagning av kronan som ägt rum under senare år kan till viss del förklaras av förändringar i dessa fundamentala faktorer. Framförallt har försämrade terms-of-trade⁴ jämfört med Sveriges viktigaste handelspartners bidragit till att den reala effektiva växelkursen försvagats de senaste åren. Men även mot denna bakgrund och trots den senaste tidens förstärkning bedöms kronan fortfarande vara lågt värderad i reala effektiva termer. Detta gäller i synnerhet mot andra valutor än euron i TCW-systemet (se diagram 55). I faktarutan nedan beskrivs Konjunkturinstitutets beräkningar av den reala effektiva jämviktsväxelkursen för kronan.

Ett antal faktorer – såväl av tillfällig karaktär som mera fundamentala – bedöms tala för en framtida förstärkning av kronan. Bland annat förväntas den förbättring av de underliggande kapitalflödena som skett de senaste månaderna bestå framöver. Dessutom förutses dollarn försvagas mot euron under prognosperioden, vilket tenderar att förstärka kronan i termer av TCW-index. Det faktum att de nuvarande bytesbalansöverskotten bidrar till att minska den svenska utlandsskulden talar också för en förstärkning av kronan på sikt.

Kronan bedöms därför anpassa sig i riktning mot den underliggande jämviktsväxelkursen. I termer av TCW-index bedöms kronan förstärkas till en nivå om drygt 128 vid utgången av 2003. Kronan väntas förstärkas med ett par procent mot euron under prognosperioden, men betydligt mer mot dollarn. Vid utgången av 2003 bedöms en euro kosta 8,90 kronor medan en dollar förväntas motsvara knappt 9,40 kronor.

Diagram 55 Kronans reala effektiva växelkurs Index 1990=100

Anm. Ett ökande index motsvarar en depreciering.
Källor: Konjunkturinstitutet, Riksbanken och nationella källor.

⁴ Med terms-of-trade avses här kvoten mellan export- och importpriser.

Beräkningar av den reala effektiva jämviktsväxelkursen⁵

Konjunkturinstitutets prognoser för kronans framtida utveckling utgår från den s.k. reala effektiva växelkursen, dvs. relationen mellan svenska priser och en sammanvägning av utländska priser uttryckta i gemensam valuta. Prognoserna baseras bl.a. på hur den reala effektiva växelkursen förhåller sig till sitt jämviktsvärde och i vilken takt anpassningen mot jämviktsvärdet vanligtvis sker. Jämviktsvärdet beräknas med hjälp av det långsiktiga sambandet mellan den reala effektiva växelkursen och dess fundamentala bestämningsfaktorer.⁶ Jämviktsvärdet är således inte nödvändigtvis konstant, utan kan variera över tiden om bestämningsfaktorerna förändras. Den *kortsiktiga* jämviktskursen beräknas utifrån de fundamentala bestämningsfaktorernas rådande värde vid varje tidpunkt. Den *långsiktiga* jämviktskursen baseras på de långsiktiga jämviktsvärdena för de fundamentala variablerna, vilka kan beräknas med hjälp av modellen.

Den reala effektiva växelkursen definieras här som kvoten mellan svenska konsumentpriser och konsumentpriserna i 14 OECD-länder, de senare sammanvägda med TCW-vikterna, med samtliga konsumentpriser uttryckta i gemensam valuta (se diagram 56).⁷ Ett ökande indextal motsvarar således en försvagning av den reala effektiva växelkursen. Tre fundamentala variabler inkluderas i modellen:

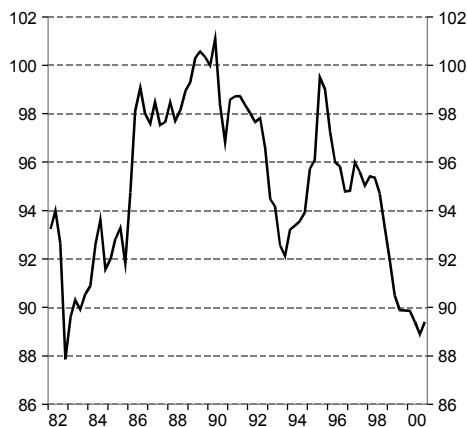
- Terms-of-trade, mätt som kvoten mellan svenska exportenhetsvärden och importenhetsvärden, i förhållande till dito för omvärlden (TCW-vägt, 14 länder). Mellan slutet av 1995 och slutet av 2000 förämrades Sveriges relativa terms-of-trade med ca 10 procent (se diagram 57). En bidragande orsak till denna utveckling var den svaga prisutvecklingen inom telekomsektorn under perioden. Fallande relativa terms-of-trade försvagar den reala effektiva jämviktsväxelkursen i modellen. Den svaga utveck-

Diagram 56 Real effektiv växelkurs för kronan, index
1 kvartalet 1990=100

Källor: Konjunkturinstitutet och IMF.

Diagram 57 Relativa terms-of-trade, index
1 kvartalet 1990=100

Källor: Konjunkturinstitutet och IMF.

⁵ För en mera utförlig beskrivning av beräkningarna av kronans reala effektiva jämviktsväxelkurs, se Kristian Nilsson, *Do Fundamentals Explain the Behaviour of the Real Effective Exchange Rate*, Konjunkturinstitutet, Working Paper No. 78, mars 2002.

⁶ I Konjunkturläget Mars 2000 beskrevs den första versionen av jämviktsväxelkursmodellen. Här redovisas den nya, omskattade modellversionen.

⁷ De 14 OECD-länderna är: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Norge, Spanien, Storbritannien, Tyskland, USA och Österrike.

lingen sedan mitten av 1990-talet bör därför ha bidragit till en depreciering av den reala jämviktsväxelkursen under perioden.

- Relativpriset mellan internationellt handlade och icke-handlade varor och tjänster, mätt som kvoten mellan producentprisindex och konsumentprisindex, i förhållande till motsvarande relativpris i omvärlden (TCW-vägt, 14 länder). Intuitionen för hur denna variabel verkar i modellen är som följer. Om produktivitetens utvecklingen i den internationellt konkurrensutsatta sektorn i Sverige är bättre än i omvärlden tenderar lönerna i hela den svenska ekonomin att öka snabbare. Om produktivitetens utvecklingen i den icke konkurrensutsatta sektorn är densamma i Sverige som i omvärlden, tenderar relativpriset mellan internationellt handlade och icke-handlade varor och tjänster i förhållande till motsvarande relativpris i omvärlden att falla. En sådan utveckling bidrar till en högre inflation i Sverige än i omvärlden, vilket leder till en appreciering av den reala växelkursen. Från mitten av 1990-talet till 2000 ökade relativpriset gradvis med sammanlagt närmare 10 procent (se diagram 58). Denna utveckling, som förväntas ha bidragit till en depreciering av den reala jämviktsväxelkursen mätt med konsumentpriser, kan sannolikt delvis förklaras av de avregleringar som genomförts inom den icke-konkurrensutsatta sektorn. Avregleringarna har bidragit till att pressa upp produktiviteten och att pressa ned vinstmarginalerna, vilket hållit tillbaka prisökningarna inom sektorn. Detta har verkat dämpande på framförallt konsumentprisinflationen och har därigenom bidragit till ett ökande relativpris mellan internationellt handlade och icke-handlade varor och tjänster i Sverige.
- Utlandsskuld som andel av BNP. En lägre svensk utlandsskuld som andel av BNP förväntas bidra till en förstärkning av den reala jämviktsväxelkursen. Som framgår av diagram 59 ökade utlandsskulden som andel av BNP kraftigt under början av 1990-talet. Därefter har utlandsskuldens andel åter minskat något. Förändringen från mitten av 1990-talet till 2000 är liten och har därför sannolikt inte varit av någon större betydelse för jämviktkursens utveckling. På sikt kan dock denna faktor bli mer betydelsefull i takt med att de rådande bytesbalansöverskotten successivt krymper den svenska utlandsskulden.

Diagram 58 Relativpriset mellan internationellt handlade och icke-handlade varor och tjänster, index 1990q1=100

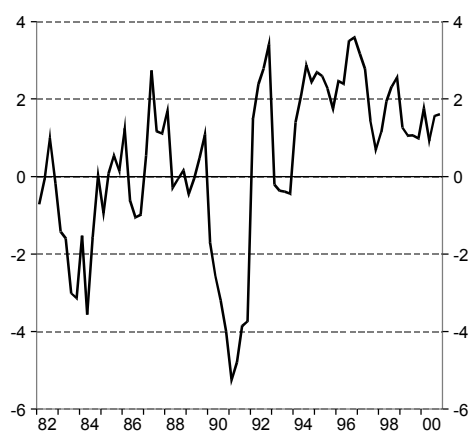
Källor: Konjunkturinstitutet, IMF och OECD.

Diagram 59 Svensk utlandsskuld som andel av BNP
Andel

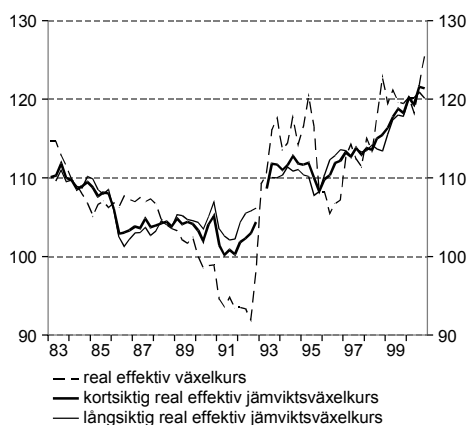
Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 60 Realräntedifferens, Sverige minus utlandet
Procentenheter

Källa: IMF och NIESR.

Diagram 61 Beräknade jämviktsväxelkurs, index

Källor: Konjunkturinstitutet och IMF.

Utöver dessa fundamentala variabler inkluderas även realräntedifferensen mot omvärlden (se diagram 60) i modellen. Denna är tänkt att fånga upp konjunkturella effekter i den reala effektiva växelkursen och beaktas därför inte i det långsiktiga sambandet.

Estimeringarna har skett med kvartalsdata från perioden 1982 till 2000. Ett antal olika specifikationer av modellen har analyserats för att testa dess robusthet. Exempelvis har s.k. dummyvariabler inkluderats för att fånga upp effekter av devalveringar och av övergången till flytande växelkurs i slutet av 1992. De olika specifikationerna av modellen ger i stora drag mycket snarlika resultat, vilket tyder på att resultaten är robusta.

De fundamentala variablerna är alla statistiskt signifikanta med förväntat tecken i det långsiktiga sambandet. Skattningarna indikerar att en enprocentig ökning, dvs. förbättring, av terms-of-trade i förhållande till utlandet ger upphov till en förstärkning av den reala effektiva jämviktsväxelkursen med ca $\frac{3}{4}$ procent, allt annat lika. Den motsvarande effekten av en enprocentig ökning av förhållandet mellan priserna för internationellt handlade och icke-handlade varor har, som väntat, omvänt tecken och är ungefär hälften så stor.

I diagram 61 redovisas den kortsiktiga och långsiktiga reala effektiva jämviktsväxelkursen från en representativ modellspecifikation, tillsammans med den reala effektiva växelkursen. Ur diagrammet framgår att den långsiktiga reala effektiva jämviktsväxelkursen följer sin kortsiktiga motsvarighet mycket nära. Avbrotten i tidsserierna beror på att dummyvariabler inkluderats för att eliminera effekter av övergången till flytande växelkursregim – med åtföljande exceptionellt snabba försvagning av kronan – i november 1992. Resultaten tyder på att den reala effektiva växelkursen ungefär var i paritet med sitt jämviktsvärde fram till slutet av 1980-talet. Den snabba förstärkningen av den reala effektiva växelkursen under början av 1990-talet innebar dock att kronan blev betydligt starkare än vad som motiverades av dess fundamentala bestämningsfaktorer. Kronförsvagningen i samband med att den fasta växelkursregimen övergavs medförde att den reala effektiva växelkursen åter kom nära sitt jämviktsvärde. Den fortsatta försvagningen fram till mitten av 1995 medförde att kronan blev undervärderad, vilket dock korrigerades av den snabba förstärkningen av kronan i slutet av 1995.

Från 1996 och framåt försvagades såväl den reala effektiva växelkursen som dess jämviktsvärde successivt. Försvagningen av jämviktsväxelkursen berodde främst på försämrade terms-of-trade, men även på det under perioden stigande relativpriset mellan internationellt handlade och icke-handlade varor.

Under det fjärde kvartalet 2000 var den real effektiva växelkursen ca 4 procent svagare än den ur modellen beräknade kortsiktiga jämviktsväxelkursen, något mer i förhållande till den långsiktiga jämviktsväxelkursen. Undervärderingen kan approximativt tolkas direkt i termer av TCW-index, vilket är ett *nominellt* effektivt växelkursindex. Under det fjärde kvartalet 2000 var TCW-index drygt 128. Undervärderingen om ca 4 procent implicerar att den kortsiktiga *nominella* effektiva jämviktsväxelkursen uttryckt som TCW-index var kring 123 under det fjärde kvartalet 2000.

Det bör emellertid påpekas att jämviktsväxelkursberäkningar generellt sett är behäftade med en betydande grad av osäkerhet. Det kan därför vara intressant att jämföra de ovanstående resultaten med andra, tidigare beräkningar. De ovanstående resultaten indikerar att kronan var i jämvikt under det fjärde kvartalet 1995, se diagram 61. TCW-index var vid denna tidpunkt drygt 119 vilket då motsvarade den nominella jämviktsväxelkursen. Detta är i linje med de resultat som presenteras i Alexius och Lindberg (1996)⁸. I denna studie, vilken baseras på kvartalsdata fram till och med fjärde kvartalet 1995, gjordes bedömningen att kronans *nominella* jämviktsväxelkurs då låg inom intervallet 110 till 119 i termer av TCW-index.

⁸ Alexius, A. och H. Lindberg, "Kronans reala jämviktskurs", *Penning- och valutapolitik*, 1996:1, sid. 19-34, Sveriges Riksbank.

Efterfrågan och produktion i svensk ekonomi

Enligt det nyligen publicerade utfallet av nationalräkenskaperna för 2001 ökade BNP med 1,2 procent, vilket också förutspåddes i Konjunkturinstitutets novemberrapport i fjol. Den svaga utvecklingen påbörjades redan hösten 2000. BNP-tillväxten i fjol hölls uppe av en överraskande stark offentlig konsumtion, särskilt under det fjärde kvartalet. Konjunkturen är nu på väg att förstärkas. Summeras hushållens konsumtion, bruttoinvesteringarna och exporten av varor – i syfte att fånga den viktigaste delen av det underliggande efterfrågeläget – framträder en tillväxt med 0,4 procent under det fjärde kvartalet medan summan sjönk med 0,4 procent under det tredje.

Tabell 7 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2000	2000	2001	2002	2003
BNP till marknadspris	2 098	3,6	1,2	1,3	2,7
Hushållens konsumtionsutgifter	1 060	3,6	0,2	2,2	3,0
Offentliga konsumtionsutgifter	549	1,0	1,4	0,8	0,3
Statliga	158	-2,7	0,0	0,1	-0,2
Kommunala	391	2,5	1,9	1,1	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	363	5,0	1,5	1,8	4,6
Lagerinvesteringar ¹	14	0,5	-0,5	-0,2	0,3
Export av varor och tjänster	990	10,3	-1,4	1,2	7,8
Import av varor och tjänster	878	11,5	-3,9	1,7	9,3
Total inhemsk efterfrågan	1 986	3,7	0,3	1,5	2,9
Nettoexport ¹	112	0,2	1,0	-0,2	-0,1
Bytesbalans ²	70	3,3	2,8	2,8	2,5

¹ Bidrag till BNP-tillväxten.

² I procent av BNP, löpande priser.

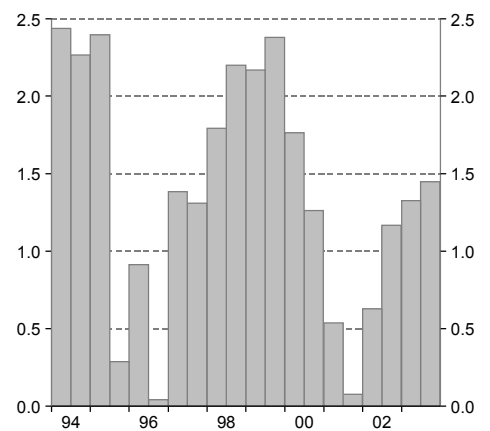
Anm. Utvecklingstalen 2000 är justerade för att Svenska kyrkan fr.o.m. årsskiftet 1999/2000 redovisas i hushållssektorn i stället för som tidigare i kommunsektorn.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Statistiken har hittills i år dominerats av positiva signaler. Konjunkturbarometerns konfidensindikator för industrin har stigit fem månader i följd. Inköpschefsindex steg till 54,5 i februari från 50,1 i januari, dvs. båda observationerna ligger över det 50-streck som brukar markera tillväxt. Hushållens förväntningar har också blivit mer positiva. Exempelvis har konfidensindikatorn (CCI) stigit med ca 10 enheter under de senaste 4 månaderna.

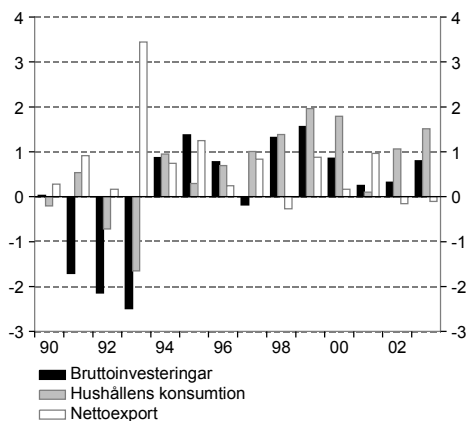
Den sammantagna bedömningen av informationen från nationalräkenskapernas utfall och övrig statistik är att till-

Diagram 62 BNP till marknadspris
Procentuell förändring, säsongrensade halvårsvärden

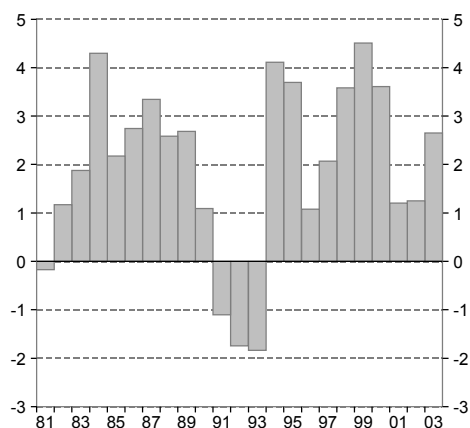
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 63 Bidrag till BNP-tillväxten
Procentenheter

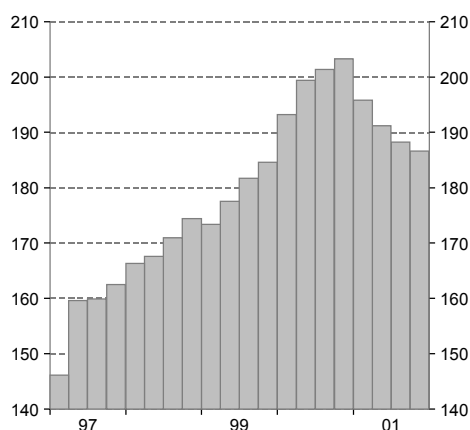
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 64 BNP till marknadspris
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 65 Export av varor
Miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

växten är på väg att vända uppåt och ta fart mer rejält till hösten (se diagram 62).

Återhämtningen i den internationella konjunkturen bör ganska snabbt gynna traditionell svensk industri, som både drar fördel av den fortfarande svaga kronan och av att det finns ledig kapacitet. Effekterna av den väntade uppgången i den internationella IKT-sektorn kommer för Sveriges del att vara starkt beroende av utvecklingen för enstaka företag och deras konkurrensförmåga. Historiskt sett har dessa företag spelat en stor roll även för den totala svenska exporten, både med exceptionella framgångar under större delen av 1990-talet och rejäla bakslag sedan drygt ett år tillbaka. Utvecklingen det senaste året tyder dock på viss förmåga att öka marknadsandelarna något på marknader som åter väntas växa snabbt inom en nära framtid.

Även inhemsk efterfrågan utvecklades mycket svagt ifjol med nästan oförändrade konsumtionsutgifter i hushållssektorn jämfört med året före. Egentligen förelåg flera fundamentala förutsättningar för att konsumtionen – i stället för sparandet – skulle ha ökat mer rejält under förra året. Men samtidigt rådde stor osäkerhet om framtiden – inte minst markerat av en nervös och vikande utveckling på börsen – parat med politiska händelser under hösten med svårbedömda konsekvenser. En central fråga är om osäkerheten minskar och framtidsförväntningarna förbättras så pass att hushållen minskar försiktighetssparandet för en återgång till ett mer normalt konsumtions- och sparbeteende. I konsistens med det konjunkturförlopp som här prognostiseras bedöms förväntningarna snart kunna bli tillräckligt positiva för att konsumtionen ska komma igång.

Sammantaget bedöms tillväxten i den svenska ekonomin ta fart under hösten. Både den inhemska delen och den del av ekonomin som är beroende av omvärldens efterfrågan väntas beröras av uppgången (se diagram 63). BNP väntas växa med 1,3 procent i år men från andra halvåret öka i en takt som överstiger den potentiella BNP-tillväxten. Under 2003 beräknas BNP öka med 2,7 procent (se diagram 64).

Risken för lägre tillväxt ligger främst i en svagare internationell utveckling, som i så fall kommer beröra både export- och inhemsk efterfrågan negativt. Men det finns också risker på uppsidan, där främst de goda inkomsterna i hushållssektorn – om de exempelvis understöds av kraftigare öknningar av tillgångspriserna – kan ge upphov till en starkare och konsumtionsledd konjunkturuppgång med högre tillväxt.

Extremt svag export i fjol

Exporten minskade med 1,4 procent i fjol. Senast exporten minskade var 1991 under den djupa lågkonjunkturen då den föll med 2,3 procent. Dessförinnan får man gå tillbaka ända

till 1980. Varuexporten minskade successivt under hela förra året, om än i avtagande takt (se diagram 65). Men en stark tillväxt för tjänsteexporten begränsade nedgången för den totala exporten.

Denna synnerligen svaga utveckling förklaras primärt av den försvagning av världskonjunkturen som tog sin början i USA när den amerikanska ekonomin, efter år av exceptionellt stark tillväxt, började mattas sommaren 2000. Den svagare efterfrågeutvecklingen där spred sig vidare, och fick så småningom betydande konsekvenser för den tidigare så starkt växande IKT-sektorn. Inte minst var det investeringsbehovet inom telekommunikationssektorn som, efter en mycket snabb uppbyggnad under hela 1990-talet, reducerades kraftigt. Orderingången till teleproduktindustrin, som svarade för ca en sjättedel av varuexporten under 2000, föll kraftigt, vilket drabbade svensk exportutveckling hårt.

Tabell 8 Export av varor och tjänster

Årlig procentuell förändring

	Volymutveckling			Prisutveckling		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Varuexport	-4,4	0,8	7,8	2,2	-2,5	-1,7
Bearbetade varor	-5,3	1,3	8,7	2,5	-2,2	-2,1
Råvaror	0,7	-0,9	2,2	0,8	-4,9	0,5
Tjänsteexport	11,0	2,4	8,1	6,4	1,2	0,9
Summa export	-1,4	1,2	7,8	3,2	-1,7	-1,1

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

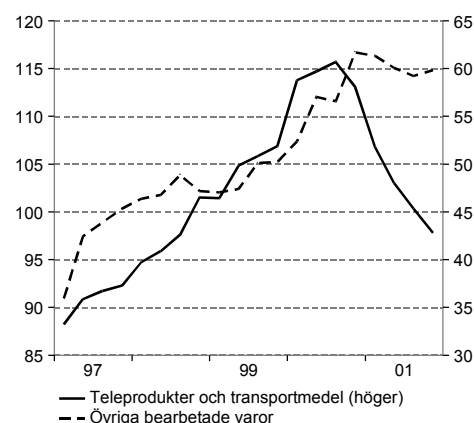
Teleprodukter och bilar förklarar den svaga exporten

Bortser man från exporten av teleprodukter, som enligt nationalräkenskaperna minskade med hela 34 procent i fjol, och även från exporten av bilar, som minskade med 3 procent, finner man att övrig export av bearbetade varor ökade med ca 3 procent i fjol (se diagram 66). Därmed torde exporten av dessa varor ha utvecklats ungefär i takt med den internationella efterfrågeutvecklingen för motsvarande varor.

Det är leveranserna till Medelhavseuropa, samt till Tyskland och Storbritannien som minskat i betydande omfattning. Till Norden och Nordamerika däremot var exportutvecklingen fortsatt god under hela fjolåret (se diagram 67).

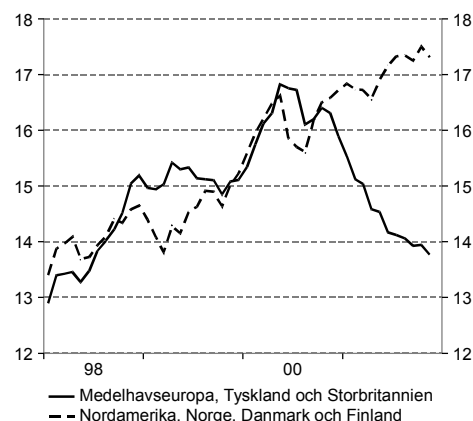
Under prognosperioden kommer marknadstillväxten för bearbetade varor successivt att förbättras även om utvecklingen under innevarande halvår fortsätter att vara svag. Allt tydligare spår av en annalkande konjunkturförstärkning börjar framträda i såväl utfallsstatistik som i andra typer av indikatorer (se avsnittet om internationell ekonomi). För i år beräknas därmed marknadstillväxten uppgå till strax un-

Diagram 66 Export av bearbetade varor
Miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

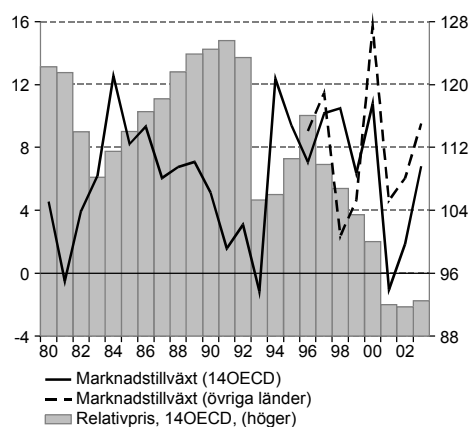
Diagram 67 Export av bearbetade varor
Miljarder kronor, fasta priser

Anm. Tremånaders glidande medelvärde.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 68 Marknadstillväxt och relativpris för bearbetade varor.

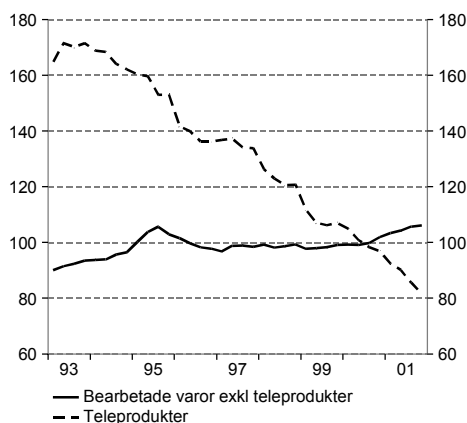
Procent respektive index 2000=100

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 69 Exportpris enligt utrikeshandelsdeflatoren

Index 2000=100

Källa: Statistiska centralbyrån.

der 3 procent; att jämföra med 0,5 procent i fjol. Nästa år väntas den internationella importefterfrågan växa med 7,5 procent (se diagram 68).

Investeringarna i telesystem förutses åter komma att utvecklas allt starkare, med gynnsamma effekter på svensk exportutveckling. Mer påtagligt beräknas denna utveckling ta fart någon gång under nästa halvår. Även efterfrågan på tyngre lastvagnar torde komma att förbättras under 2003.

Försvagningen av kronan förra året, 9,5 procent exportvägt, hade enligt prisstatistiken en förhållandevis begränsad effekt på exportpriserna mätt i kronor. Totalt sett steg exportpriset på bearbetade varor med 2,5 procent. Denna förhållandevis låga prisutveckling är dock starkt påverkad av sänkta priser på teleprodukter, men även om dessa exkluderas så begränsas prisökningstakten till 4,8 procent (se diagram 69).

Under prognosperioden förväntas en successiv förstärkning av kronan. Tillsammans med en svag utveckling för världsmarknadspriset på bearbetade varor innebär detta att det svenska exportpriset faller med drygt 2 procent såväl i år som nästa år.

Råvaruexporten ökade svagt

Utvecklingen av råvaruexporten 2001 hölls tillbaka av kraftiga fall för exporten av petroleumprodukter och järnmalm medan livsmedelsexporten fortsatte att expandera starkt. Totalt ökade råvaruexporten med 0,7 procent. För innevarande år kommer råvaruexporten med undantag för järnmalm att utvecklas svagare och den totala exporten av råvaror väntas sjunka med 0,9 procent. Det globalt sett förbättrade efterfrågeläget nästa år kommer att innebära en ökad efterfrågan på samtliga svenska råvarugrupper och den totala råvaruexporten beräknas därför öka med 2,2 procent.

Efter rekordåret 2000 minskade den internationella produktionen av och handeln med stål förra året. De svenska järn- och stålverken kunde emellertid både öka sin produktion och export 2001. Avmattningstendenser började emellertid att göra sig gällande under andra hälften av 2001 då också exporten av stål minskade. De nyligen införda amerikanska importtullarna på stål (de s.k. Section 201 tariffs) innebär tullsats på mellan 8 och 30 procent för 14 produktgrupper under en period om tre år. Cirka 7 procent av den svenska stålexporten i värde räknat går till USA och cirka 25–30 procent av den berörs av restriktionerna. Den huvudsakliga effekten av importtullarna för svensk del kommer troligtvis att märkas på den europeiska marknaden med ytterligare pressade priser till följd av att producenter som tidigare har sålt till USA nu försöker att dirigera om sina leveranser till Europa. För att förhindra att detta sker

har EU-kommissionen aviserat skyddsåtgärder i form av tullkvoter för de produktgrupper där hot om sådan skada finns. Exporten av stål väntas bli oförändrad i år och öka med 2 procent nästa år.

Vad gäller papper och papp har konjunkturen varit vikande generellt sett och i synnerhet för tidningspappret. Men orderingången för kontorspapper och kartong är nu starkare än för ett par månader sedan. En vändning av efterfrågan även för andra pappersorter under andra halvåret i år innebär att exporten av papper för helåret 2002 i stort sett ligger kvar på samma nivå som för 2001, men ökar med närmare 4 procent för helåret 2003.

Utvecklingen av råvarupriserna har varit dramatisk under de senaste åren. Efter att ha fallit under 1998 vände priserna uppåt under andra hälften av 1999 och ökade med ca 20 procent 2000. Efterfrågan på flera råvaror började emellertid mattas i slutet av 2000 och världsmarknadspriserna föll genom hela 2001. Detta gällde i synnerhet priset på avsalumassa men även för trävaror. På grund av den svagare svenska kronan steg ändå råvarupriserna i svenska kronor med 0,8 procent 2001. Under prognosperioden kommer råvarupriserna i svenska kronor initialt att falla som en följd av en starkare krona och en fortsatt svag omvärldsefterfrågan. Under andra hälften av 2002 kommer emellertid den internationella prisuppgången på råvaror att överstiga effekterna av en allt starkare kronkurs och råvarupriserna kommer således även att stiga i svenska kronor räknat. Den genomsnittliga prisnivån för helåret 2002 kommer emellertid att vara nästan 5 procent lägre än under 2001. Under 2003 stiger råvarupriserna i svenska kronor trots fortsatt appreciering av kronan som en följd av allt starkare världsmarknadspriser när konjunkturen förbättras (se diagram 70).

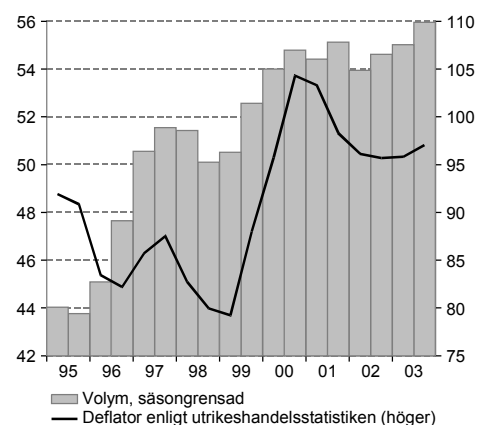
Priset på papper steg genom hela 2001 trots att priset på massa sjönk. Priset på stål däremot sjönk genom hela 2001. 2002 väntas priset för både papper och stål att utvecklas mindre negativt än för råvarugrupperna totalt sett. För nästa år kan man dock anta att prisutvecklingen på papper och stål blir mer dämpad än för råvarorna.

Stark tjänsteexport

Tjänsteexporten ökade med 11 procent förra året. Bortsett från frakttjänsterna, som hämmades av den svaga världskonjunkturen, var det en generellt stark utveckling. Inte minst bidrog den svaga kronan till att utlänningars konsumtion i Sverige ökade kraftigt.

I år blir utvecklingen lugnare. En inledningsvis fortsatt svag världskonjunktur kommer att begränsa tillväxten av frakt- och transporttjänster, samtidigt som utlänningars turistanvändning i Sverige mattas när kronan successivt stärks. Även

Diagram 70 Export av råvaror
Miljarder kronor respektive index 2000=100

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

för övriga tjänster antas en långsammare ökning under åtminstone första halvåret innan konjunkturen åter tar fart. Sammantaget bedöms tjänsteexporten öka med ca 2,4 procent i år.

Under 2003 bedöms tjänsteexporten öka med 8 procent. Den allt starkare världskonjunkturen nästa år leder till att frakt- och transporttjänsterna återigen utvecklas i snabbare takt. Även exporten av övriga tjänster förväntas öka något snabbare när konjunkturen tar fart. En fortsatt appreciering av kronan väntas dock hålla tillbaka ökningen av turistandet i Sverige också under nästa år.

Hushållens disponibla inkomster utvecklas starkt

Hushållens reala disponibla inkomster ökade snabbt i fjol, huvudsakligen beroende på en stark arbetsmarknad och sänkta skattesatser (se tabell 9). I år väntas arbetsmarknaden vara klart svagare, samtidigt som timlönerna ökar i långsammare takt. Trots detta beräknas disponibelinkomsten 2002 öka med 4,8 procent i fasta priser. Förklaringen är kraftigt minskade direkta skatter till följd av inkomstskattsänkningar och lägre reavinstdskatter i spåren av fjolårets börsfall.

Tabell 9 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

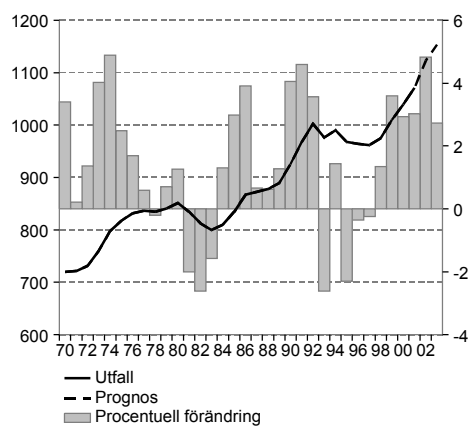
	2000	2000	2001	2002	2003
Faktorinkomster	1 097	5,1	2,7	1,1	2,5
därav löner	907	6,1	3,9	1,8	2,9
Överföringar från offentlig sektor	395	0,1	1,7	3,3	5,9
Överföringar från privat sektor	43	-4,2	5,4	2,4	2,6
Skatter och avgifter	496	6,7	1,5	-5,0	4,9
Disponibel inkomst	1 039	2,0	3,0	4,8	2,7

Anm. Utvecklingstalen 2000 är justerade för att Svenska kyrkan fr.o.m. årsskiftet 1999/2000 redovisas i hushållssektorn i stället för som tidigare i kommunsektorn.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Under nästa år utvecklas lönesumman och överföringarna från den privata sektorn i normal takt. Både transfereringar från offentlig sektor och direkta skatter ökar förhållandevis mycket 2003. Genom pensionsreformen omfattas pensionärerna av samma inkomstskatteregler som löntagarna från och med 2003. Pensionerna blir beskattningsbara i högre grad, men pensionärerna blir kompenserade genom införandet av garantipension. Tillsammans med effekten av ett ökat antal förtidspensionärer ökar transfereringarna med drygt 20 miljarder kronor. Ökningen av direkta skatter beror dessutom på en antagen höjning av kommunalskattesatsen mot-

Diagram 71 Disponibel inkomst
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

svarande knappt 1,5 miljarder kronor 2003 (se avsnittet om offentliga finanser). Sammantaget beräknas disponibelinkomsten öka med 2,7 procent 2003. Sammanlagt ökar den reala disponibelinkomsten med 11 procent under 2001–2003, vilket är den största ökningen under tre år sedan skattereformen 1990–1992 då inkomsterna steg med sammanlagt 13 procent (se diagram 71). Närmast föregående treårsperiod med lika starka inkomstökningar var 1973–1975 då inkomsterna steg med sammanlagt 12 procent.

Snabb vändning uppåt i hushållens konsumtion

Hushållens konsumtionsutgifter minskade under slutet av 2001 (se diagram 72). Enligt reviderade nationalräkenskaper växte konsumtionen något mer under första halvåret 2001 än enligt tidigare beräkningar, men under det andra halvåret, särskilt det sista kvartalet, utvecklades konsumtionen mycket svagt. Utfallet för helåret 2001 blev därmed något svagare än prognosen i novemberrapporten. Trots att hushållens disponibla inkomster växte med 3,0 procent ökade konsumtionen endast med 0,2 procent under 2001, vilket resulterade i en kraftigt stigande sparkvot. Denna utveckling förklaras sannolikt främst av ökande osäkerhet om den framtida ekonomiska utvecklingen och fallande finansiell förmögenhet. Utvecklingen kan också ses som en rekyl till den kraftiga ökningen av konsumtionen av varaktiga varor under de föregående fyra åren (se diagram 73).

Tabell 10 Hushållens utgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2000	2000	2001	2002	2003
Konsumtionsutgifter	1 060	3,6	0,2	2,2	3,0
Därav: Varaktiga varor	190	7,2	-0,5	4,6	6,4
Livsmedel	126	2,9	1,7	0,3	0,6
Turistutgifter	50	22,3	-10,5	2,0	9,6
Tjänster exkl. bostad	266	3,9	1,4	2,7	3,8
Sparande¹	24	2,3	4,9	7,1	7,0
Sparande exkl. avtalspensioner ¹	-21	-2,0	0,8	3,3	3,0

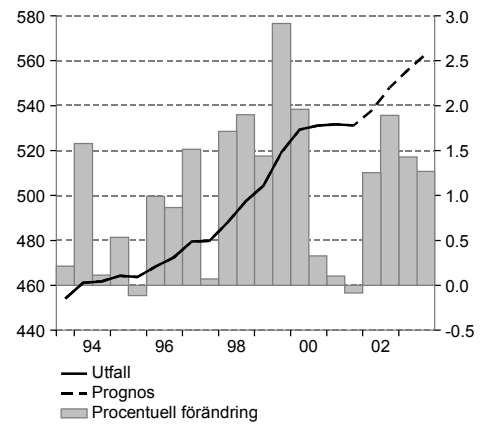
¹ Miljarder kronor, löpande priser respektive sparkvot i procent av disponibel inkomst.

Anm. Utvecklingstalen 2000 är justerade för att Svenska kyrkan fr.o.m. årsskiftet 1999/2000 redovisas i hushållssektorn i stället för som tidigare i kommunsektorn.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

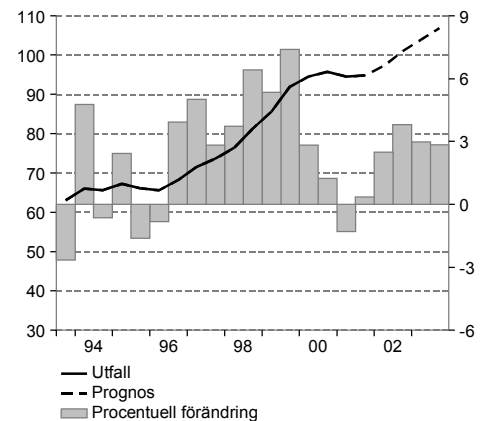
Den största nedgången under 2001 noteras för turistutgifter, dvs. hushållens konsumtion i utlandet. Denna konsumtion minskade med 10,5 procent under 2001, vilket sannolikt till stor del förklaras av den svaga kronan. Av stor betydelse är

Diagram 72 Total konsumtion
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade halvårsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 73 Konsumtion av varaktiga varor
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade halvårsvärden

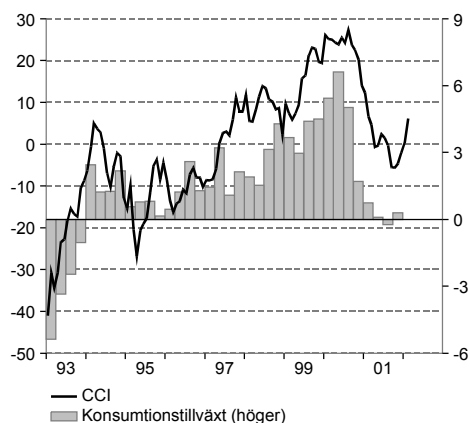
Källa: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 74 Hushållens direktimport av personbilar
Tusental, månadsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 75 CCI och konsumtionstillväxt
Nettototal respektive årlig procentuell förändring,
kvartalsvärden

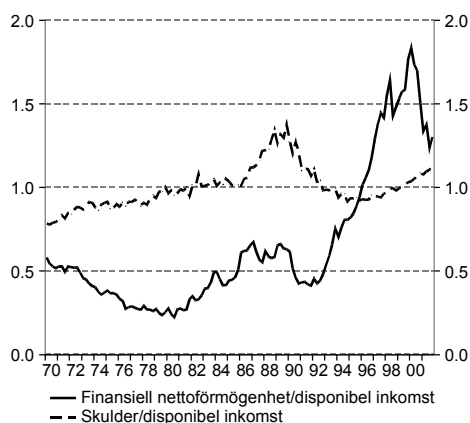
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 76 Nyregistrerade personbilar, hushåll
Tusental, säsongrensade månadsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 77 Hushållens förmögenhetskvot
Kvot

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

dock också att hushållens direktimport av bilar minskade med 29 procent under 2001 (se diagram 74). Denna nedgång beräknas ha bidragit med ca 4 procentenheter till minskningen av turistutgifterna.⁹ Förutom turistutgifterna skedde även ett kraftigt omslag i inköpen av varaktiga varor inklusive bilar. Från att ha ökat med över 7 procent 2000 minskade inköpen med 0,5 procent under 2001 (se tabell 10).

Hushållens förtroende för den ekonomiska utvecklingen har, enligt enkätundersökningen *Hushållens inköpsplaner*, stärkts ordentligt under de senaste månaderna (se diagram 75).¹⁰ Under perioden sedan 1993 har konsumtionstillväxten samvarierat starkt med det sammanfattande måttet CCI. Den starka inkomstökningen under 2002 i kombination med de senaste 4 månadernas uppgång i CCI bedöms medföra en snabbt ökande konsumtionstillväxt under inledningen av 2002. En indikator som styrker denna bild är hushållens nybilsregistrering. Under årets två första månader har hushållens nyregistrering av personbilar ökat efter korrigering för normal säsongvariation (se diagram 76). Jämfört med de första 2 månaderna i fjol har fallet nu begränsats till 4 procent, vilket är en markant förändring jämfört med slutet av förra året. Exklusive direktimport är hushållens nybilsregistrering 9 procent högre under årets två första månader.

Hushållens finansiella nettoförmögenhet föll under 2001, men vände uppåt under det sista kvartalet enligt preliminära siffror (se diagram 77). Skuldsättningen fortsatte att öka, men eftersom aktiepriserna steg var nettoförmögenheten relativt oförändrad. Enligt preliminära uppgifter var förmögenhetskvoten 1,2 i september och 1,3 i december, vilket är en historiskt sett hög nivå.

Hushållens inkomst- och förmögenhetsposition är gynnsam. Inkomsterna ökar snabbare i år än i fjol och nettoförmögenheten är fortfarande hög. I kombination med mer optimistiska framtidsutsikter för den svenska ekonomin väntas hushållen, i motsats till vad som skedde under 2001, använda en stor del av inkomstökningen till ökad konsumtion. Den svagare avslutningen av 2001 är förklaringen till att prognosen för 2002 ändå justeras ned marginellt jämfört med novemberprognosen till 2,2 procent. Under loppet av 2003 mattas konsumtionstillväxten av när de disponibla inkomsterna inte ökar lika starkt, men helårsprognosen blir ändå 3,0 procent. Prognosen medför att hushållens sparkvot

⁹ Nationalräkenskaperna särredovisar inte de inköp av varor i utlandet som hushållen importerar till Sverige. Den post som i dagligt språk ofta kallas "turistutgifter" motsvaras i nationalräkenskaperna av "hushållens konsumtion i utlandet", dvs. alla varor och tjänster som köps i utlandet oavsett var de förbrukas.

¹⁰ Hushållens förtroendeindikator, CCI, är en sammanvägning av svaren på ett antal frågor i HIP:en. Den speglar hushållens förväntningar om den ekonomiska utvecklingen i allmänhet.

fortsätter att stiga kraftigt under 2002 och sjunker sedan marginellt under 2003 (se diagram 78).

Fortsatt ökande offentlig konsumtion

Den offentliga konsumtionen steg sammantaget med 1,4 procent och bidrog till att höja BNP med 0,5 procentenheter under 2001 (se diagram 79). Den statliga konsumtionen var oförändrad, medan den kommunala konsumtionen steg med knappt 2 procent.

Försvarets inköp av varaktiga varor ökade starkt under förra året och bidrog, tillsammans med en relativt kraftigt ökad kapitalförslitning, till att motverka en underliggande negativ utveckling av statlig konsumtion. Inköp av varor och tjänster i staten minskade däremot till stor del beroende på att försvaret förbrukade tidigare uppbyggda lager.

Sysselsättningen i staten ökade svagt under 2001 (se tabell 11), medan antalet arbetade timmar föll med drygt 0,5 procent jämfört med året innan. Sysselsättningen har sjunkit inom försvaret, men ökat inom rättsväsendet. Det ökade antalet sysselsatta inom rättsväsendet beror bland annat på ökade polisiära insatser under det svenska ordförandeskapet i EU.

I år väntas den statliga konsumtionen stiga med 0,1 procent. Ökningen beror på att huvudmannskapet för vårdhögskolorna övergår från landstingssektorn till staten. Exklusive denna överflyttning minskar den statliga konsumtionen med 0,9 procent. Minskningen motverkas av att försvaret väntas utnyttja anslagssparande från tidigare år till inköp av materiel.

Den underliggande minskningen av den statliga konsumtionen beror på fortsatta neddragningar inom försvaret men också på minskade utgifter för arbetsmarknadsutbildningar (se diagram 80).

Tabell 11 Offentlig konsumtion och sysselsättning

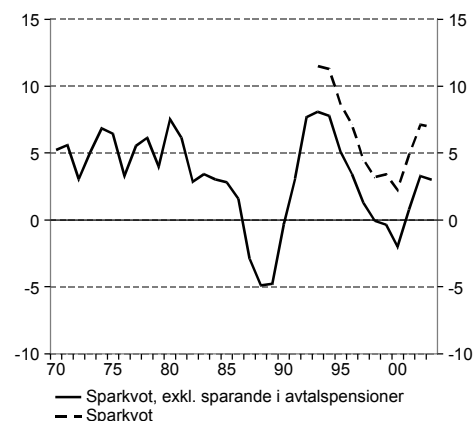
Miljarder kronor, löpande priser samt tusentals personer respektive procentuell förändring, fasta priser

	2000	2000	2001	2002	2003
Konsumtion					
Offentlig	548	-1,2	1,4	0,8	0,3
Statlig	159	-2,9	0,0	0,1	-0,2
Primärkommunal	256	1,7	1,9	1,2	0,6
Landstingskommunal	133	4,2	1,9	1,0	0,5
Sysselsättning, tusental¹					
Offentlig	1 292	-0,1	1,4	0,4	-0,6
Statlig	238	-1,1	0,1	-0,2	0,0
Primärkommunal	794	0,8	2,3	0,8	0,3
Landstingskommunal	260	-3,0	-0,2	-0,6	-4,1

¹ Sysselsättning enligt nationalräkenskaperna.

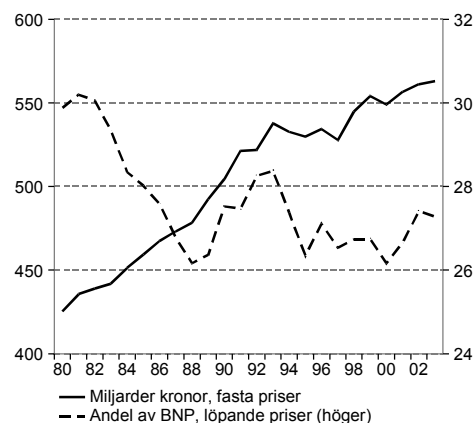
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 78 Hushållens sparkvot
Procent

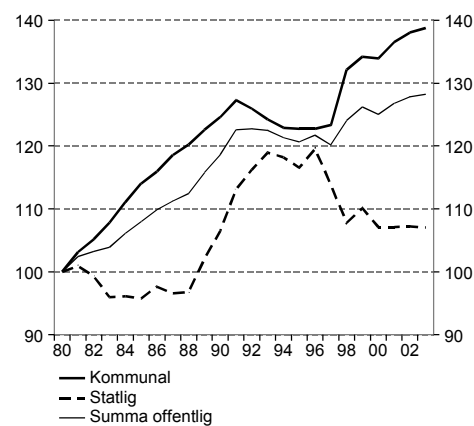
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 79 Offentlig konsumtion
Miljarder kronor respektive procent av BNP

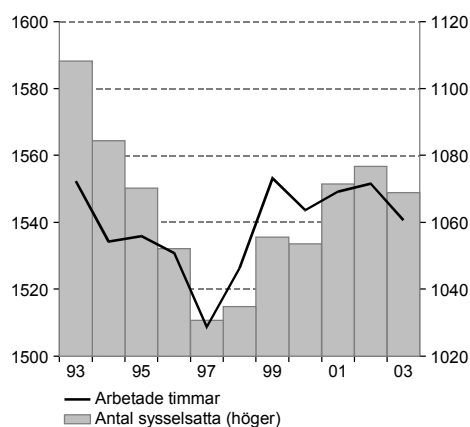
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 80 Offentlig konsumtion
Index 1980=100

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 81 Sysselsättningen i primärkommuner och landsting
Miljoner timmar respektive tusentals sysselsatta

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Primärkommunernas konsumtion ökade med 1,9 procent under föregående år. Sysselsättningen steg kraftigt (se tabell 11), medan en minskande medelarbetstid höll tillbaka antalet arbetade timmar (se diagram 81). Även köp av varor och tjänster samt köp av verksamhet ökade kraftigt.

I år väntas konsumtionen i primärkommunerna till viss del hållas uppe av ett statligt stöd till kommunerna som omfattar dels ett generellt stöd och dels ett stöd som utgår vid ökning av antalet anställda. Primärkommunerna väntas i år därför tidigarelägga anställningar som annars skulle ha infallit under 2003. Efterfrågetrycket på tjänster som tillhandahålls av primärkommunerna fortsätter att vara starkt i år inte minst på grund av reformer som maxtaxan inom barn- och äldreomsorgen.

Kostnaderna för köp av varor och tjänster väntas också öka 2002 jämfört med 2001, vilket stöds av Konjunkturinstitutets kommunbarometer. Konsumtionen kan dock komma att hållas tillbaka av fortsatt brist på personal inom kommunala yrkesgrupper. Konjunkturinstitutets kommunbarometer indikerar att bristen på personal är störst inom äldre- och handikappsomsorgen. Inom barnomsorg och utbildning uppges bristen också vara stor.

Något som talar för att konsumtionen i primärkommunerna fortsätter att öka relativt kraftigt i år är fortsatt goda finanser, åtminstone i de större kommunerna. Under nästa år väntas konsumtionen däremot återgå till en lugnare ökningstakt. Det extra stödet till kommunerna upphör nästa år och även i övrigt minskar utrymmet för ökad konsumtion. De tidigarelagda anställningarna inom kommunerna i år kommer att minska behovet av nyanställningar under 2003. Efterfrågetrycket, som väntas öka till följd av olika reformer under 2002, planar ut under nästa år.

Även landstingens konsumtion ökade med 1,9 procent under förra året. Ökningen hänförs främst till direktkonsumtionen som omfattar läkemedelsförmånen och köp av verksamhet. Försäljningen fortsatte däremot att minska. Denna utveckling är en följd av att produktionen inom landstingssektorn faller på grund av bolagiseringar. Fortsatta bolagiseringar leder till att antalet sysselsatta i landstingen fortsätter att falla i år och nästa år, medan köp av verksamhet fortsätter att öka, vilket bekräftas av kommunbarometern. Av barometern framgår också att det råder brist på personal inom sjukvården.

Prognosen för landstingens konsumtion är en sammantagen bedömning utifrån dels efterfrågan på tjänster som tillhandahålls av landstingen, dels önskemål om att undvika skattechöjningar och dels balanskravet. En sammanvägning av dessa aspekter leder till prognosen att landstingsskatten höjs med 10 öre 2003.

Landstingens konsumtion hålls uppe 2002 av det statliga sysselsättningsstödet, som bidrar till en ökning av konsum-

tionen med 0,5 procentenheter. Även tidigare beslutade förändringar som påverkar konsumtionen i landstingssektorn, som ökad tillgänglighet i vården m.m., bidrar till att öka konsumtionen i år.

Överflyttningen av huvudmannaskapet för vårdhögskolorna från landstingssektorn till staten minskar landstingens konsumtion med ca 1,0 procent i år. Den underliggande ökningen av landstingens konsumtion uppgår således till ca 2,0 procent i år. Landstingens konsumtion ökar långsammare nästa år när det särskilda sysselsättningsstödet upphör.

Fortsatt avvaktande investeringsplaner

Efter en mycket stark investeringskonjunktur under andra hälften av 1990-talet, mattades investeringsaktiviteten i fjol. Näringslivets investeringar exklusive bostäder ändrades inte nämnvärt jämfört med 2000, vilket var i linje med Konjunkturinstitutets novemberprognos. Investeringsutfallet för industrin blev visserligen svagare än väntat, men detta kompenserades av en starkare utveckling för tjänstebranscherna. Bostadsinvesteringarna fortsatte att växa kraftigt, medan de offentliga myndigheternas investeringar vände uppåt och ökade något.

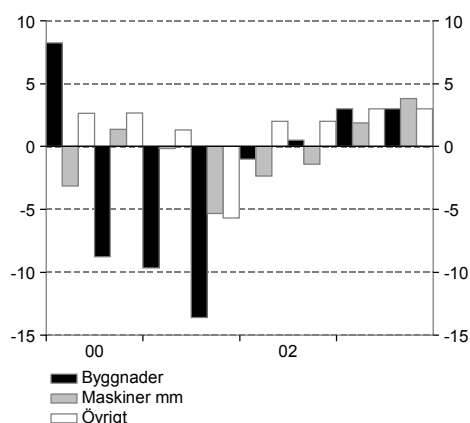
Näringslivets investeringsplaner för 2002 – enligt SCB:s investeringsenkät från februari i år – är i linje med Konjunkturinstitutets novemberprognos. Underlaget för bedömningen av de offentliga myndigheternas investeringar har dock föranlett en viss upprevidering av dessa investeringar 2002. Nästa år väntas investeringsaktiviteten återhämta sig, främst emedan varubranschernas investeringar vänder upp och ökar efter att ha sjunkit två år i rad. Återgången till en ökande investeringsaktivitet väntas ske mot bakgrund av ett stigande resursutnyttjande mot slutet av 2002, fortsatt låga räntor samt att utbyggnaden av tredje generationens mobiltelefoni, s.k. UMTS, tar fart.

Industrins investeringar bottenar i år

I investeringsenkäten rapporterar industriföretagen om en ansevärd neddragning av sina investeringar för innevarande år. Industriinvesteringarna i Konjunkturinstitutets prognos faller därmed med 5 procent i år. De största investeringsminskningarna innevarande år väntas ske inom skogsindustrin och metallverken. Maskininvesteringarna fortsätter att minska genom 2002, under det att bygg- och anläggningsinvesteringarna förväntas vända svagt uppåt andra halvåret i år. Bilden av en kraftfullt reducerad investeringsnivå överensstämmer också med SCB:s mätningar av kapacitetsutnytt-

Diagram 82 Industrins kapacitetsutnyttjande
Procent

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 83 Industriinvesteringar
Procentuell förändring, säsongrensade halvårsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

jandet¹¹ inom industrin, där utnyttjandet sjunkit främst med anledning av en allt lägre efterfrågan (se diagram 82). Investeringsplanerna blir emellertid successivt mer positiva mot slutet av 2002, mot bakgrund av starkare tillväxtimpulser från exporten och hushållen. För nästa år bedöms därför industriinvesteringarna öka i takt med en allt starkare produktion (se diagram 83).

Tjänstbranschernas investeringar tar ny fart mot slutet av året

Investeringsutfallet för tjänstbranscherna 2001 visade på ett överraskande starkt andra halvår. Det första halvåret ökade investeringarna endast med 0,4 procent. Med tanke på den konjunkturella nedgången i den övriga ekonomin kom utfallet för andra halvåret att bli betydligt starkare än väntat, 2,1 procent. Detta medför att för helåret 2001 ökade tjänsteinvesteringarna med 4,4 procent. Det är framförallt maskininvesteringarna som har utvecklats starkare än förväntat. Bygg- och anläggningsinvesteringar har dock gått åt motsatt håll. Det är främst inom handel, transport och finansiell verksamhet som man har dragit ned radikalt på bygg- och anläggningsinvesteringar. Trots ett högre utfall än väntat bedöms investeringsaktiviteten inte ta riktig fart förrän mot slutet av innevarande år.

Konjunkturinstitutets senaste Konjunkturbarometer visar på försiktigt optimistiska förväntningar om den närmaste framtiden. Denna optimism torde emellertid få en positiv inverkan på investeringarna först nästa år då kapacitetsutnyttjandet ökar. Något som pekar på en fortsatt svag investeringsutveckling i år är den senaste investeringsenkäten. I den kan man skönja något mer positiva investeringsplaner för tjänstbranscherna än i oktoberenkäten, men planerna är fortfarande återhållsamma.

Generellt redovisas ett fortsatt minskande anläggningsbyggande i investeringsenkäten, särskilt markant är detta inom post- och telekommunikation samt inom transportsektorn. Inom handel och finansiell verksamhet går man dock åt motsatt håll, där uppger positiva bygginvesteringsplaner. Planerna för maskininvesteringar inom transport och finansiell verksamhet är också positiva. Trots att det finns branscher som uppger att de avser att öka sina investeringar överväger de negativa förväntningarna och sammantaget utvecklas tjänsteinvesteringarna svagt i år. De totala tjänsteinvesteringarna kommer dock hållas uppe på en förhållandevis hög nivå tack vare utbyggnaden av tredje generationens mobiltelefoni. Utgifterna för UMTS-utbyggnaden

¹¹ Kapacitetsutnyttjandet definieras som kvoten mellan faktisk produktion och total produktionskapacitet.

beräknas bli cirka 20 miljarder under prognosåren. Exkluderas UMTS-satsningen ökar de fasta bruttoinvesteringarna i en betydligt svagare takt.

Tabell 12 Fasta bruttoinvesteringar

Löpande priser, miljarder kronor respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2001	2002	2003
Varubranscher	116	-3,6	-3,6	3,4
Tjänstebranscher	214	4,4	4,2	5,2
Bostäder	46	8,3	9,0	4,6
<i>Nybyggnad</i>	27	15,9	15,0	6,1
<i>Ombyggnad</i>	20	-0,2	1,0	2,4
Offentliga myndigheter	49	1,4	4,4	4,3
Summa	379	1,5	1,8	4,6
Summa exkl. UMTS		0,8	0,6	3,3

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Mot slutet av innevarande år tilltar emellertid investeringsaktiviteten och återhämtar sig väl under 2003 i takt med förbättrad konjunktur, fortsatt låga räntor och en ökande efterfrågan (se diagram 84). De offentliga investeringarna beräknas öka både 2002 och 2003 till följd av infrastruktur-satsningen, vilken medför 6 miljarder extra till väg- och järnvägsinvesteringar.

Bidrag för hyreshusbyggande håller uppe bostadsinvesteringarna

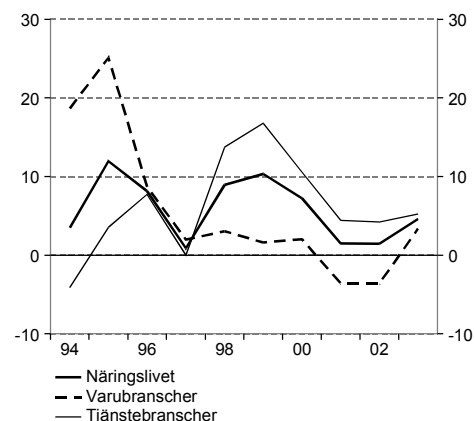
Nybyggnationen av bostäder, främst flerbostadshus, ökar starkt. Utfallet för det tredje och fjärde kvartalet i fjol indikerar att det införda bidraget för byggandet av hyresbostäder nu har börjat ge önskad effekt. Det totala antalet igångsatta lägenheter i flerbostadshus slutade på 13 440 i fjol, vilket är högt jämfört med byggandet under den senaste tioårsperioden. Byggandet av småhus har däremot inte tagit fart och sjunkande orderingång från trähustillverkarna tyder på en fortsatt svag utveckling.

Tabell 13 Antal påbörjade lägenheter

	2000	2001	2002	2003
Flerbostadshus	8 909	13 440	15 000	15 600
Småhus	8 333	7 216	7 700	7 700
Summa	17 242	20 656	22 700	23 300

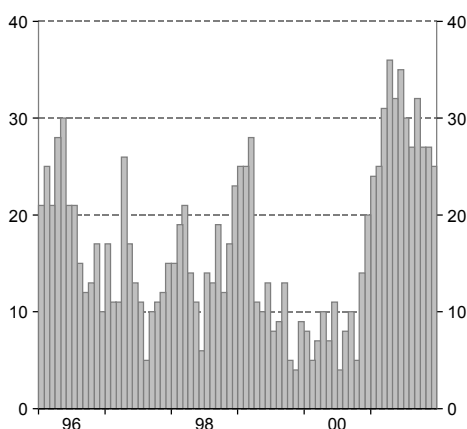
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån

Diagram 84 Investeringar i näringslivet
Årlig procentuell förändring

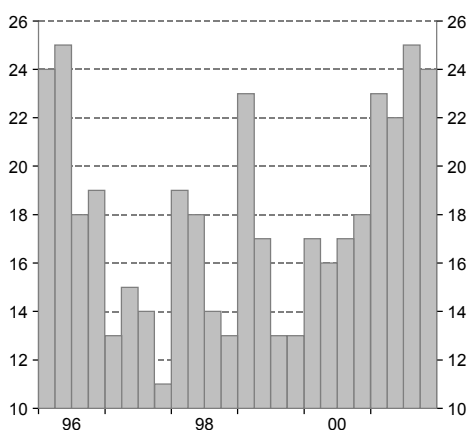
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 85 Industrins färdigvarulager, nulägesomdöme
Nettotal

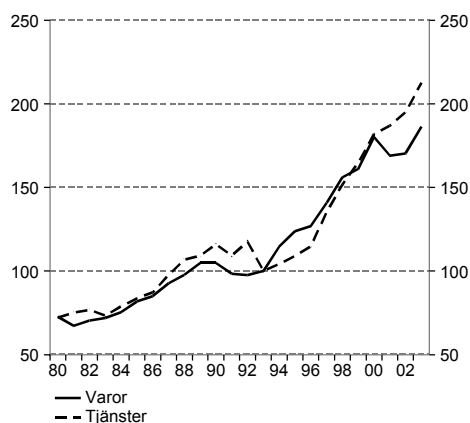
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 86 Industrins insatsvarulager
Nettotal

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Import av varor och tjänster
Volymindex 1993=100

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Lagren anpassade till sommaren

Under andra halvåret i fjol började företagen dra ned sina alltför stora lager, vilket kraftigt begränsade den inhemska efterfrågeutvecklingen. Relaterat till BNP bidrog lageravvecklingarna negativt till tillväxten med över 1 procentenhet. Fortfarande betraktas dock lagren som för stora och företagen bedöms därför fortsätta att avveckla sina lager fram till sommaren innan lageranpassningen är avslutad.

Inom handeln, och då framför allt inom importintensiva branscher, som t.ex. detaljhandeln med sällanköpsvaror och bilhandeln, ägde dock betydande lagerneddragningar rum redan under förra halvåret som innebär att lageranpassningen för dessa branscher i princip torde vara avslutad. Däremot kvarstår det inom delar av partihandeln fortfarande ett visst behov av ytterligare lagerjusteringar. I synnerhet gäller detta för den mer industrinära partihandeln.

Inom industrin däremot gick anpassningen under förra året betydligt trögare, trots de ändå inte obetydliga neddragningarna. I Konjunkturbarometern uppger företagen att såväl insatsvaru- som färdigvarulager fortfarande är avsevärt större än önskvärt (se diagram 85 och 86). Mot denna bakgrund finns det goda skäl att räkna med relativt stora lagerneddragningar inom industrin den närmaste perioden.

Lagerminskningarna kommer att verka starkt återhållande på tillväxten också under innevarande halvår, innan lagercykeln därefter vänder. För helåret 2002 fortsätter därmed lagerinvesteringarna att bidra negativt till den inhemska efterfrågetillväxten med motsvarande 0,2 procentenheter av BNP. Under 2003 däremot förutses lagerutvecklingen bidra positivt till efterfrågetillväxten med motsvarande 0,3 procentenheter av BNP.

Import av varor och tjänster

Importen minskade med 3,9 procent i fjol. Främsta orsaken var en kraftig minskning av importen av bearbetade varor, medan utvecklingen för tjänsteimporten mildrade nedgången något. Svag export, lageravveckling och en relativt låg konsumtion av kapitalvaror förklarar den för närvarande mycket låga importen. Med den allmänna konjunkturuppgången väntas importen öka relativt snabbt, också som ett resultat av att importkrävande komponenter i efterfrågan växer snabbare (se diagram 87).

Importen av varor minskade med hela 6,2 procent ifjol. I början av året sjönk importen av vissa insatsvaror till exportindustrin kraftigt. Det gällde framför allt elektronikkomponenter. Senare under året blev nedgången mer generell. Importen av bearbetade varor minskade mest, med 7,4 procent, medan råvaruimporten minskade med 3,1 procent. Ned-

gången gällde förutom insatsvaror också investeringsvaror. Däremot fortsatte importen av konsumtionsvaror att öka, trots den svaga utvecklingen av konsumtionen i slutet av året.

Importnedgången ser nu ut att ha bottnat och importen väntas börja stiga igen från en låg nivå i början på året (se diagram 88). Hushållens disponibla inkomster utvecklas starkt och importefterfrågan på konsumtionsvaror kommer därför att fortsätta att öka. Dessutom har lagren i detaljhandeln och sällanköpsvarulagren för konsumtionsvaror utvecklats i stor utsträckning.

Däremot väntas uppgången i industrins importefterfrågan dröja ytterligare. Lagren i industrin är inte helt anpassade, samtidigt som produktionsutvecklingen hålls tillbaka ännu en tid. Under andra halvåret beräknas dock importefterfrågan öka även från industrin. Mot slutet av året beräknas investeringarna komma igång och då först väntas efterfrågan på importen av investeringsvaror att öka.

Nästa år beräknas efterfrågan på importvaror öka starkt och den totala importen väntas öka med 9,4 procent. Detta beror på att exporten förväntas öka kraftigt och då i synnerhet den importintensiva industriproduktionen som hittills varit mycket svag. Detta medför en hög efterfrågan på insatsvaror till exportindustrin. Samtidigt fortsätter konsumtionen att öka. Investeringarna utvecklas också starkare nästa år, vilket bidrar till den höga importen. Lagren kommer att vara i behov av påfyllning. Dessutom kommer den starkare kronan att medföra lägre kostnader för importen (se diagram 89).

Tabell 14 Import av varor och tjänster

Årlig procentuell förändring

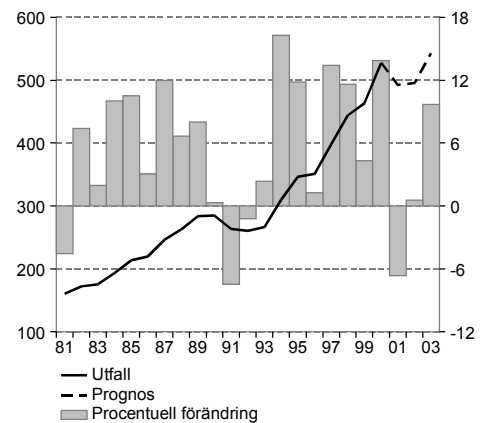
	Volymutveckling			Prisutveckling		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Varuimport	-6,2	0,8	9,4	3,3	-1,1	-1,3
Bearbetade varor	-7,4	1,3	11,4	4,0	-0,3	-1,1
Råvaror	-3,1	-1,0	2,1	2,2	-3,9	-2,5
Tjänsteimport	2,8	4,4	9,0	6,7	1,0	0,4
Summa import	-3,9	1,7	9,3	4,2	-0,5	-0,8

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Importpriserna på bearbetade varor steg förhållandevis mycket i fjol, men sjunker under prognosperioden som en följd av den prognostiserade förstärkningen av kronan.

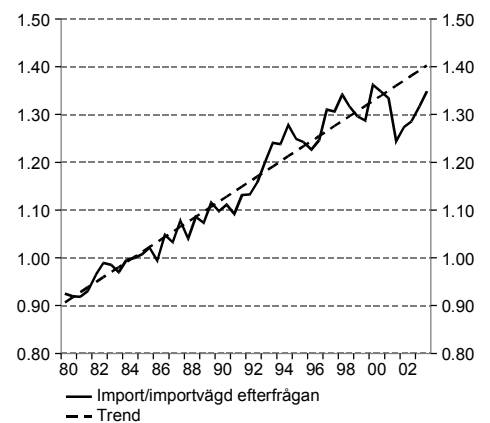
Tjänsteimporten ökade i fjol med endast 2,8 procent. Efter en följd av år med betydande tillväxt, avstannade tjänsteimportens utveckling för att falla svagt från och med sista kvartalet 2000. Huvudorsaken var att svenskarnas konsumtion i utlandet minskade med mer än 10 procent (se diagram 90). Både minskad utlandsturism och en betydande minsk-

Diagram 88 Import av bearbetade varor
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

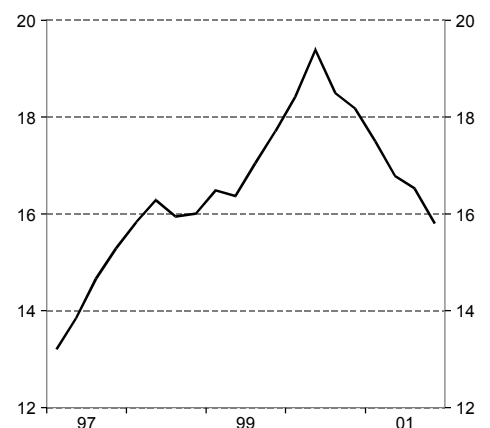
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån

Diagram 89 Import av bearbetade varor i förhållande till efterfrågan
Kvot

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 90 Svenskar konsumtion i utlandet
Miljarder kronor, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

ning av hushållens direktimport av bilar förklarar utvecklingen. Även importen av transporttjänster utvecklades svagt i det dämpade konjunkturläget. Däremot har importen av övriga företagstjänster fortsatt öka i relativt hög takt.

I år antas tjänsteimporten åter öka något snabbare, eller med 4,4 procent, till följd av en starkare utveckling från och med andra halvåret. Svenskars turistutgifter i utlandet beräknas återigen öka, vilket är den främsta förklaringen till den förväntade högre tillväxten för tjänsteimporten. Under nästa år bedöms tjänsteimporten växa med ca 9 procent. Utlandskonsumtionen ökar med nära 10 procent, och även importen av företagstjänster bedöms öka snabbt till följd av den starkare konjunkturen. Kronförstärkningen gynnar även importen av transporttjänster som också börjar utvecklas starkare när konjunkturen förbättras.

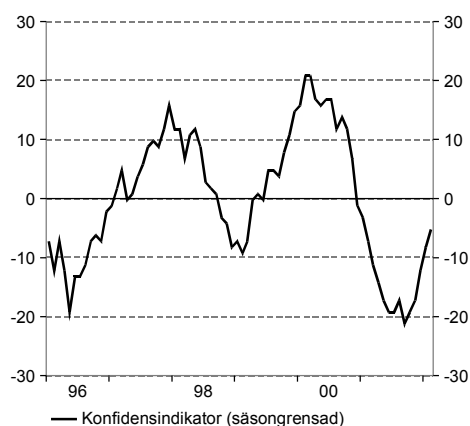
Tillväxten i näringslivet tar ny fart

BNP-ökningen i fjol begränsades till 1,2 procent, vilket överensstämmer med Konjunkturinstitutets novemberprognos. Produktionsökningen i näringslivet blev visserligen något svagare än i novemberprognosen, men detta uppvägdes av en starkare produktionsökning hos de offentliga myndigheterna. Näringslivets produktion minskade andra halvåret ungefär lika mycket som den ökade första halvåret. Antalet arbetade timmar, som ökade så starkt första halvåret att produktiviteten sjönk, minskade påtagligt andra halvåret. För helåret i fjol blev produktivitetens utvecklingen därmed svagt positiv. Återhämtningen i näringslivet väntas komma i gång under våren till följd av främst en påtaglig ökning av hushållens konsumtionsutgifter, för att sedan förstärkas efterhand som den internationella konjunkturen skjuter fart.

Den svaga produktionsutvecklingen i näringslivet andra halvåret i fjol var följden av en nedgång i varuproduktionen, medan tjänsteproduktionen fortsatte att öka, om än svagt. I industrin, där försvagningen var ganska allmän, sjönk produktionen även första halvåret. Störst var produktionsbortfallet för teleprodukter, men även för t. ex. skogsindustrin sjönk produktionen påtagligt. För helåret blev produktionsminskningen för dessa branscher 9,3 respektive 5,8 procent. Byggverksamheten, som ökade starkt första halvåret, försvagades något andra halvåret. När det gäller tjänstebranscherna steg produktionen av företags- och hushållstjänster påtagligt, medan produktionen utvecklades svagare i t.ex. handeln och transportverksamheten. Produktionen av företagstjänster föll tillbaka något andra halvåret.

Enligt Konjunkturbarometern bottenade industrikonjunkturen fjärde kvartalet i fjol. Under årets första månader har barometrarna indikerat en viss produktionsökning i industrin. Även om orderläget alltså är svagt, planerar

Diagram 91 Konfidensindikator för industrin.
Medelvärde 1996-2001 = 0.
Nettotal

Anm. Orderstocksomdöme – omdöme om färdigvarulager + förväntad produktion.
Källa: Konjunkturinstitutet.

företagen för en viss fortsatt produktionsökning. Konfidensindikatorn för industrin har nu stigit fem månader i följd (se diagram 91). Antalet anställda väntas dock minska ytterligare. Byggaktiviteten väntas vara fortsatt tämligen hög. Konfidensindikatorn för byggverksamheten har återhämtat sig de senaste månaderna efter en viss försvagning (se diagram 92). På kort sikt är optimismen störst hos byggföretag med inriktning mot bostadsbyggandet, men på ett års sikt är dessa företag pessimistiska. För väg- och anläggningsbyggarna gäller det omvända förhållandet. De uppger sig ha ett svagt orderläge idag, men är optimistiska på ett års sikt. Inom tjänstebanschererna är förväntningarna relativt optimistiska. Handelsföretagen räknar i allmänhet med en fortsatt ökning av omsättningen, medan t.ex. handeln med motorfordon emotser en stabilisering av försäljningen. Sysselsättningen inom handeln väntas dock minska ytterligare. Inom företagstjänsteverksamheten är förväntningarna mer återhållsamma, men man räknar med en viss ökning av faktureringen både vad gäller datakonsulter och uppdragsverksamhet (se diagram 93). Det ogynnsamma konjunkturläget för åkerierna väntas bestå under första kvartalet.

Den privata konsumtionen väntas återhämta sig påtagligt första halvåret i år, vilket tillsammans med en fortsatt överflyttning av produktion från den kommunala sektorn till näringslivet, ökar tillväxten i främst tjänstebanschererna. En viss allmän produktionsökning kan därmed väntas i näringslivet första halvåret, om än svag i industrin och industrirelaterad tjänsteverksamhet. Industrin stimuleras emellertid av ökad export, då den internationella konjunkturen tar fart andra halvåret och sedan utvecklas tämligen starkt under resten av prognosperioden. Därvid bedöms utvecklingen för teleprodukter vända upp och bidra relativt starkt till tillväxten. Produktionstillväxten i näringslivet i år beräknas bli obetydligt högre än i fjol, 1,2 procent, på grund av den negativa utvecklingen andra halvåret i fjol. Nästa år väntas produktionen i näringslivet öka med 3,4 procent (se tabell 15).

Tabell 15 Produktion och produktivitet i näringslivet

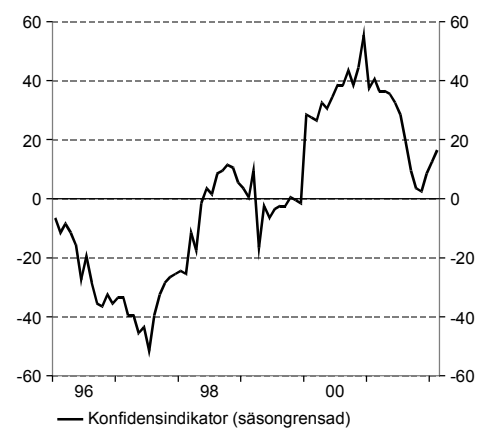
Löpande priser, miljarder kronor respektive procentuell förändring, fasta priser

	2001	2000	2001	2002	2003
Varubranscher	563	5,0	0,3	0,7	3,6
Tjänstebanscher	968	4,6	1,7	1,6	3,2
Summa produktion¹	1 471	4,7	1,0	1,2	3,4
<i>Näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet</i>					
Produktion	1 182	5,0	1,4	1,2	3,7
Arbetade timmar		2,3	0,7	-1,0	0,7
Produktivitet		2,6	0,7	2,2	3,0

¹ Indirekt mätta finansiella tjänster har subtraherats.

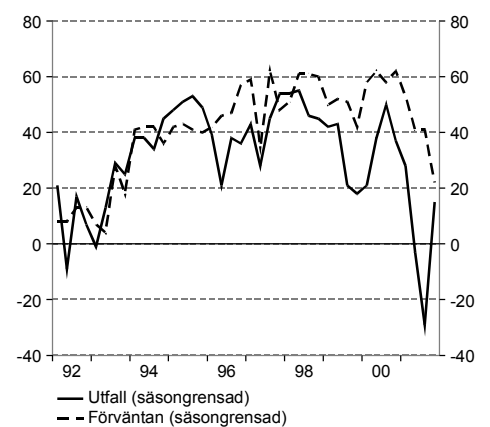
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 92 Konfidensindikator för byggverksamhet. Medelvärde 1996-2001 = 0. Nettototal

Anm. Orderstocksomdöme + förväntad förändring antal sysselsatta.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Fakturering för datakonsulter och dataservice. Nettototal

Källa: Konjunkturinstitutet.

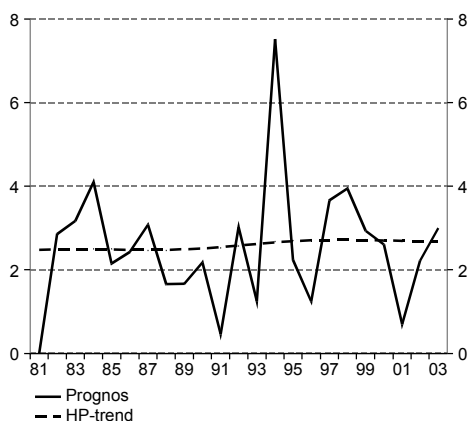
Diagram 94 Produktion och arbetade timmar i näringslivet¹. Årlig procentuell förändring

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.

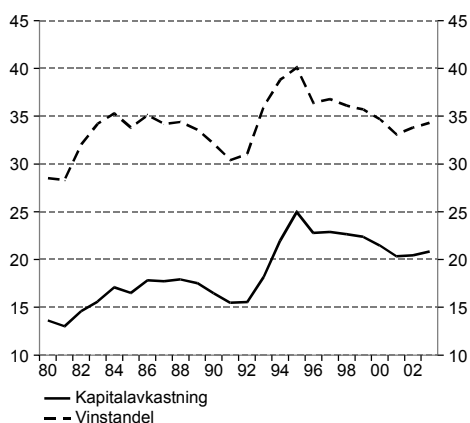
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 95 Produktivitet i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

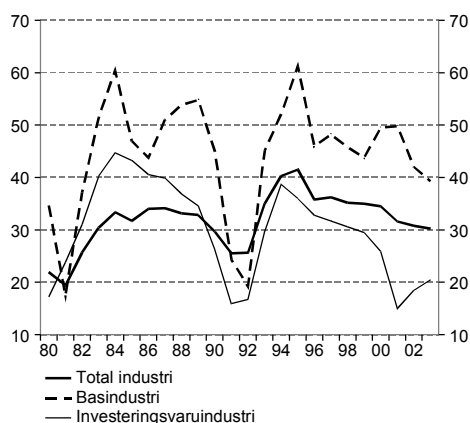
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 96 Kapitalavkastning och vinstandel i näringslivet¹
Andel i procent

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 Vinstandel i industrin
Andel i procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Förbättrad produktivitet

Efter den svaga produktivitetens utvecklingen i fjol väntas företagen höja produktiviteten mera påtagligt i år, trots en svag produktionsutveckling (se diagram 94 och 95). Antalet arbetade timmar reducerades andra halvåret i fjol, efter en oväntat stark ökning av timmarna i förhållande till produktionen under inledningen av året. Viss ytterligare minskning av timvolymen väntas första halvåret i år. Därefter bedöms antalet arbetade timmar öka i tjänstebranscherna, medan dessa i varubranscherna förutses öka först under 2003. Produktiviteten i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet beräknas därmed öka med 2,2 procent i år och 3 procent nästa år. Produktivitetstillväxten blir alltså något högre än den trendmässiga tillväxten 2003 till följd av konjunkturuppgången. För tjänstebranscherna som ligger något före varubranscherna i konjunkturuppgången, blir produktivitetstillväxten klart högre än den trendmässiga tillväxten.

Den tämligen goda lönsamheten stabiliseras

Lönsamheten i näringslivet har försvagats successivt sedan toppåret 1995. Som vinstandelen mäts beror en stor del av nedgången på en minskad vinstandel inom bostadsförvaltning till följd av att bostadsbeskattningen ökat kraftigt. Exkluderas finans- och fastighetsverksamhet är vinstandelen nästan i nivå med de starkaste åren på 1980-talet (se diagram 96). När bruttoöverskottet sätts i relation till kapitalstocken (kapitalavkastningen), i stället för till förädlingsvärdet, erhålls en ännu starkare bild. Kapitalavkastningen är i dagsläget klart högre än under 1980-talet. Detta tyder på att det krävs en mindre realkapitalstock för att åstadkomma samma vinst på 1990-talet som på 1980-talet.

Nedgången i näringslivets genomsnittliga vinstandel förklaras främst av att vinstandelen sjunkit i flertalet varubranscher. För industrins del är detta framförallt en följd av en betydande försvagning i investeringsvaruindustrin, främst för teleprodukter (se diagram 97). För tjänstebranscherna exklusive finans- och fastighetsverksamhet har den genomsnittliga vinstandelen i stort sett förblivit på en hög nivå fram till i fjol då den sjönk något.

I fjol var det framförallt den svaga produktivitetens utvecklingen, och stora prisökningar på importerade insatsvaror till följd av en försvagad växelkurs, som sänkte vinstandelen ytterligare (se tabell 16). I industrin fortsatte bilden att präglas av en fallande vinstandel för investeringsvaruindustrin, i synnerhet vad gäller tillverkare av teleprodukter. För andra delar av industrin, t.ex. basindustrin, var utvecklingen dock mer gynnsam.

Tabell 16 Vinstmarginal och vinstandel i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet

Per producerad enhet. Procentuell förändring

	2000	2001	2002	2003
Förbrukningskostnad	4,3	2,2	0,0	0,5
Arbetskraftskostnad	1,4	4,6	1,7	0,7
Arbetskraftskostnad per timme	4,5	5,0	3,8	3,9
Produktivitet	3,0	0,4	2,2	3,0
Summa rörlig kostnad	3,5	2,9	0,6	0,7
Produktpris	2,5	2,2	1,1	1,1
Vinstmarginal	-0,8	-0,6	0,5	0,3
Vinstandel	-1,0	-1,6	0,7	0,5

Anm. Produktiviteten beräknas här på bruttoproduktionen till skillnad från i produktivitetstabellen ovan där den beräknas på förädlingsvärdet.

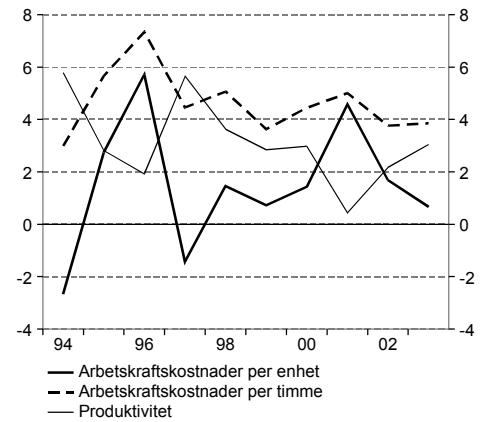
Källa: Konjunkturinstitutet.

Under prognosperioden väntas en tämligen stark produktivitetstillväxt och en svag prisutveckling för importerade insatsvaror hålla tillbaka kostnadsökningarna för företagen (se diagram 99 och 100). En appreciering av kronan och en fortsatt hård konkurrenssituation, för främst teleprodukter, torde visserligen sänka priserna i investeringsvaruindustrin ytterligare. Men prissänkningarna väntas bli mindre än i fjol. För att förbättra den svaga lönsamheten inom denna delbransch väntas företagen reducera personalstyrkan ytterligare något och fortsätta att minska inköpen av bl.a. konsulttjänster. För basindustrin förutses sjunkande priser på produkterna pressa ned den jämförelsevis höga vinstandelen i år. För industrin i dess helhet innebär detta att den genomsnittliga vinstandelen i slutet av prognosperioden stabiliseras på en tämligen god nivå. För tjänstbranscherna bedöms ett högre resursutnyttjande och en fortsatt god efterfrågeutveckling skapa utrymme för vissa marginalhöjningar.

Även om lönsamheten i industrin är förhållandevis god, väntas det relativt låga kapacitetsutnyttjandet inverka negativt på kapacitetsutbyggnaden i år, vilket också bekräftas av investeringsenkäten. Under 2003 väntas dock industriinvesteringarna öka igen. En bättre investeringsutveckling väntas inom tjänstbranscherna där utbyggnaden av UMTS-näten för tredje generationens mobiltelefoni stimulerar investeringsaktiviteten. För näringslivet totalt sett innebär detta att vinstandelen vänder upp under prognosperioden, samtidigt som kapacitetsutnyttjandet sjunker något, dvs. kapitalkvoten ökar (se diagram 101). Det senare beror främst på att UMTS-näten under en övergångsperiod väntas få en inte obetydlig överkapacitet innan trafiken kommer igång på allvar.

Diagram 99 Arbetskraftskostnader i näringslivet¹

Arlig procentuell förändring

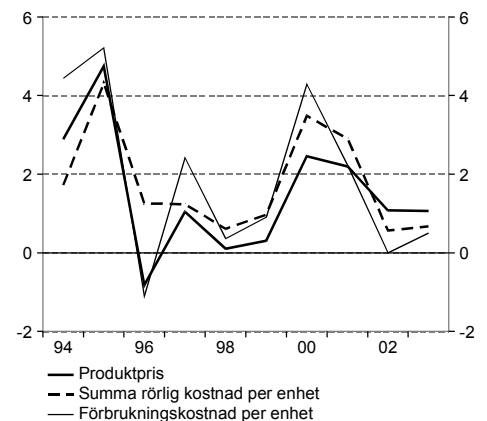

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Produktpris och produktionskostnader i näringslivet¹

Arlig procentuell förändring

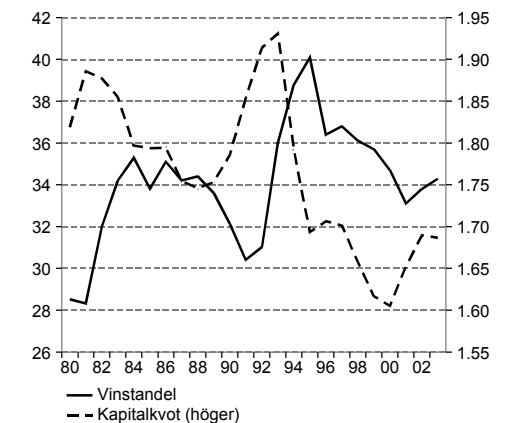

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Vinstandel och kapitalkvot i näringslivet¹

Andel i procent respektive kvot

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Arbetsmarknad, resursutnyttjande och priser

Sysselsättningen utvecklades förhållandevis starkt under 2001 trots avmattningen i efterfrågan. Först mot slutet av året kunde en minskning i sysselsättning skönjas. Låg produktivitetstillväxt och fallande bristtal indikerar en viss överkapacitet vad gäller personal, speciellt inom tjänstesektorn. Avmattningen i sysselsättningen väntas fortsätta under 2002 till dess den stigande tillväxten når arbetsmarknaden i slutet av året. Sysselsättningen bedöms då börja stiga igen.

Löner och priser ökade något starkare än väntat under fjolåret. Resursutnyttjandet bedöms därför ha varit något högre än tidigare antagits. Trycket på de tillgängliga resurserna har dock avtagit som en följd av den vikande efterfrågeutvecklingen. Hösten 2002 väntas tillväxten och därmed resursutnyttjandet åter öka men produktionsgapet bedöms förbli svagt negativt under hela prognosperioden.

Det var framför allt inom kommunerna och den privata tjänstesektorn som lönerna ökade snabbare än väntat. Löneökningstakten i ekonomin som helhet väntas dock dämpas under 2002 till följd av konjunkturavmattningen. Under 2003 stärks efterfrågan och bidrar till en något högre löneglidning.

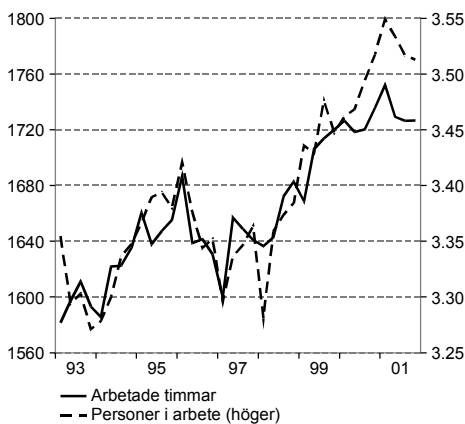
Inflationen steg kraftigt under 2001, delvis som följd av tillfälliga prishöjningar. I år bedöms inflationstakten successivt avta till följd av att de tillfälliga effekterna faller ur tolv månaderstalen och effekterna av ett minskande resursutnyttjande börjar göra sig gällande. Kronans förstärkning väntas samtidigt hålla tillbaka den importerade inflationen. UND1X-inflationen bedöms vara i linje med Riksbankens inflationsmål 2003.

Avmattningen på arbetsmarknaden inleddes i slutet av 2001

Trots det dämpade efterfrågeläget som präglade den svenska ekonomin sedan slutet av 2000 har sysselsättningen utvecklats förhållandevis starkt och arbetslösheten minskat. Mellan 2000 och 2001 ökade antalet sysselsatta med drygt 80 000 personer, vilket är en lika snabb ökning som under 1999 och 2000. Detta är historiskt sett mycket höga ökningstal. Framförallt var det sysselsättningen inom primärkommunerna och näringslivets tjänstebranscher som bidrog till ökningen under fjolåret. Varubranschernas sysselsättning, särskilt industrins, föll däremot som en följd av den försämrade industrikonjunkturen.

Begreppet sysselsatta innefattar även personer som är frånvarande, t.ex. på grund av sjukdom eller tjänstledighet. Exkluderas de som av olika anledningar varit frånvarande

Diagram 102 Arbetade timmar och personer i arbete
Miljoner, säsongrensade kvartalsvärden

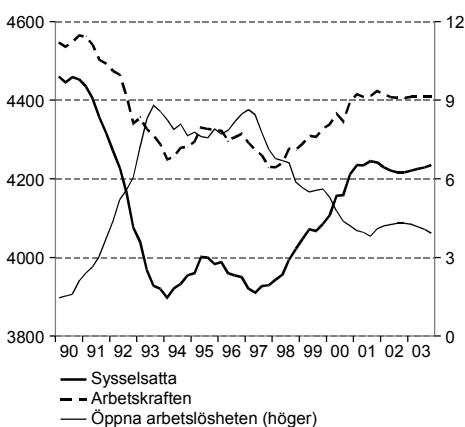
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 103 Sjukfrånvaro
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 104 Sysselsatta, i arbetskraften och arbetslösa
Tusental respektive procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

från sitt arbete syns en delvis annan utveckling. Hälften av fjolårets sysselsättningsökning bestod av en ökad frånvaro. Antalet personer i arbete, dvs. de sysselsatta som faktiskt deltar i produktionen, ökade med ca 40 000. Denna ”faktiska sysselsättning” har minskat sedan andra kvartalet i fjol, vilket är konsistent med utvecklingen av arbetade timmar (se diagram 102). Hög frånvaro påverkar medelarbetstiden negativt. Även medelarbetstiden för personer i arbete utvecklades dock negativt i fjol till följd av en minskning både i övertid och den vanliga arbetade tiden¹².

Även om sjukfrånvaron¹³ minskade fjärde kvartalet (se diagram 103) så är den fortfarande hög efter de senaste årens kraftiga ökning och står för en förhållandevis stor andel av den totala frånvaron. Sjukfrånvaron ökade med 10 000 personer i årsgenomsnitt 2001.

Sysselsättningsgraden¹⁴ ökade i samtliga åldersgrupper förra året medan andelen arbetslösa minskade i alla utom en. Undantaget är åldersgruppen 20–24 år där andelen arbetslösa tvärtom ökade. Andelen utanför arbetskraften ökade i åldersgrupperna 45–54 respektive 55–59, vilket alltså innebär att deras arbetskraftsdeltagande försämrades.

Trots den negativa utvecklingen av medelarbetstiden ökade antalet arbetade timmar starkt i förhållande till produktionen i fjol, vilket innebar en svag produktivitet utveckling. Särskilt gäller detta tjänstebranscherna, där produktiviteten enligt Nationalräkenskaperna t.o.m. föll. Överkapaciteten inom företagen och den svagare tillväxten innebär en press att anpassa personalstyrkan till det dämpade efterfrågeläget. Den förväntade avmattningen på arbetsmarknaden inleddes i fjol och fortsatte i inledningen av 2002. Antalet sysselsatta har minskat och arbetslösheten har ökat. Under första halvåret 2001 motverkades sysselsättningsminskningen inom industrin av en ökande sysselsättning inom tjänstebranscherna. När sysselsättningsminskningar till följd av konjunkturdämpningen även nådde de industrinära företagstjänsterna dämpades den totala sysselsättningsutvecklingen. Avmattningen förstärks under innevarande år, vilket är samma bedömning som gjordes i novemberprognosen. Andra halvåret 2002 bedöms produktionen ta fart, varefter sysselsättningen ökar och arbetslösheten minskar (se tabell 17 och diagram 104). Sammantaget beräknas antalet sysselsatta minska med ca 10 000 personer mellan 2001 och 2003.

Antalet reguljärt sysselsatta 20–64 åringar ökade förra året med ca 76 000 personer, vilket innebär en sysselsättningsgrad i denna åldersgrupp på 78,2 procent. Regeringens mål är att den reguljära sysselsättningsgraden ska uppgå till

¹² Den överenskomna arbetstiden mellan arbetstagare och arbetsgivare.

¹³ Frånvarande från arbetet under hela mätveckan på grund av sjukdom enligt Arbetskraftsundersökningarna (AKU).

¹⁴ Antal sysselsatta i andel av befolkningen i olika åldersgrupper.

80 procent 2004. Föreliggande prognos innebär att denna sysselsättningsgrad kommer att minska till i genomsnitt 77,7 procent 2003 (se diagram 105). Därmed återstår en sysselsättningsökning med ca 130 000 personer mellan 2003 och 2004 för att regeringens mål ska uppnås.

Tabell 17 Sammanfattning av arbetsmarknadsprognosen
Nivå, 1000-tal respektive årlig förändring alternativt nivå i procent

	2001	2001	2002	2003
Sysselsatta, 16–64 år (enligt AKU)	4 239	1,9	-0,4	0,2
I arbetskraften	4 414	1,2	-0,1	0,0
Öppet arbetslösa ¹	175	4,0	4,3	4,1
I arbetsmarknadspolitiska åtgärder ¹	111	2,5	2,5	2,4
Arbetade timmar (miljoner, enligt NR)	6 935	0,5	-0,6	0,3
Reguljärt sysselsatta ² , 20–64 år	4 088	1,9	-0,4	0,3
Befolkning, 20–64 år	5 225	0,5	0,4	0,2
Reguljär sysselsättningsgrad ²		78,2	77,7	77,7

¹ Nivåer i procent av arbetskraften.

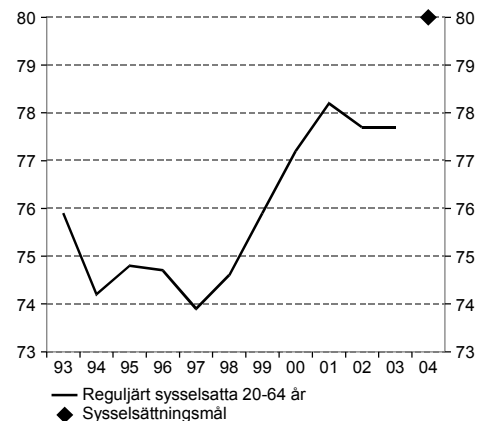
² Exklusive sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska program.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Arbetsmarknadsstyrelsen.

Statistik från AMS och Konjunkturbarometern bekräftar att arbetsmarknaden försvagats. Under 2001 anmäldes totalt ca 470 000 lediga platser till landets arbetsförmedlingar, vilket är en minskning med ungefär 50 000 jämfört med året innan (se diagram 106). Platsinflödet minskade mest inom industrin. De senaste månaderna har visat på en uppgång i lediga platser, detta ändrar dock inte bedömningen av en svagare utveckling på arbetsmarknaden. Diagram 107 visar att antalet varsel om uppsägning ökade kraftigt under fjolåret. Närmare 69 000 personer berördes av varsel, vilket är drygt 40 000 fler än året innan. Detta är den största årliga ökningen sedan 1991, även om nivån då var mer än dubbelt så hög. Det var främst anställda inom tillverkningsindustrin som drabbades under 2001, men antalet varsel inom IT-relaterade tjänster samt den finansiella sektorn ökade också kraftigt. Regionalt slog varslen särskilt hårt i Gävleborg, Örebro, Blekinge och Gotland. Antalet varsel har minskat något under inledningen av året men är ändå på jämförelsevis höga nivåer.

Konjunkturbarometern för fjärde kvartalet 2001 visar genomgående fortsatt minskande bristtal (se diagram 108 och 109). Det är således en allt mindre andel av de tillfrågade företagen som upplever någon brist på arbetskraft. Bristalen är nu nere på samma nivåer som i början av 1990-talet. Samtidigt har företagen alltmer utbredda planer på personalneddragningar. Inom industrin har anställningsplanerna varit negativa under hela fjolåret, med undantag för kemisk industri (vilken domineras av läkemedelsindustrin). Nu har denna tendens även nått byggindustrin och tjänstebranscherna.

Diagram 105 Reguljär sysselsättningsgrad
I procent av befolkningen i åldern 20-64 år

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 106 Nyanmälda platser
Tusental, säsongrensade månadsvärden

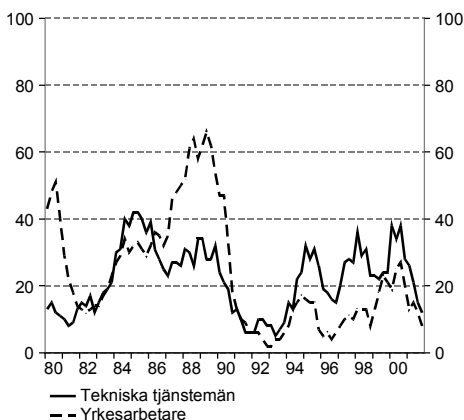
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Diagram 107 Varsel
Tusental

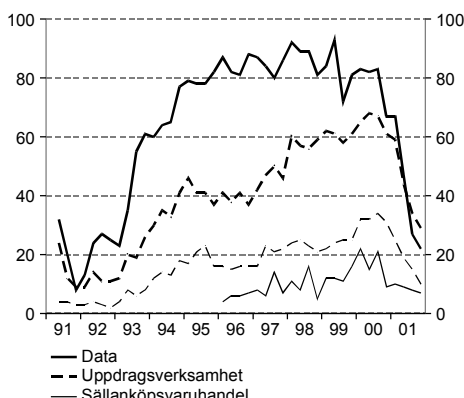
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Diagram 108 Bristtal i tillverkningsindustrin enligt Konjunkturbarometern
Andel företag

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 109 Bristtal i tjänstenäringarna enligt Konjunkturbarometern
Andel företag

Källa: Konjunkturinstitutet.

Byggindustrin har för fjärde kvartalet uppgivit klart negativa anställningsplaner och planerna för anställda med branschspecifik kompetens inom datakonsult- och dataserviceverksamhet är nu också negativa. Inom uppdragsverksamhet planeras inga sysselsättningsförändringar, medan merparten av handelsföretagen har planerat för sysselsättningsminskningar sedan mitten av fjolåret.

Kommunbarometern visar att en annan arbetsmarknads-situation råder inom den kommunala sektorn. Samtliga landsting upplever för närvarande brist på personal inom sjukvårdsområdet och inget landsting tror att denna brist kommer att minska det närmaste halvåret. Även primärkommunerna har rekryteringsproblem. Den nuvarande bristen på personal inom utbildning, barn- och äldreomsorg förväntas vara oförändrad eller förvärras de närmaste 6 månaderna. Behovet av arbetskraft verkar således vara svårt att tillgodose.

Fjolårets starka ökning av arbetskraftsutbudet väntas vända 2002

Under 2001 ökade utbudet av arbetskraft starkt, i takt med sysselsättningsökningen.

Antalet personer i konjunkturberoende arbetsmarknads-politiska program uppgick 2001 till 111 000, vilket är ungefär samma nivå som 2000. De s.k. utbildningsåtgärderna, vilka definieras såsom varande utanför arbetskraften, ökade samtidigt som sysselsättningsåtgärderna minskade. Även i år väntas åtgärdsvolymen vara konstant medan den minskar något 2003 till följd av ett förbättrat arbetsmarknadsläge.

Enligt AKU minskade det totala antalet studerande i fjol med ca 10 000 personer jämfört med 2000. Framförallt var det antal studerande i åldern 20–64 år i grundläggande utbildning, där det s.k. Kunskslyftet återfinns, som minskade. Antal studerande i högskole- och universitetsutbildning ökade däremot. Arbetskraftsdeltagandet i studerandegrupperna ökade med nästan 3 procentenheter, från ca 33,5 till 36,5 procent. Framförallt var det för studerande inom högre utbildning och vuxenutbildning som arbetskraftsdeltagandet steg och blev något högre än vad som förutsågs i novemberprognosen. Minskningen i antalet studerande i kombination med ökat arbetskraftsdeltagande innebär att studerandegruppen i fjol bidrog till en ökad sysselsättning med ca 26 000 personer (se tabell 18).

Tabell 18 Beräknat tillskott till sysselsättningen från olika komponenter

Tusental personer, nivå respektive årligt beräknat tillskott

	2001	2001	2002	2003
Sysselsatta	4 239	80	-18	8
<i>Därav nettobidrag från:</i>				
Befolkning, 16–64 år	5 632	30	29	25
Arbetslösa	175	28	-15	8
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder ¹	44	4	0	2
Grundläggande utbildning ² 16–19 år	218	6	-10	-6
Grundläggande utbildning ² 20–64 år	74	19	3	0
Högskola, universitet	167	1	-10	-7
Förtidspensionärer, värnpliktiga, hemarbetande m.m.	715	-8	-15	-14

¹ Åtgärder utanför arbetskraften enligt AKU.

² Grundskola, gymnasium, Komvux och folkhögskola.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Arbetsmarknadsstyrelsen.

De närmaste åren väntas trenden bli den motsatta. Det totala antalet studerande 16–19 åringarna ökar i antal, detsamma gäller för den högre utbildningen. Kunskapslyftets utfasning väntas däremot även för innevarande år reducera antalet 20–64 åringar i grundläggande utbildning. Under åren 2003–2005 utgår dock särskilt statsbidrag till kommunerna för fortsatt satsning på vuxenutbildning. Prognosen för 2003 är oförändrade nivåer, dvs. att minskningen upphör. Arbetskraftsdeltagandet beräknas bli något lägre de närmaste åren jämfört med fjolåret på grund av den svagare arbetsmarknaden. Detta innebär sammantaget att studerandegruppernas utveckling under prognosåren kommer att bidra till ett minskande arbetskraftsutbud.

Antal förtidspensionärer och långvarigt sjuka ökade enligt AKU i fjol med ca 19 000 personer i årsgenomsnitt. De närmaste åren bedöms denna grupp fortsätta öka i antal. Den s.k. ”övrigruppen”¹⁵ minskade med ca 11 000 personer 2001 och bidrog därmed till fjolårets utbudsökning med nästan 0,3 procentenheter. Denna grupp bedöms få en i stort sett neutral påverkan på utbudet under prognosperioden genom att öka svagt i antal 2002 och minska svagt i antal 2003. Det försämrade arbetsmarknadsläget medför att denna kategori personer inte söker sig in på arbetsmarknaden i den höga grad som skett de senaste åren.

Sammantaget antas arbetskraftsutbudet minska 2002 och vara oförändrat 2003. Till följd av att sysselsättningen minskar mer än arbetskraftsutbudet väntas arbetslösheten öka under 2002, för att sedan åter sjunka tillbaka 2003 i takt med en förbättrad konjunktur (se diagram 104).

¹⁵ I övrigruppen ingår personer som befinner sig utanför arbetskraften av andra orsaker än studier, åtgärder eller förtidspensionering och långvarig sjukdom.

Högre löneökningar och inflation än väntat

Jämviktsarbetslösheten är den nivå på arbetslösheten som är förenlig med stabil inflation på sikt. En arbetslöshet under jämviktsnivån leder till en press uppåt på pris- och löneökningarna medan det motsatta gäller om arbetslösheten överstiger samma nivå. Eftersom jämviktsarbetslösheten inte kan observeras direkt måste den uppskattas med indirekta metoder baserade på den samlade bedömningen av resursutnyttjandet i ekonomin och i synnerhet av pris- och löneutvecklingen. Lönebildningens funktionssätt är en faktor av central betydelse i detta sammanhang.

Preliminära utfallet för löneökningarna 2001 blev något högre än väntat, framförallt till följd av högre löneglidning än vad som tidigare prognostiserats. Löneökningarna i näringslivet blev 4,2 procent och totalt steg lönerna 4,3 procent. Det kan inte uteslutas att löneökningarna därmed var högre än vad som kan betraktas som långsiktigt hållbart med två procents inflation (se vidare avsnittet om löner). Matchningsproblemen på arbetsmarknaden kan också ha tilltagit under det senaste året. Ett tecken i den riktningen är att kvoten mellan kvarstående och nyanmälda lediga platser har ökat något (se diagram 110).

Sedan novemberprognosen har UNDIRHX-inflationen blivit 1 procentenhet högre än väntat. Ungefär 0,5 procentenheter av avvikelserna förklaras av tillfälliga effekter genom bl.a. höjda grönsakspriser. Den viktigaste förklaringen till den resterande avvikelserna bedöms vara den snabba ökningen av lönerna och den svaga produktivitetstillväxten inom den privata tjänstesektorn under 2001.

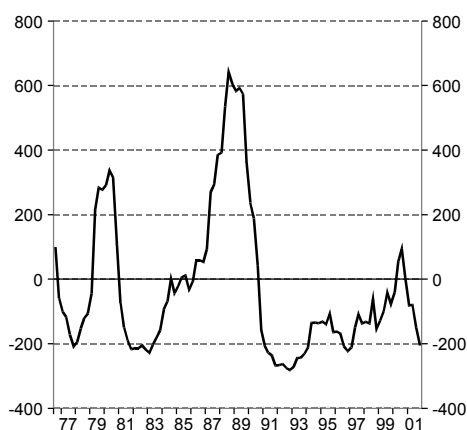
Sammantaget talar detta för att jämviktsarbetslösheten är något högre än enligt tidigare bedömningar. Den utvidgade jämviktsarbetslösheten, dvs. öppet arbetslösa plus latent arbetssökande,¹⁶ bedöms nu vara 6,3 procent. Detta motsvarar en jämviktsarbetslöshet i termer av öppen arbetslöshet på knappt 4,0 procent. Resursutnyttjandet bedöms därmed ha varit något mer ansträngt under de senaste åren än enligt tidigare uppskattningar.

Diagram 110 Kvoten mellan kvarstående och nyanmälda lediga platser

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Diagram 111 Sammanvägt bristtal i industrin och byggsektorn
Index 1976 kvartal 3 = 100

Källa: Konjunkturinstitutet.

Resursutnyttjandet sjunker

Konjunkturbarometern för fjärde kvartalet ifjol visade fortsatt sjunkande bristtal i kölvattnet av den vikande efterfrågeutvecklingen. Enligt den sammanvägda indikatorn¹⁷ (se diagram 111) för industrin och byggbranschen har bristtalen

¹⁶ Latent arbetssökande är personer som uppger att de vill och kan arbeta men inte aktivt söker arbete, samt heltidsstuderande som sökt arbete.

¹⁷ Indikatorn tar bort förändringar i serierna för bygg- och industribranschen som enbart beror på t.ex. isolerade branschvisa anpassningar och inte antas spegla ett allmänt stramare arbetsmarknadsläge.

fortsatt att sjunka och ligger för närvarande betydligt lägre än det historiska genomsnittet. Under fjolåret föll bristtalen samtidigt som industrin minskade sin personalstyrka. Dessutom fortsätter kapacitetsutnyttjandet inom industrin att falla (se diagram 112)

Diagram 109 visar att även bristtalen i tjänstebranscherna föll under fjolåret, vilket däremot skett samtidigt som företagen fortsatt att öka antalet anställda. Företagens svårigheter att förutse efterfrågan och därmed anpassa arbetsstyrkan till rådande efterfrågeläge innebar att produktivitetsutvecklingen blev mycket låg. Kapacitetsutnyttjandet har enligt diagram 113 fortsatt falla och nivåerna är nu lika låga som i början av 1990-talet.

Den låga efterfrågan på arbetskraft avspeglas också i svaren på Konjunkturbarometerns frågor om vad företagen anser vara det största hindret för ökad produktion: för låg tillgång på produktionsfaktorer eller för låg efterfrågan på företagets produkter. Nettotalet, eller differensen mellan svarsalternativen kan betraktas som en indikation på avvikelser från företagets normaltillstånd. Om nettotalet är under noll är det främst efterfrågefaktorer som begränsar produktionen, vilket i sin tur minskar trycket på löner och priser. I diagram 114 och 115 kan en tydlig tendens observeras inom både varu- och tjänstebranscherna mot att efterfrågan i allt högre grad är den begränsande faktorn.

De fallande bristtalen indikerar att resursutnyttjandet i ekonomin avtog under andra halvan av 2001 trots att arbetslösheten fortsatte att sjunka. Den vikande efterfrågeutvecklingen har lett till att det finns en arbetskraftsreserv inom företagen som kan tas i bruk när efterfrågan tar fart.

Produktionsgapet – ett sammanfattande mått på resursutnyttjandet

Ett sätt att sammanfatta synen på resursutnyttjandet i ekonomi är med hjälp av det s.k. produktionsgapet. Produktionsgapet avser mäta skillnaden mellan vad som faktiskt produceras och potentiell produktion, dvs. den nivå på produktionen som är förenlig med stabil inflation.

Produktionsgapets storlek kan inte mätas direkt utan måste uppskattas. De metoder som Konjunkturinstitutet använder är varianter av den s.k. produktionsfunktionsansatsen.

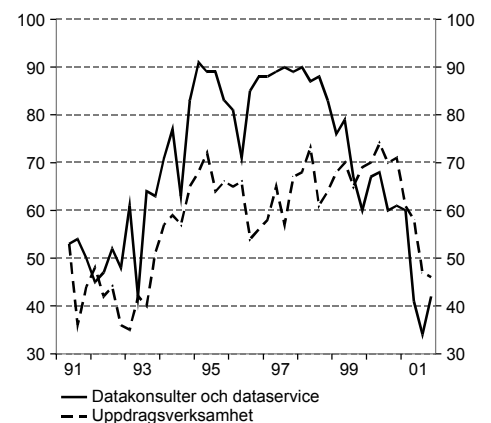
En modell studerar skillnaden mellan faktisk och potentiell sysselsättning, vilket speglar resursutnyttjandet på arbetsmarknaden¹⁸. Potentiell sysselsättning beräknas som skillnaden mellan det potentiella utvidgade arbetskraft-

Diagram 112 Industrins kapacitetsutnyttjande Procent

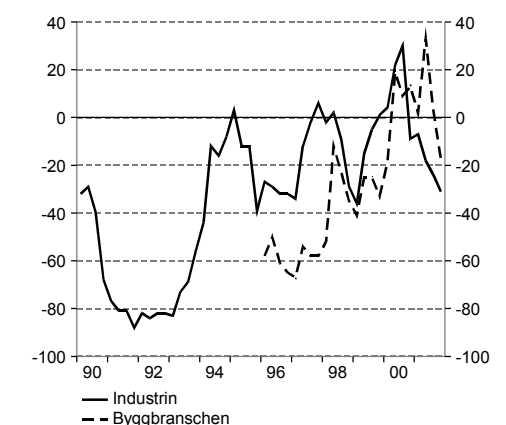
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 113 Kapacitetsutnyttjande Andel ja-svar

Källa: Konjunkturinstitutet.

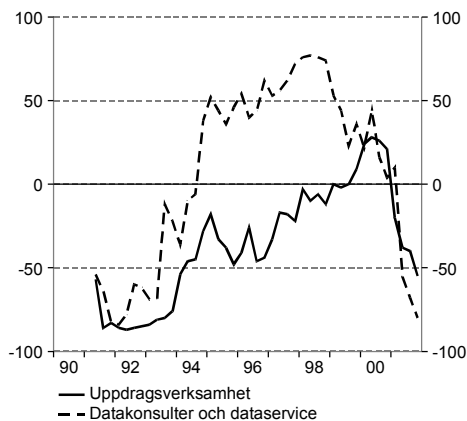
Diagram 114 Trång sektion Nettotal

Anm. Nettotal = utbudsrestriktioner – efterfrågerestriktioner.

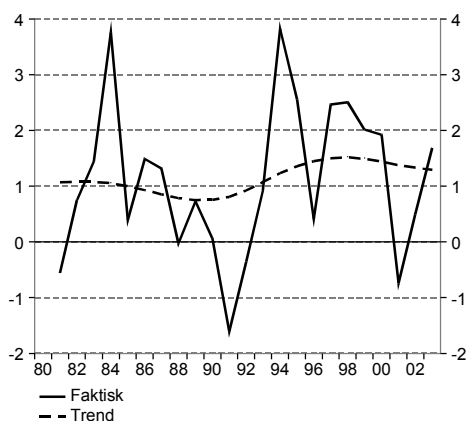
Källa: Konjunkturinstitutet.

¹⁸ Metoden finns beskriven i Konjunkturläget november 1999.

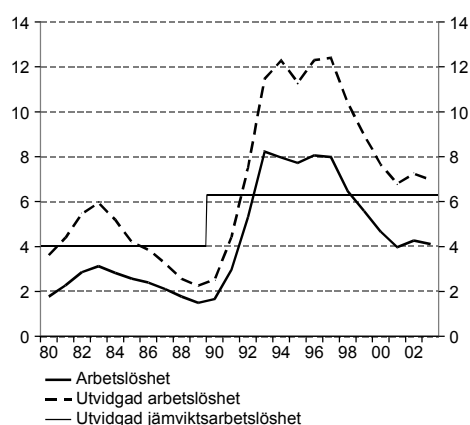
Diagram 115 Trång sektion
Nettotal

Anm. Nettotal = utbudsrestriktioner – efterfrågerestriktioner.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 116 Total faktorproduktivitet
Årlig procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 117 Arbetslöshet och utvidgad arbetslöshet
Tusental

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

subudet och jämviktsnivån på utvidgad arbetslöshet. Jämviktsnivån definieras i sin tur som den nivå på utvidgad arbetslöshet som är förenlig med stabila pris- och löneökningar. Utvidgat arbetskraftsutbud och utvidgad arbetslöshet inkluderar även latent arbetsökande.

Den andra modellen skiljer också mellan faktisk och potentiell total faktorproduktivitet, vilket ger ett produktionsgap som också tar hänsyn till att det kan finnas konjunkturella inslag i produktivitetens utvecklingen eller annorlunda uttryckt att det kan finnas ledig kapacitet inom företagen som kan tas i anspråk om konjunkturen vänder uppåt.¹⁹ (se diagram 116).

Negativt produktionsgap 2002–2003

Den reviderade bilden av jämviktsarbetslösheten förändrar synen på resursutnyttjandet och produktionsgapet. En högre utvidgad jämviktsarbetslöshet jämfört med i novemberprognosen innebär att skillnaden mellan faktisk och potentiell produktion var något mindre 2001.

Av diagram 117 framgår att under de senaste åren och under prognosåren är den utvidgade arbetslösheten något högre än den nu bedömda utvidgade jämviktsarbetslösheten. I år bedöms den utvidgade arbetslösheten öka till 7,3 procent, för att under 2003 sjunka tillbaka till 6,9 procent.

Den potentiella produktionen styrs av tillgången på arbetskraft, arbetsmarknadens funktionssätt, produktiviteten samt kapitalbildningen. Under 2001 utvecklades den potentiella arbetskraften förhållandevis starkt. Prognosen för 2002 och 2003 innebär däremot mycket små förändringar av det utvidgade arbetskraftsutbudet. Det försämrade arbetsmarknadsläget bedöms leda till att antalet personer i arbetskraften minskar något i år samtidigt som de latent arbetsökande bedöms öka något då antalet öppet arbetslösa ökar (se tabell 19). Under 2003 minskar den utvidgade arbetskraften till följd av ett minskat antal latent arbetslösa.

Med ett i stort sett oförändrat arbetskraftsutbud och en negativ utveckling av medelarbetstiden i år minskar antalet potentiellt arbetade timmar. För 2003 ökar de något till följd av en ökning av medelarbetstiden. Som framgår av tabell 19 blir bidraget från potentiellt arbetade timmar till den potentiella tillväxten marginellt.

¹⁹ Förändringen av total faktorproduktivitet definieras som förändringen i produktionsvolymen minus förändringen av produktionsfaktorerna arbete och kapital. Potentiell total faktorproduktivitet beräknas med hjälp av trenden i total faktorproduktivitet.

Tabell 19 Potentiell sysselsättning

Nivå, 1000-tal respektive årlig procentuell förändring

	2000	2000	2001	2002	2003
Befolkning, 16–64 år	5 602	0,5	0,5	0,5	0,4
I arbetskraften	4 362	1,2	1,2	-0,1	0,0
Latent arbetsökande	130	-10,0	-4,3	5,3	-3,6
Utvidgad arbetskraft	4 492	0,8	1,0	0,0	-0,1
Potentiell sysselsättning	4 218	0,8	1,0	0,0	-0,1
Medelarbetstid		-0,9	-1,4	-0,2	0,2
Potentiellt arbetade timmar	7 000	0,0	-0,4	-0,2	0,1

Källa: Konjunkturinstitutet.

Den potentiella tillväxten kan därmed nästan helt förklaras av den ökade arbetsproduktiviteten som i sin tur drivs upp bl.a. av en stigande kapitalstock.

Produktionsgapet bedöms enligt båda modellerna vara negativt i år (se diagram 118). I takt med konjunkturåterhämtningen och det därmed förbättrade arbetsmarknadsläget blir resurserna mer ansträngda 2003 och gapet sluts något. I den modell där hänsyn tas till att det finns konjunkturella inslag i produktivitetsutvecklingen är gapet något mer negativt i år. Sammantaget bedöms trycket på löner och priser minska innevarande år för att därefter öka något.

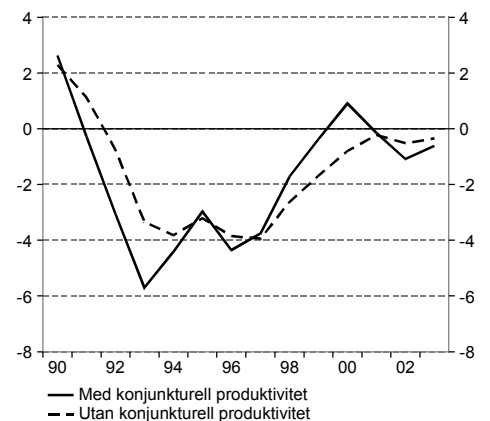
Tabell 20 Produktionsgap

Årlig procentuell förändring och procentenheter

	2000	2001	2002	2003
Produktionsgap utan hänsyn till konjunkturell produktivitet ¹	-0,8	-0,2	-0,5	-0,3
Konjunkturell produktivitet	1,7	0,0	-0,6	-0,3
Produktionsgap med hänsyn till konjunkturell produktivitet ¹	0,9	-0,2	-1,1	-0,6

¹ I procent av potentiell BNP

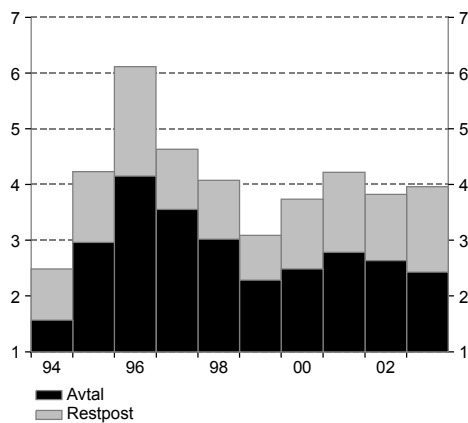
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 118 Produktionsgap
Procent av potentiell BNP

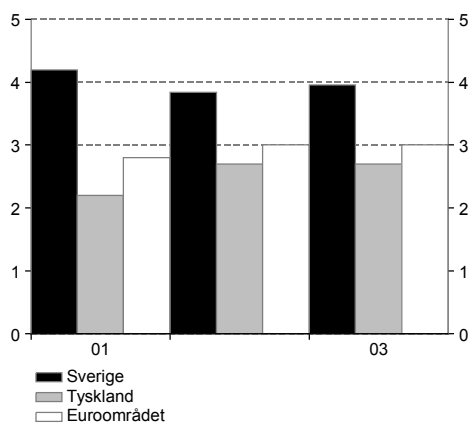
Källa: Konjunkturinstitutet.

Högre löneökningstakt 2001

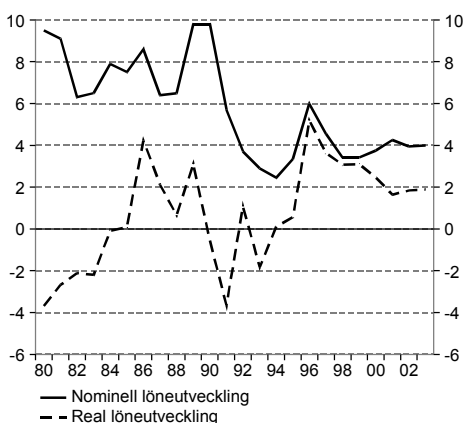
Förutsättningarna för lönebildningen har förändrats de senaste åren, dels genom det lagfasta prisstabilitetsmålet och dels tillkomsten av olika samarbetsavtal som numera berör flertalet avtalsområden. Inom den konkurrensutsatta sektorn, främst inom exportindustrin, slöts avtal tidigt i avtalsrörelsen 2001. Ett syfte var att dessa avtal skulle fungera som riktmärke eller lönenorm för övriga avtalsområden. Arbetsmarknadens parter strävar efter att löneutvecklingen inom den konkurrensutsatta sektorn ska överensstämma med löneutvecklingen i omvärlden.

Diagram 119 Löner i näringslivet
Procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Medlingsinstitutet

Diagram 120 Timlön i näringslivet
Procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

Diagram 121 Nominell och real och lön
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Enligt Konjunkturinstitutets senaste lönebildningsrapport²⁰ bedöms den långsiktigt hållbara löneökningstakten ligga någonstans i intervallet 3,6–4,3 procent. Preliminärt utfall indikerar en högre löneglidning 2001 än vad som tidigare uppskattades. Enligt preliminärt utfall steg lönerna med 4,3 procent. Det var främst den kommunala sektorn, där lönerna steg 4,5 procent, som bidrog till det höga utfallet. Höga löneökningar noterades också i byggindustrin och i stora delar av tjänstebranscherna.

I år bedöms både antal arbetade timmar och antalet sysselsatta att minska. Detta i kombinationen med låga bristtal och lågt kapacitetsutnyttjande vilket indikerar lägre löneökning. Nästa år driver en allt starkare efterfrågan på löneglidningen (restposten) varvid de totala löneökningarna bedöms stiga till 4,0 procent 2003 (se diagram 119).

Det är emellertid önskvärt med något lägre löneökningar 2002–2003. Mot bakgrund av bl.a. den svaga konjunkturen i år skulle en löneökningstakt som något underskrider den långsiktiga vara samhällsekonomiskt önskvärd. Detta skulle bl.a. öka Riksbankens utrymme för en fortsatt expansiv penningpolitik, och på så sätt skapa förutsättningar för ytterligare sysselsättningsökningar. I lönebildningsrapporten bedömdes den samhällsekonomiskt lämpliga löneökningstakten för de närmaste åren ligga någonstans i intervallet 3,0–3,5 procent givet en genomsnittlig produktivitetsutveckling i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet på 2,6–2,8 procent. Jämfört med euroområdet stiger de svenska lönerna snabbare 2001–2003 och konkurrenskraften försämras (se diagram 120).

Reallönen, dvs. nominallönen deflaterad med konsumentprisindex, beräknas stiga med 1,6 procent 2001, 1,8 procent 2002 och 1,9 procent 2003 (se diagram 121). Reallönetillväxten är därmed fortfarande förhållandevis hög i ett historiskt perspektiv.

Företagets lönebetalningsförmåga är kopplad till prisutvecklingen på den egna produktionen snarare än konsumentprisutvecklingen. Eftersom produktprisutvecklingen ofta skiljer sig från konsumentprisutvecklingen måste hänsyn även tas till den s.k. produktreallönen när det gäller att utvärdera löneutvecklingen. En alltför hög ökning av produktreallönen hämmar investeringar, produktion och sysselsättning.

Produktreallönen i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet ökade i fjol med 2,5 procent. Under 2002–2003 bedöms produktreallönen öka 1,9 respektive 1,8 procent. Den höga produktreallönetakten under perioden 1995–2001 har medfört en sjunkande vinstandel (se diagram 122). Under prognosperioden bedöms dock produkti-

²⁰ "Samhällsekonomiska förutsättningar för lönebildningen i Sverige", KI dokument nr 9, oktober 2001.

viteten öka snabbare än produktrealloänen, vilket innebär att vinstandelen ökar något.

2001 års avtalsrörelse

Praktiskt taget hela arbetsmarknaden omfattas av de avtal som slöts i fjol. Huvuddelen av avtalen inom privat sektor, knappt 85 procent, resulterade i treåriga avtal. Det sista avtalsåret är dock uppsägningsbart för flertalet av dessa. Samtliga avtal inom det statliga området och en mindre andel av avtalen inom den privata sektorn löper ut 2002. Totalt omfattas ungefär en halv miljon anställda av de avtalsområden som ska omförhandlas under 2002.

De avtal som slöts 2001 karaktäriseras av att de centralt avtalade löneökningarna är något större i början av avtalsperioden, än i slutet. Detta är en av förklaringarna till den höga löneökningstakten ifjol. I dessa avtal ingår arbetstidsförkortningar, som motsvarar timlöneökningar i industrin på 0,5 procent, och i totala näringslivet 0,3 procent per år 2001–2003. Avtal inom offentlig sektor innehåller ingen centralt fastställd arbetstidsförkortning.

Tabell 21 Kostnader för avtal i näringslivet

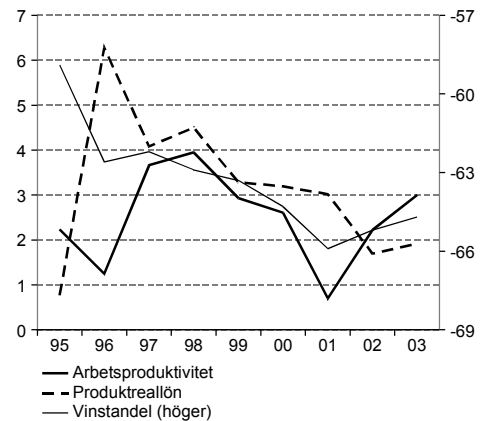
Årlig procentuell förändring

	2001	2002	2003
Arbetare			
Lön	2,8	2,7	2,6
Arbetstidsförkortning	0,3	0,3	0,3
Totalt	3,1	3,0	2,9
Tjänstemän			
Lön	2,5	2,3	2,1
Arbetstidsförkortning	0,3	0,3	0,3
Totalt	2,8	2,6	2,4

Källa: Medlingsinstitutet.

Det ska dock poängteras att tjänstemännens avtal blivit mer decentraliserade de senaste åren. Detta innebär att en förhållandevis mindre andel av löneökningen ingår i avtalskomponenten eftersom denna i beräkningarna definieras som de löneökningar som preciseras vid de förbundsvisa uppgörelserna (se tabell 21). Vidare omfattas inte alla arbetare av avtal. Denna successiva förskjutning försvårar jämförelser över tiden. Det innebär också att det som kallas löneglidning har fått en delvis annan innebörd.

Diagram 122 Produktivitet och produktrealloän
Årlig procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet.

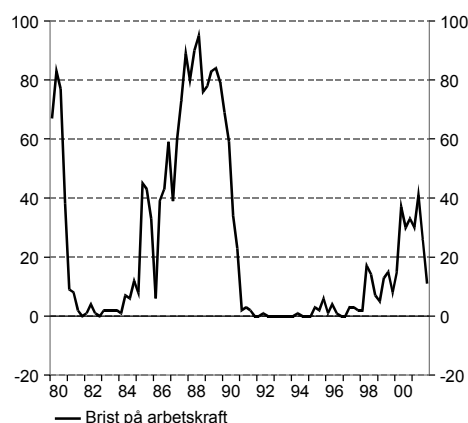
Stor spridning av lönerna i näringslivet

Lönerna i byggbranschen och de totala tjänstebranscherna ökade snabbare än lönerna i industrin i fjol (se tabell 22). Det är framförallt löneglidningen, eller restposten som är högre, vilket kan förklaras av den förhållandevis starka sysselsättningsutvecklingen. Industrin drabbades däremot av stora varsel, minskat antal sysselsatta och arbetade timmar.

Preliminärt utfall indikerar att lönerna i industrin steg med 3,6 procent 2001. Till följd av den försämrade konjunkturen bedöms antalet arbetade timmar i industrin fortsätta att minska under 2002. Sammantaget indikerar detta en lägre löneglidning inom industrin. I takt med den förbättrade industrikonjunkturen väntas efterfrågan på arbetskraft stiga. Detta innebär ett högre resursutnyttjande, vilket i sin tur pressar upp löneglidningen 2003.

Även aktiviteten inom byggverksamheten har stagnerat enligt Konjunkturbarometern för fjärde kvartalet. Det minskade behovet av ytterligare arbetskraft har inneburit att den tidigare besvärande bristsituationen har minskat (se diagram 123). Sysselsättningen väntas sjunka i år och löneökningstakten bromsas till 4,1 procent 2003.

Diagram 123 Trång sektion för företagens produktion inom byggindustrin
Andel företag

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 22 Timlön

Årlig procentuell förändring

	2000	2001	2002	2003
Industri	4,1	3,6	3,5	3,6
Bygg	3,9	4,9	4,3	4,1
Handel, hotell och restaurang	3,4	5,0	4,6	4,7
Transportsektorn	2,5	2,7	3,0	3,6
Kreditinstitut och företagstjänster	4,4	4,9	4,4	4,4
Vård, utbildning mm	2,4	2,9	2,7	2,7
Näringslivet	3,7	4,2	3,8	4,0
Stat	4,8	3,8	4,1	4,1
Kommuner och landsting	3,6	4,5	4,2	4,0
Totalt	3,7	4,3	3,9	4,0

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Tjänstebranschernas produktion och sysselsättning fortsatte att stiga 2001. Detta avspeglades främst i handel, hotell och restaurang samt kreditinstitut och företagstjänster där lönerna steg med ungefär 5 procent. Bristen på arbetskraft har emellertid sjunkit under de senaste månaderna. Tillväxten i sysselsättningen bedöms dämpas jämfört med 2001. Till sammans med något lägre avtal innebär detta att lönerna inom tjänstebranscherna stiger något långsammare. Lönerna inom tjänstebranscherna följer under 2003 den allmänna konjunkturen och bedöms stiga något mer än i år (se tabell 22).

Stark löneutvecklingen i primärkommuner och landsting

Enligt samarbetsavtalen inom den offentliga sektorn tar parterna ett gemensamt ansvar för lönebildningen. Ambitionen är att utfallet av löneförhandlingarna ska bidra till samhällsekonomisk balans och inte störa det konkurrensutsatta näringslivets strävanden mot en kostnadsutveckling i nivå med omvärldens. Det innebär dock inte nödvändigtvis att löneökningstakten inom den offentliga sektorn alltid ska vara lika hög eller lägre än den i näringslivet, utan hänsyn måste även tas till behovet av strukturomvandling. Som exempel kan nämnas att allt högre krav ställs på kvaliteten inom vård och utbildning, vilket får till följd att behovet av utbildad personal ökar.

Enligt preliminärt utfall steg lönerna i kommunerna med 4,5 procent i fjol. Den jämfört med industrin högre löneökningstakten kan vara ett resultat av att efterfrågan på arbetskraft utvecklats starkare i kommunerna än i industrin. Behovet av att rekrytera personal beror även på den åldrande personalstrukturen. För närvarande är var femte kommunanställd 55 år eller äldre och 2010 beräknas var fjärde anställd vara över 55 år. Stora pensionsavgångar de närmaste åren, samtidigt som rekryteringsproblemen redan idag är stora, bidrar till att trycket på lönerna kommer att vara stort framöver.

Strukturomvandlingen kan ske både i form av att utbildningsnivån hos de anställda förändras men också av att ålderssammansättningen förskjuts. Effekterna på lönerna kan emellertid skilja sig åt. Om den genomsnittliga utbildningsnivån ökar tenderar detta att höja löneökningstakten. Om äldre ersätts med yngre kan detta minska löneökningstakten. De senaste årens brist på personal inom t.ex. skolan har emellertid inneburit att nyutexaminerade lärare ofta fått ingångslöner som varit i paritet med de lönenivåer som betydligt mer erfarna lärare har.

En faktor som bedöms verka återhållande på lönerna är kommunernas finanser. Kommunernas ekonomi är ansträngd och den avmattning som skett i svensk ekonomi innebär vikande skatteinkomster. Regeringens generella stöd för ökad sysselsättning till kommunerna (se avsnittet om kommunernas finanser) bidrar till att löneökningstakten blir fortsatt stark 2002. Eftersom åtgärden är temporär bedöms löneutvecklingen i motsvarande grad bromsas 2003.

Sammantaget bedöms lönerna i den offentliga sektorn öka något snabbare än lönerna i näringslivet under prognosperioden. Löneökningstakten inom den statliga sektorn bedöms bli 4,1 procent per år 2002 och 2003. Löneökningstakten för primärkommuner och landsting bedöms bli 4,2 procent i år för att därefter avta till 4,0 procent nästa år.

Hög inflationstakt senaste året

Prisökningarna har varit betydande under det senaste året och speciellt under våren 2001. Riksbankens mål är en inflationstakt på 2 procent med en tolerans för avvikelser på 1 procentenhet. Från våren 2001 till ingången av 2002 har KPI-inflationen varit i närheten av Riksbankens övre toleransgräns. I februari var inflationstakten 2,8 procent, mätt som 12-månaderstal (förändring under de senaste 12 månaderna). Motsvarande siffra för ett år sedan var 1,6 procent. Den underliggande inflationen, enligt UND1X, där räntekostnader samt direkta effekter av ändrade skatter och subventioner exkluderas, uppgick till 3,3 procent i februari.

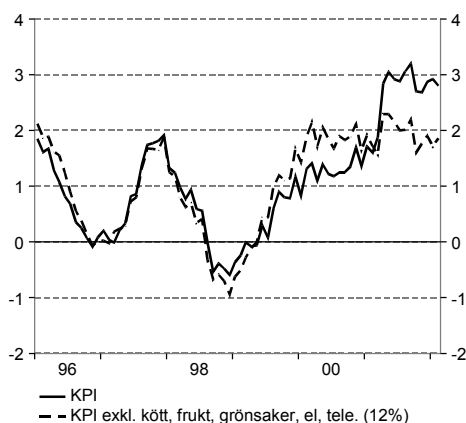
KPI-inflationen och den underliggande inflationen har även blivit högre än väntat de senaste månaderna. Bedömningen i novemberprognosen var att KPI-inflationen i februari 2002 skulle uppgå till 2,5 procent, medan UND1X-inflationen väntades uppgå till 3,1 procent.

Inflationen 2001 drevs delvis upp av tillfälliga prisökningar på bl.a. kött, frukt, grönsaker, el och tele (se diagram 124). Vissa livsmedelspriser steg kraftigt även nu vid årsskiftet, främst beroende på frostsadade skördar i syd- och melleuropea.

Till viss del bedöms emellertid den oförväntade inflationsuppgången hänga samman med att resursutnyttjandet varit mer ansträngt på senare år än vad som tidigare antagits. Detta tog sig uttryck i ett stigande kostnadstryck som, från våren 2001, också spillde över i betydande höjningar av konsumentpriserna. Detta gäller i synnerhet tjänstesektorn, där såväl löne- och prishöjningar varit höga under det gångna året.

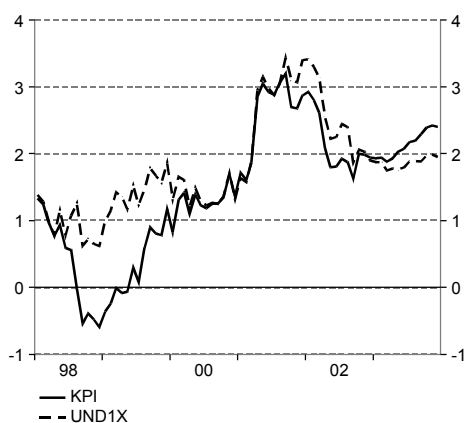
Både KPI-inflationen och UND1X-inflationen väntas emellertid falla tillbaka under våren 2002 (se diagram 125).

Diagram 124 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 125 KPI och UND1X
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Tabell 23 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring

	2000	2001	2002	2003
KPI, dec-dec	1,4	2,9	1,9	2,4
UND1X, dec-dec	1,3	3,4	1,9	2,0
UNDINH, dec-dec	1,6	4,7	2,7	3,1
HIKP, dec-dec	1,3	3,2	1,5	1,9
KPI, årsgenomsnitt	1,3	2,6	2,1	2,1
UND1X, årsgenomsnitt	1,4	2,8	2,5	1,9
UNDINH, årsgenomsnitt	1,0	3,8	3,5	2,8
HIKP, årsgenomsnitt	1,3	2,7	2,0	1,9

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den höga inhemska inflationen faller tillbaka

De inhemskt genererade prisökningarna mätt enligt UNDINH, som beräknas genom att exkludera de i huvudsak importerade varorna från UNDIX-måttet, har ökat kraftigt under det senaste året. I februari föregående år var UNDINH-inflationen 2,4 procent, medan motsvarande siffra för februari 2002 var 4,7 procent.

De inhemska producentpriserna på livsmedel steg 2001, men beräknas falla tillbaka något i år för att sedan åter öka i måttlig takt under 2003. Denna utveckling kommer även att slå igenom på livsmedelspriserna i konsumentledet. Elpriset har ökat med 13,4 procent det senaste året. Bedömningen är att elpriserna under prognosperioden kommer att stabiliseras och ligga kvar på en högre nivå, jämfört med perioden före ingången av 2001.

Tjänstepriserna som väger ca 35 procent i UNDINH antas följa utvecklingen av enhetsarbetskostnaderna, som ökar betydligt långsammare 2002 och 2003 (se diagram 126).

Hyrorna, som väger ca 25 procent i UNDINH, beräknades i novemberprognosen stiga med 1,6 procent under loppet av 2002. Många avtal är redan klara för 2002 och dessa tyder på att hyrorna kommer att öka med 2,0 procent under året. Även under 2003 bedöms hyrorna stiga 2,0 procent.

Sammantaget förväntas den inhemska inflationen falla tillbaka under 2002 och 2003. Dels väntas de temporära inslagen försvinna, dels antas att prishöjningarna det senaste året redan har medfört att de tidigare nedpressade vinstmarginalerna återhämtas till viss del.

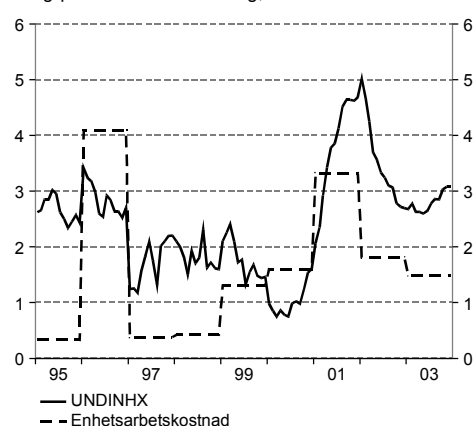
Den importerade inflationen dämpas

Importpriserna på bearbetade varor och vissa livsmedel steg markant under 2001. Den främsta förklaringen är den svaga kronan, som emellertid bedöms stärkas under prognosperioden. Detta väntas medföra sjunkande importpriser i producentledet under 2002 och 2003 (se diagram 127).

Prisökningarna på de i huvudsak importerade varorna i konsumentledet, UNDIMPX-inflationen, har under 2001 varit måttliga trots den svaga kronkursen.

De fallande importpriserna bedöms resultera i fallande priser även i konsumentledet, dock med viss tidseftersläpning. I likhet med bedömningen i novemberprognosen tyder det svaga genomslaget av importpriserna i konsumentledet 2001 på att vinstmarginalerna varit nedpressade och att dessa kan förväntas återställas genom en kombination av konsumentprishöjningar och en appreciering av växelkursen. Under hösten och vintern har prishöjningarna överstigit de säsongsnormala för vissa varugrupper, som t.ex. kläder. Det-

Diagram 126 Inhemsk inflation och kostnads-tryck
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 127 Importpriser i producent- och konsumentled
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

ta kan vara ett tecken på att justeringen av vinstmarginalerna redan påbörjats.

Inflationen, för de i huvudsak importerade varorna, bedöms uppgå till 0,5 procent i genomsnitt 2002 och 0,1 procent 2003.

Inflationen i linje med Riksbankens mål

Både KPI-inflationen och UND1X-inflationen väntas falla tillbaka under 2002. Under 2003 väntas det ökade resursutnyttjande bidra till en stigande inflation. Detta kommer dock delvis motverkas av lägre prisökningar på i huvudsak importerade varor och tjänster under 2003. Den senare effekten är en konsekvens av den förväntade apprecieringen av kronan. I slutet av 2003 bedöms därför UND1X-inflationen vara i linje med riksbankens mål. KPI-inflationen väntas bli något högre än den underliggande inflationen under 2003, vilket beror på ökade räntekostnader som inte påverkar UND1X-inflationen. De stigande räntekostnaderna förklaras av höjningarna av reporäntan mot slutet av prognosperioden.

Offentliga finanser

Sjunkande överskott i de offentliga finanserna

Den offentliga sektorn som helhet uppvisade ett mycket stort överskott i finanserna 2001. Trots skattesänkningar på 13 miljarder kronor redovisades ett finansiellt sparande på 105 miljarder kronor, motsvarande 4,8 procent av BNP. Konjunkturutvecklingen medför dock en svagare tillväxt för viktiga skattebaser samt ökade transfereringar till hushållen framöver. Tillsammans med en expansiv finanspolitik även i år, med ytterligare skattesänkningar på drygt 20 miljarder kronor och starkt ökad offentlig konsumtion, får detta till följd att sparandet i år och nästa år hamnar under det av regeringen uppsatta målet på två procent av BNP. (Se tabell 24 samt diagram 128 och 129).

Sparandet är trots det positivt, och om hänsyn tas till att faktisk produktion är lägre än potentiell produktion är sparandet även dessa år i linje med regeringens mål om ett överskott om två procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Tabell 24 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

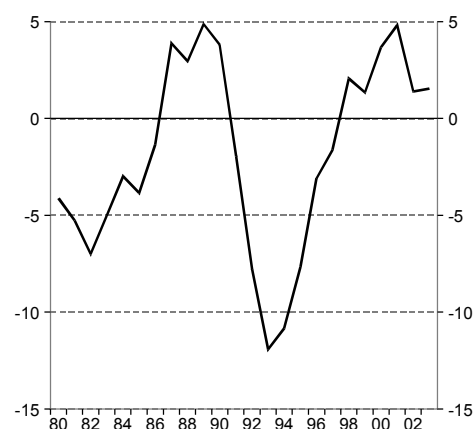
	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	1 179	1 225	1 284	1 262	1 327
Procent av BNP	58,8	58,4	59,2	56,8	57,4
Därav skatter	1 040	1 089	1 160	1 136	1 192
procent av BNP	51,9	51,9	53,5	51,2	51,6
Utgifter	1 152	1 148	1 179	1 231	1 291
Procent av BNP	57,5	54,7	54,4	55,4	55,9
Finansiellt sparande	27	77	105	31	36
Procent av BNP	1,3	3,7	4,8	1,4	1,6
Miljarder kronor över målet	17	35	50	-13	-10

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

De statliga utgifterna förra året beräknas ha understigit utgiftstaket med ca 5 miljarder kronor. Den svaga ekonomiska tillväxten under det senaste året, samt en högre prisutveckling än väntat, sätter stark press på utgiftstaket framöver. Vid frånvaro av ytterligare åtgärder bedöms utgiftstaket överskridas med ca 8 miljarder kronor i år och ca 12 miljarder nästa år. Statens budgetsaldo minskar under samma period och det uppstår ett budgetunderskott nästa år, för första gången sedan 1997.

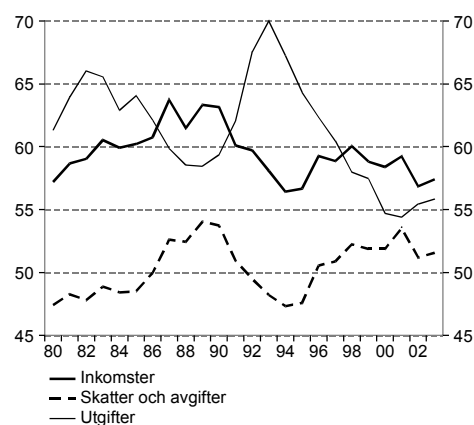
Kommunernas utgifter bedöms öka förhållandevis snabbt. Främst är det utgifterna för kommunal konsumtion som ökar snabbt på grund av både större åtaganden och högre kostnader för verksamheten. För att klara det lagstad-

Diagram 128 Offentliga sektorns finansiella sparande
Procent av BNP

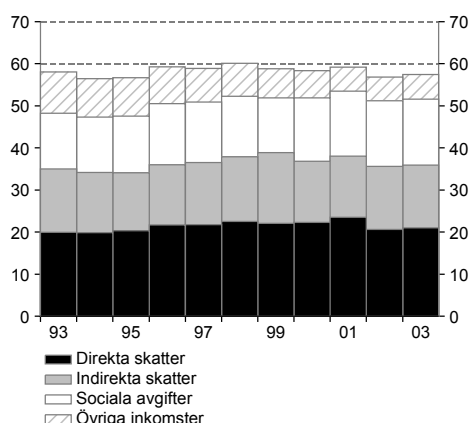
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 129 Inkomster och utgifter i offentlig sektor
Procent av BNP

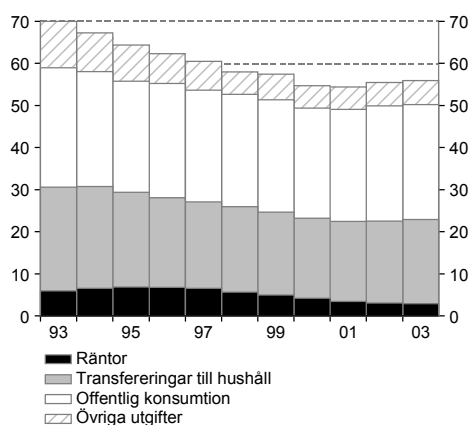
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 130 Den offentliga sektorns inkomster
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 131 Den offentliga sektorns utgifter
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

gade balanskravet krävs att konsumtionsutvecklingen hålls tillbaka, men även skatthöjningar kan bli aktuella i framför allt landstingskommunerna. I prognosen bedöms att den genomsnittliga skattesatsen i landstingskommunerna höjs med 10 öre 2003.

Utgiftstaken riskerar att överskridas

Enligt budgetutfallet 2001 understeg statens utgifter det fastställda utgiftstaket med 4,7 miljarder 2001. Utgiftstaket omfattar statens och ålderspensionssystemets samtliga utgifter, förutom ränteutgifter.

I år och nästa år bedöms utgifterna överskrida de fastställda taken, vid frånvaro av ytterligare åtgärder. Sedan novemberprognosen har både löne- och prisprognosen reviderats upp, vilket leder till högre statliga utgifter för bland annat pensioner och andra transfereringar. Även de statliga konsumtionsutgifterna bedöms öka snabbare än i föregående beräkning. Tidigare beslut om utgiftshöjningar som fattades när budgetläget och konjunkturbilden var starkare får nu effekt när konjunkturläget är svagare.

Sammantaget bedöms utgiftstaket överskridas med ca 8 miljarder kronor 2002 och 12 miljarder kronor 2003. Det innebär en ytterliggare försämring av budgeteringsmarginalen med 1 respektive 6 miljarder jämfört med Konjunkturinstitutets novemberprognos.

Regeringen är enligt lag skyldig att föreslå åtgärder så att taken inte överskrids. Genomförs reella besparingar förbättras samtidigt det finansiella sparandet i motsvarande grad (se tabell 25). Efter sådana besparingar beräknas sparandet ligga nära 2 procent både i år och nästa år.

Tabell 25 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2001	2002	2003
Summa takbegränsade utgifter	786	817	856
Utgiftstak för staten	791	809	844
Budgeteringsmarginal	5	-8	-12
Offentligt finansiellt sparande efter besparingar	105	39	48
<i>Procent av BNP</i>	<i>4,8</i>	<i>1,8</i>	<i>2,1</i>

Källa: Konjunkturinstitutet.

Förra året vidtogs en del åtgärder för att förhindra att utgiftstaket ska överskridas i år. Som exempel beslöt riksdagen i slutet av året att tidigare lägga utbetalningar av EU-stöd till jordbruket motsvarande 3,5 miljarder kronor från 2002 till 2001. Andra åtgärder är att stöd utformas så att de ger ett inkomstbortfall i stället för en utgiftsökning. Ett exempel är

sysselsättningsstödet till kommunsektorn, som tillgodoförs kommunerna genom en kreditering på deras skattekonton (prop. 2001/02:95). Därmed undviks att statsbidragen enligt budgetredovisningen ökar, vilka ligger under utgiftstaket. I nationalräkenskaperna kommer dock stödet att redovisas som höjda statsbidrag.

Sparmålet för offentlig sektor är för högt 2002–2003

Med tanke på den svagare ekonomiska utvecklingen kan tvåprocentmålet för det offentliga sparandet vara alltför högt 2002 och 2003 i förhållande till det grundläggande målet om två procent överskott i genomsnitt över konjunkturcykeln. BNP bedöms ligga något under potentiell BNP både i år och nästa år (se kapitlet ”Arbetsmarknad, resursutnyttjande och priser”). Detta kan motivera att sparmålet sänks med ca en halv procentenhet både i år och nästa år, utan att sparandet blir lägre än två procent i genomsnitt över konjunkturcykeln.

Om sparmålet sänks, och åtgärder görs för att klara utgiftstaken, leder detta till ett visst reformutrymme 2003. Utgiftstaken förhindrar höjda statliga utgifter. Ett återstående alternativ är sänkta skatter. Om sparmålet sänks till 1,5 procent av BNP och reella besparingar görs för att klara utgiftstaket innebär det ett reformutrymme på drygt 13 miljarder kronor 2003. Detta motsvarar kostnaden för att sänka inkomstskatterna genom det fjärde och ”sista” steget i kompensationen för den allmänna pensionsavgiften. Ur strikt konjunkturpolitisk synvinkel är en sådan finanspolitisk lättnad inte särskilt angelägen under 2003 eftersom tillväxten ändå prognostiseras bli hög. Resonemanget förutsätter dock att de svenska hushållens konsumtion börjar ta fart och att återhämtningen i den internationella konjunkturen fortsätter som väntat.

Expansiv finanspolitik får störst effekt i år

Konjunkturinstitutets indikator över finanspolitikens inriktning visar att finanspolitiken blir mer expansiv 2002, men något mindre expansiv 2003.

Av den totala förändringen i finansiellt sparande 2001 svarade högre företagskatter än normalt för 28 miljarder kronor, motsvarande 1,3 procent av BNP (se avsnittet om skatteprognosen nedan). Utan detta extraordinära tillskott hade det finansiella sparandet minskat som andel av BNP (se ”justerad förändring” i tabell 26). Finanspolitiken innebär att sparandet minskade med 1 procentenhet. Ekonomins utveckling, framför allt lönesummans starka utveckling, hade motverkande effekt (+0,9 i tabellen).

Finanspolitiken innebär i år att sparandet reduceras med motsvarande 1,4 procent av BNP. Effekten är större än i fjol på grund av en förhållandevis stor ökning av den offentliga konsumtionen.

Tabell 26 Finanspolitikens inriktning

Procent av BNP

	1999	2000	2001	2002	2003
Finansiellt sparande, nivå	1,3	3,7	4,8	1,4	1,6
Förändring, procentenheter	-0,7	2,3	1,1	-3,4	0,2
Justerad förändring ¹	0,3	2,6	-0,1	-2,1	0,2
Därav:					
Ekonomiberoende	1,9	3,3	0,9	-0,7	0,0
Politikberoende	-1,6	-0,6	-1,0	-1,4	0,2
Därav Inkomster	0,3	-1,0	-0,5	-0,5	0,6
Utgifter ²	-1,9	0,4	-0,4	-0,9	-0,5
BNP-tillväxt	4,5	3,6	1,2	1,3	2,7

¹ Justerad för att Svenska kyrkan ingår i hushållssektorn 2000, tillfälligt höga företagsskatter 2001 samt kommunernas avsättning av medel till avtalspensioner.

² Mäter effekten på saldot. Ett negativt tal innebär ökade utgifter vilket har en expansiv effekt.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Kommunerna antas sträva efter att uppfylla det lagstadgade balanskravet genom en mindre expansiv konsumtion 2003. Trots det prognostiseras skattehöjningar 2003, vilket bidrar till en svagt kontraktiv finanspolitik nästa år. Högre utgifter för transfereringar har en motsatt effekt.

Skattesänkningarna kulminerar i år

Den offentliga sektorns skatteinkomster minskar i år med drygt 20 miljarder kronor och med ytterligare 5 miljarder kronor nästa år, som en följd av regeringens budgetproposition i höstas.

Hushållens direkta skatter sänks i år med drygt 17 miljarder kronor. Inkomstskatten sänks genom att löntagarna kompenseras för ytterligare en fjärdedel av den allmänna pensionsavgiften. Varje fjärdedel motsvarar en skattelättnad på ca 13 miljarder kronor. Det är tredje året i rad som skatten sänks på detta sätt och compensationen motsvarar därmed tre fjärdedelar av avgiften. Dessutom höjs det särskilda grundavdraget för pensionärer. Grundavdraget för löntagare höjs, samtidigt som energiskatten höjs i motsvarande grad, vilket kan ses som en "grön" skatteväxling.

Fastighetsskatten sänktes retroaktivt från den 1 januari 2001. Skatten på vin sänktes i december förra året och bokmomsen är lägre från och med i år. Socialavgifterna har dessutom sänkts i vissa glesbygdsområden. Tillsammans

beräknas dessa fyra åtgärder ge staten drygt 4 miljarder kronor lägre skatteinkomster i år.

Fribelopen för förmögenhetsskatt höjs i år. Från och med i år ges också en skattereduktion för fackföreningsavgifter. Dessa två regeländringar kommer dock att påverka finanserna först nästa år, då inkomsttagarna inte antas jämka sin skatt för detta. Det beräknas ge en sammanlagd skattesänkning på ca 5 miljarder kronor.

De statliga regelförändringarna får till följd att kommunerna får högre skatteinkomster, då avdragsrätten för pensionsavgiften minskar, men kommunernas resultat påverkas inte eftersom statsbidragen minskar i motsvarande grad.

Kraftigt fall i skattekvoten i år

Skattekvoten, dvs. totala skatter och avgifter som andel av BNP, ökade med 1,6 procentenheter mellan 2000 och 2001. Bakom uppgången ligger bland annat en ökning av företagens skatter och hushållens realisationsvinster.

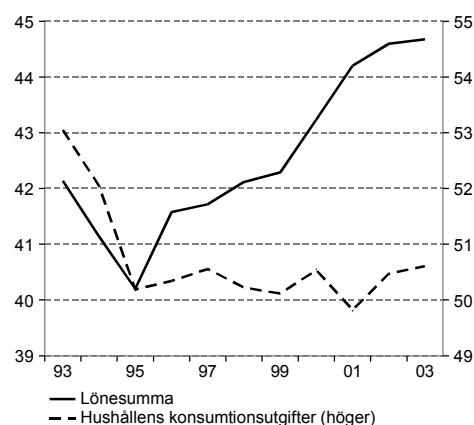
I år medför skattesänkningar att hushållens bidrag till skattekvoten, via inkomstskatten, minskar med ca 0,8 procentenheter. En svagare utveckling av sysselsättningen 2002–2003 än tidigare år ger en svagare utveckling av lönesumman. Lönesumman växer dock fortfarande snabbare än BNP under denna period, se diagram 132. Skatternas påverkan av den relativt svagare sysselsättningsutvecklingen motverkas till viss del av att skattepliktiga arbetsmarknadsersättningar ökar under perioden.

Skatten på hushållens reavinster bidrog med nästan 2 procentenheter till skattekvoten 2001, se diagram 133. Den förhållandevis höga nivån torde bero på stigande börskurser under flera år fram till mars 2000. Den svagare kursutvecklingen därefter samt förhållandevis små kompletteringsbetalningar av skatt kring årsskiftet 2001/2002 indikerar lägre skatter på reavinster i år. Reavinsterna beräknas hamna nominellt på 1999 års nivå, och faller därmed som andel av BNP, men reaförlusterna hamnar på en betydligt högre nivå.

Skattesänkningar, lägre reavinster och ekonomins utveckling innebär sammantaget att hushållens direkta skatter minskar kraftigt i år, se tabell 27. År 2003 ökar de direkta skatterna som andel av BNP. Genom pensionsreformen omfattas pensionärerna av samma skatteregler som löntagarna från och med 2003. Pensionerna blir beskattningsbara i högre grad, men pensionärerna blir kompenserade genom införandet av garantipension. Ökningen av skatteinkomsterna beror också på den antagna höjningen av kommunal-skattesatsen motsvarande knappt 1,5 miljarder kronor 2003.

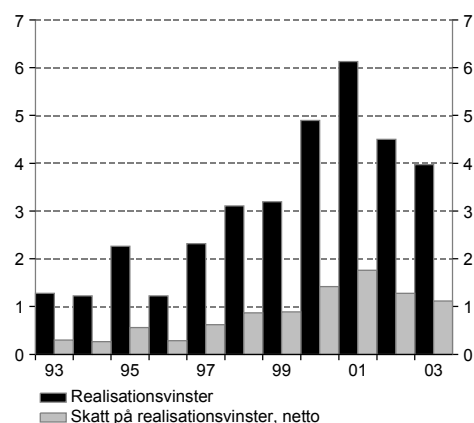
Företagsskatterna var ovanligt stora 2001. Efter att ha legat runt 3 procent av BNP ökade skatterna till 4,4 procent 2001, se tabell 27. Motsvarande ca 0,5 procentenheter av

Diagram 132 Viktiga skattebaser
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 133 Hushållens reavinster och skatter
Procent av BNP

Anm. Reavinsterna redovisas på det år de debiteras för skatt, dvs. året efter de realiserats.

Källa: Konjunkturinstitutet.

uppgången beror på beskattningen av återbetalningar av pensionsmedel från försäkringsbolaget SPP (nuvarande Alec-ta). Inbetalningar av skatt efter omprövningar av taxeringar från tidigare år bidrog med drygt 0,2 procentenheter. När dessa tillfälliga faktorer upphör bedöms företagens direkta skatter sjunka till en mer normal nivå 2002–2003. Osäkerheten i företagsskatterna är dock stor, bland annat beroende på att företagen har stor frihet att välja hur de periodiserar sina vinster och förluster.

Tabell 27 Skatter och avgifter till offentlig sektor

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Skatter och avgifter	1 040	1 089	1 160	1 136	1 192
<i>Procent av BNP</i>	51,9	51,9	53,5	51,2	51,6
Direkta skatter, hushåll	382	403	414	392	418
<i>Procent av BNP</i>	19,1	19,2	19,1	17,7	18,1
Direkta skatter, företag	60	66	95	66	68
<i>Procent av BNP</i>	3,0	3,1	4,4	3,0	2,9
Produkt- och produktionsskatter	336	304	316	331	345
<i>Procent av BNP</i>	16,8	14,5	14,6	14,9	14,9
Sociala avgifter	261	315	335	347	362
<i>Procent av BNP</i>	13,0	15,0	15,4	15,6	15,7

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Hushållens konsumtionsutgifter ökar snabbare än BNP 2002–2003 (se diagram 132) vilket ökar produkt- och produktionsskatterna som andel av BNP (se tabell 27). Även momspliktiga bygginvesteringar ökar snabbare än BNP. I nationalräkenskaperna redovisas moms med avdrag för den momsbaseade delen av EU-avgiften. Denna bedöms minska under perioden, vilket är en ytterligare orsak till att momsen ökar som andel av BNP under prognosperioden.

De sociala avgifterna ökar i takt med lönesummans utveckling och ökar därmed något i förhållande till BNP.

Offentliga transfereringar till hushållen ökar

De offentliga transfereringarna till hushållen ökar starkt under prognosperioden. Det är framförallt sjukförsäkringsutgifterna som fortsätter att stiga. Eftersom sjukfrånvaron ökade starkare än förväntat under slutet av förra året bedöms nu kostnaden även för i år och nästa år bli högre än enligt tidigare bedömningar. Den starka tillväxten i sysselsättningen under 2001 bidrar till den ökade sjukfrånvaron. Även utbetalningar av förtidspensioner ökar. Det beror på att inflödet från de långtidssjukskrivna ökar och en större andel äldre i arbetskraften. De sammanlagda kostnaderna för ohälsan beräknas stiga med 23 miljarder (se tabell 28) mellan 2001 och 2003, vilket motsvarar 1 procent av BNP. Enligt

utredningen "Handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet" motsvarade frånvaron från arbetslivet på grund av ohälsa 14 procent av arbetskraften eller 800 000 årsarbeten 2001. Den höga sjukfrånvaron orsakar därmed ett betydande produktionsbortfall samt höga statliga utgifter som reducerar det offentliga sparandet och ökar risken för att utgiftstaken överskrids.

Tabell 28 Offentliga transfereringar till hushållen

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Transfereringar till hushållen	395	398	412	433	464
Procent av BNP	19,7	19,0	19,0	19,5	20,1
Ålderdom	185	187	193	201	221
Arbetsmarknad	58	54	46	48	46
Ohälsa	79	88	96	107	119
Barn/studier	55	55	57	59	61
Övrigt	18	15	20	17	18

Anm. Ålderdom = ålderspensioner, avtalade pensioner samt bostadstöd till pensionärer. Arbetsmarknad = ersättning för arbetslöshet och arbetsmarknadsutbildning, lönegaranti och socialbidrag. Ohälsa = sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna, förtidspension och assistansersättning. Barn/studier = barnbidrag, föräldraförsäkring, underhållsstöd samt studiebidrag.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

En ny och förfinad prognos över kostnaderna i arbetslöshetsförsäkringen där antalet deltidsarbetslösa och anslutningsgraden är beaktad, medför en nedrevidering av kostnaderna för innevarande och nästa år. Statens utgifter för studiestöd har justerats ner till följd av ett lägre antal studerande. Förra årets höga sysselsättning bedöms medverka till detta.

Tabell 29 Inkomstindex

Procentuell förändring respektive index

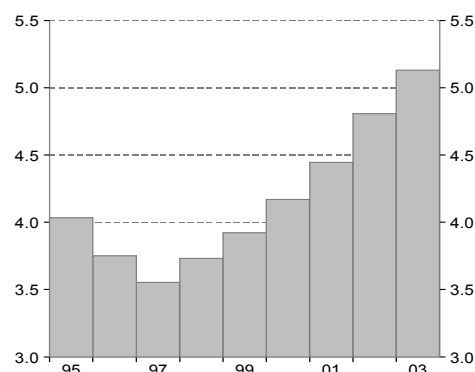
	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomst ¹	-3,2	4,6	4,7	3,7	4,2
KPI juni	0,4	1,0	2,7	1,6	1,9
Prisbasbelopp	36 400	36 600	36 900	37 900	38 500
Inkomstindex	100,00	101,73	103,20	106,16	110,56
Följsamhetsindex				3,3	2,5

¹ Genomsnittlig inkomst för alla personer 16-64 år med pensionsgrundande inkomst eller förtidspension.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Från och med i år räknas ATP-delen av ålderspensionerna upp med inkomstindex genom så kallad följsamhetsindexering. Det innebär att ålderspensionerna inte bara beror på prisutvecklingen utan även på hur inkomsterna för yrkesverksamma utvecklas (översta raden i tabell 29). Jämfört

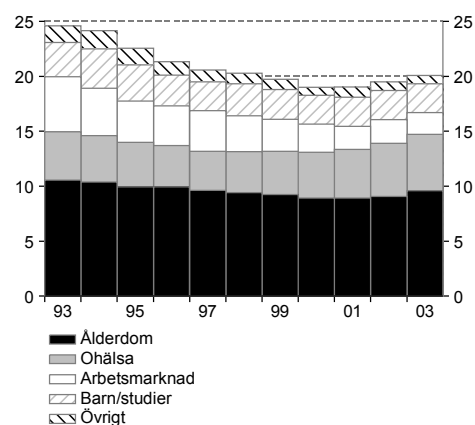
Diagram 134 Transfereringsutgifter på grund av ohälsa
Procent av BNP

Anm. Ohälsa = sjuk- och arbetsskadeförsäkring, förtidspension och assistansersättning.

Källa: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 135 Transfereringar till hushållen
Procent av BNP

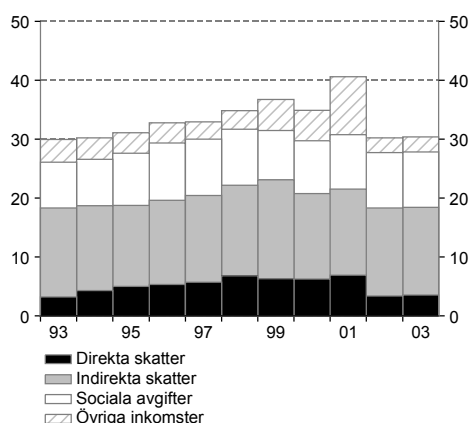
Källa: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

med tidigare prognoser ökar lönerna snabbare. Även prisutvecklingen är uppreviderad, 0,4 procent högre KPI i juni 2002, jämfört med föregående prognos. Inkomstindex för 2002 är fastställt medan inkomstindex för 2003 prognostiseras bli 110,56. ATP-baserade pensioner beräknas därmed öka med 2,5 procent nästa år, vilket är en upprevidering med 0,9 procentenheter.

Pensionerna räknas upp med 3,3 procent i år och 2,5 procent nästa år. Det kan jämföras med det tidigare systemet där pensionerna hade räknats upp med 2,7 och 1,6 procent. Pensionärerna får med andra ord en extra pensionsökning om 1,5 procent på två år. Vid en årlig ATP-pension på 100 000 kronor 2001 ger det nya pensionssystemet ca 1 500 kronor högre pension 2003 än vad som varit fallet med tidigare regler.

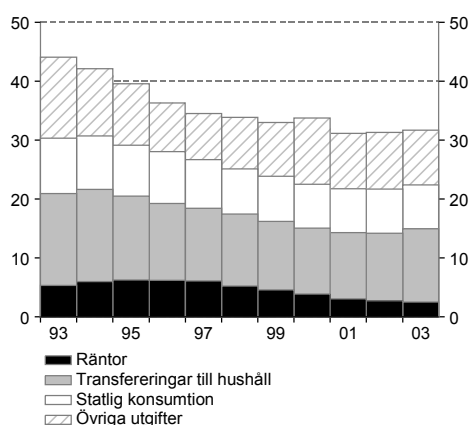
Kommunernas utgifter för socialbidragen förutses minska både i år och nästa år. Sammantaget innebär prognosen att transfereringarna till hushållen ökar med ca 52 miljarder kronor mellan 2001 och 2003, där ca 16 miljarder sammanhänger med övergången till beskattad garantipension 2003.

Diagram 136 Statens inkomster
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 137 Statens utgifter
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Återigen negativt finansiellt sparande i staten

Statens finansiella sparande som varit positivt alltsedan 1997 blir återigen negativt under prognosperioden. Sparandet var extra högt förra året på grund av överföringen på 155 miljarder kronor från AP-fonden.

Statens inkomster växer svagare än utgifterna under prognosperioden. Stora skattesänkningar och svag tillväxt i skattebaserna medverkar till detta.

Tabell 30 Statens finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	736	732	880	671	702
<i>Procent av BNP</i>	36,7	34,9	40,6	30,2	30,4
Skatter och avgifter	631	623	666	615	644
Övrigt	105	109	214	56	58
Utgifter	661	708	675	695	732
<i>Procent av BNP</i>	33,0	33,7	31,2	31,3	31,7
Transfereringar till hushåll	233	235	244	255	287
Konsumtionsutgifter	154	156	161	166	171
Ränteutgifter	92	81	66	60	59
Övrigt	182	239	204	214	213
Finansiellt sparande	75	24	205	-24	-30
<i>Procent av BNP</i>	3,7	1,1	9,5	-1,1	-1,3

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Statens utgifter, som andel av BNP har fallit trendmässigt alltsedan 1993. Det är framförallt utgifter för räntor på stats-

skulden som har minskat, dels som en följd av lägre ränteni-våer och under senare år även beroende på en minskande statsskuld. Statens bidrag till företag i form av räntesubventioner till bostadsbyggande har fallit från 8 procent av BNP 1993 till 1 procent 2001.

I år och nästa år kommer de statliga utgifterna återigen att öka som andel av BNP, framförallt för att transfereringarna till hushållen ökar starkt. Det är bland annat den fortsatt stigande sjukfrånvaron som bidrar till detta.

Sammantaget blir det finansiella sparandet negativt motsvarande 1,1 procent av BNP i år och 1,3 procent nästa år.

Positivt sparande i ålderspensionssystemet

Under 2001 var det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet, det vill säga AP-fonderna och premiepensionssystemet (PPM) tillfälligt negativt. Det förklaras av överföringen på 155 miljarder kronor till staten.

Tabell 31 Ålderspensionssystemets finansiella sparande

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	144	236	199	203	216
Skatter och avgifter	109	147	157	162	169
Kapitalavkastning	36	32	20	22	27
Premiepensionsmedel	0	56	22	20	21
Utgifter	185	188	301	155	156
Pensioner	135	139	144	152	154
Övrigt	50	49	157	3	2
Finansiellt sparande	-41	48	-102	49	60
<i>Procent av BNP</i>	<i>-2,0</i>	<i>2,3</i>	<i>-4,7</i>	<i>2,2</i>	<i>2,6</i>
Därav AP-fonderna	-41	-8	-124	29	39
PPM		56	22	20	21

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Under 2001 erhöll också AP-fonderna nya placeringsregler som medförde en stor omfördelning av portföljerna från obligationer till aktier. Detta resulterade i att ränteinkomsterna föll tillbaka medan aktieutdelningarna stärktes under 2001. Denna utveckling förväntas fortsätta under hela prognosperioden.

I år bedöms det finansiella sparandet återigen bli positivt eller motsvara 2,2 procent av BNP. Nästa år ökar sparandet till 2,6 procent på grund av att staten övertar pensionsutgifter på 7,5 miljarder kronor. Överskottet i pensionssystemet överstiger 2 procent. Om den offentliga sektorns sparande överensstämmer med målsatta 2 procent och sparandet i den kommunala sektorn är ungefär noll så blir statens finansiella sparande negativt. Det innebär att mer än hela överskottet ligger i ålderspensionssystemet.

Budgetunderskott 2003

Konjunkturinstitutets beräkningar av statens budgetsaldo utgår från statens prognostiserade finansiella sparande enligt nationalräkenskaperna och beaktar ett stort antal justeringsposter som uppkommer genom skillnaderna mellan de två redovisningssystemen.

Tabell 32 Sparande och budgetsaldo i staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Finansiellt sparande	75	24	205	-24	-30
<i>Procent av BNP</i>	3,7	1,1	9,5	-1,1	-1,3
Justeringsposter					
Inleverans från Riksbanken				20	
Försäljning av aktiebolag	1	75		15	15
Överföring från AP-fonden			-109	9	14
Utlåning, återbetalning, netto	-15	-16	-20	-2	-13
Kurs- och valutaförluster	-4	-9	-17	-8	-7
Periodiseringar, övrigt	9	22	-20	-1	-8
Budgetsaldo	82	102	39	9	-29
Inleverans från Riksbanken			20		
Överföring från AP-fonden			69		
Övrig värdeförändring		-7	-8	-36	6
Statsskuld	1 374	1 279	1 157	1 184	1 207
<i>Procent av BNP</i>	68,5	61,0	53,4	53,3	52,2
Konsoliderad bruttoskuld	1 301	1 159	1 213	1 215	1 239
<i>Procent av BNP</i>	64,9	55,2	55,9	54,7	53,6

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Riksgäldskontoret.

För 2001 är det stor skillnad mellan det finansiella sparandet och budgetsaldot eftersom endast 46 miljarder kronor av överföringen från AP-fonden på 155 miljarder kronor räknas med i statsbudgeten. Hög utlåning hos Riksgäldskontoret och stora kurs- och valutaförluster, vilka inte ingår i det finansiella sparandet, bidrar också till ett betydligt lägre budgetsaldo.

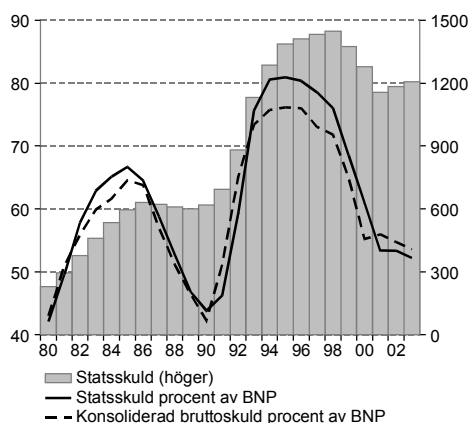
I år bidrar stora tillfälliga betalningar, som Riksbankens inleverans av 20 miljarder kronor till staten, att budgetsaldot är betydligt starkare än det finansiella sparandet.

Nästa år sker ingen tillfällig betalning från Riksbanken, varvid det åter uppkommer ett budgetunderskott, vilket staten inte har haft sedan 1997.

Statsskulden ökar återigen

Statsskulden minskade med 122 miljarder 2001, vilket bland annat förklaras av ett positivt budgetsaldo och överföringen från AP-fonden. Trots ett positivt budgetsaldo 2002 kommer statsskulden att öka 2002 eftersom Riksgäldskontoret

Diagram 138 Offentlig skuldsättning
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

väntas genomföra vissa skulddispositioner. Kontofordringar kommer att räknas om till marknadsnoterade statspapper. För 2003 kommer statsskulden fortsätta att öka eftersom budgetsaldot är negativt. Som andel av BNP sjunker dock statsskulden både i år och nästa år.

Den konsoliderade bruttoskulden ökade 2001 som en följd av att AP-fonden minskade sitt innehav av statspapper, men bedöms återigen minska som andel av BNP under båda prognosåren.

Kommunernas finanser försämras

Enligt de preliminära nationalräkenskaperna uppgick primärkommunernas finansiella sparande under 2001 till cirka 5 miljarder kronor (se tabell 33). Det finansiella sparandet blev lägre än väntat beroende på att utgifterna för konsumtionen steg kraftigt²¹ och att inkomsterna blev svagare än väntat.

I år väntas inkomsterna i primärkommunerna öka då statsbidragen stiger kraftigt till följd av maxtaxan och det tillfälliga sysselsättningsstödet till kommunerna. Under 2003 kommer statsbidragen att sjunka, då det extra stödet till kommunerna försvinner och effekterna av pensionsreformen träder in. Pensionsreformen innebär att pensionerna blir beskattningsbara i högre grad och kommunernas skatteinkomster blir därmed högre, vilket balanseras av att statsbidragen sänks med motsvarande belopp. Skatteinkomsterna fortsätter att öka i god takt i år, beroende på höga slutavräkningar, men ökningstakten avtar under 2003.

Tabell 33 De kommunala finanserna

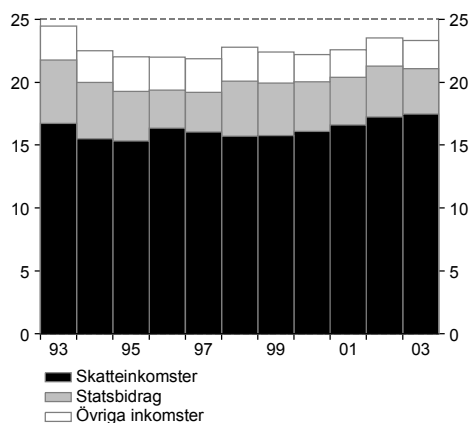
Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Primärkommuner					
Inkomster	301	318	332	355	363
Utgifter	301	312	327	348	361
Finansiellt sparande	0	6	5	7	2
Landstingskommuner					
Inkomster	138	150	159	168	178
Utgifter	144	151	162	169	174
Finansiellt sparande	-6	-1	-3	-1	4

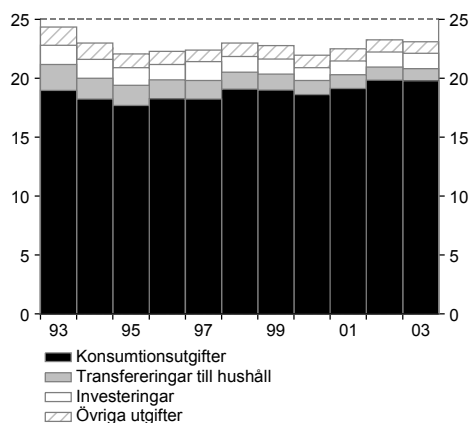
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Utgifterna i primärkommunerna väntas fortsätta att öka till följd av höga löneökningar och höga prisökningstakter på andra komponenter i konsumtionen än personalkostnader. I år ökar också kommunernas egna kostnader för konsumtio-

²¹ Se stycke om offentlig konsumtion under kapitel "Efterfrågan och produktion i svensk ekonomi".

Diagram 139 Kommunsektorns inkomster
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 140 Kommunsektorns utgifter
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

nen beroende på lägre försäljningsintäkter i kommunerna till följd av maxtaxorna.

Utgifterna för socialbidragen väntas däremot fortsätta att sjunka i år, vilket stöds av Konjunkturinstitutets senaste kommunbarometer. Under 2003 väntas socialbidragen falla ytterligare, eftersom ett statligt äldreförsörjningsstöd införs. Stödet skall betalas ut till äldre invandrare som nu är beroende av socialbidrag för sin försörjning. Detta påverkar dock inte kommunernas finanser, eftersom statsbidragen justeras ned med motsvarande belopp.

Primärkommunernas finansiella sparande väntas bli ca 7 miljarder i år och 2 miljarder nästa år. Beräkningar tyder på att detta i resultatetermer²² skulle innebära att de flesta primärkommuner uppnår balans med marginaler bägge åren. Denna bild bekräftas också av Konjunkturinstitutets senaste kommunbarometer, där 63 procent av primärkommunerna uppger att man förväntar sig uppnå balans i år, medan 23 procent uppger att resultatet kommer att ge ett överskott och 14 procent uppger att man förväntar sig ett underskott.

Landstingen höjer skatterna 2003

Landstingens finansiella sparande blev -3 miljarder under föregående år. I resultatetermer bedöms detta vara ett underskott på cirka 3,5 miljarder, vilket innebär att landstingen som sektor inte uppnådde balans. Underskotten återfinns främst i de stora landstingen. Även för landstingen blev det finansiella sparandet sämre än väntat på grund av högre prisökningstakter och högre konsumtionsvolym än väntat.

Inkomsterna väntas öka i år delvis för att statsbidragen ökar på grund av det extra stödet till kommunerna och delvis beroende på ökade skatteinkomster.

Utgifterna ökar i landstingen på grund av höga löneökningar och hög prisökningstakt på övriga komponenter i konsumtionen som t.ex. köp av verksamhet och läkemedel. Kostnaderna för läkemedel bedöms öka starkt under året på grund av ökade försäljningsmarginaler i Apoteksbolaget. Efterfrågan på vård och andra tjänster som landstingen producerar och krav om förbättrad kvalitet fortsätter att öka, vilket ytterligare driver på utgifterna för landstingen.

Mot bakgrund av balanskravet och ökande krav på bland annat vård prognosticeras landstingen öka skatterna med i genomsnitt 10 öre från och med nästa år, vilket ökar skatteinkomsterna under 2003.

Finansiellt sparande i landstingen väntas bli negativt även i år, men positivt nästa år som en följd av skattehöjningar. I resultatetermer beräknas detta vara ett underskott på cirka -4 miljarder i år och balans i nästa år.

²² Resultatet är det mål varpå balanskravet är formulerat.

Prognosjämförelse

I detta avsnitt jämförs Konjunkturinstitutets prognoser gjorda vid olika tidpunkter med bl.a. nationalräkenskaper-
nas (NR) preliminära utfall för 2001. Vidare jämförs nuva-
rande prognos för 2002 och 2003 med den prognos som pub-
licerades i november 2001. Denna typ av prognosjämförelse
är sedan mars 1997 ett permanent inslag i Konjunkturläget.
Vid varje prognostillfälle görs en analys av hur prognoserna
förändrats sedan föregående prognostillfälle och i marsrapp-
orten görs även en genomgång av hur alla prognoser avseen-
de föregående år har ändrats och hur de förhåller sig till de
preliminära utfallen. Dessutom redogörs för Konjunkturin-
stitutets prognosprecision för BNP och KPI under perioden
1980–2001 med avseende på det absoluta medelfelet.

Konjunkturinstitutets prognoser tar normalt sin utgångs-
punkt i befintliga regelverk för skatter och transferringar.
Ändringar i finanspolitiken utgör därför en förklaring till att
avvikelse kan uppstå. Således är skillnaden mellan olika
prognoser inte bara en följd av ändrade bedömningar av den
ekonomiska utvecklingen, utan även en konsekvens av even-
tuella förändringar i de finanspolitiska förutsättningarna.

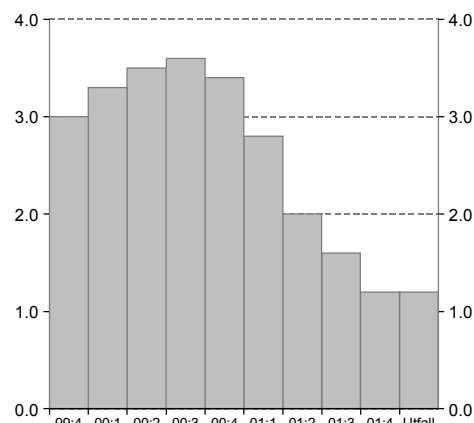
Prognoser för 2001

Prognoserna för BNP-tillväxten under 2001 reviderades suc-
cessivt ned till 1,2 procent i november 2001 (se diagram 1).
Det nyligen presenterade preliminära utfallet från national-
räkenskaperna visar på en BNP-tillväxt på 1,2 procent, vil-
ket alltså sammanfaller med novemberprognosen 2001. Den
svagare tillväxttakten beror på en oväntat stor avmattning i
hushållens konsumtion och exporten under andra halvåret
2001. Den svaga tillväxten i hushållens konsumtion förklaras
till stor del av minskade bilinköp samt en minskning av
svenskars turistande i utlandet.

Arbetslösheten prognosticerades med bra träffsäkerhet
redan i slutet av 1999 (se diagram 2). Prognoserna för
UND1X-inflationen har en god överensstämmelse med ut-
fallet från och med juni 2001 (se tabell 1).

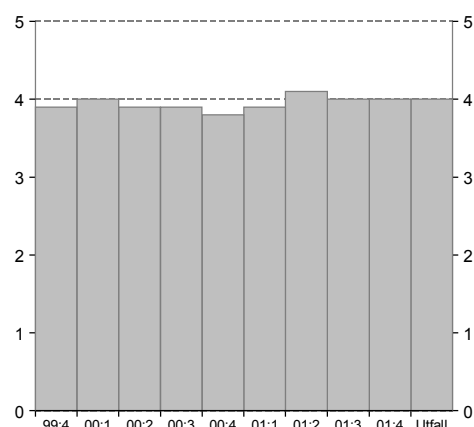
Utfallet för offentligt finansiellt sparande visar på ett
överskott på 4,8 procent, vilket är högre än vad som förut-
sågs i t.ex. novemberprognosen (se diagram 3). Det högre
utfallet för finansiellt sparande beror delvis på starkare in-
komster. Hushållens skatter blev högre än väntat till följd av
höga reavinster och även företagens skatter blev oväntat
höga.

Diagram 1 BNP-tillväxt 2001
Årlig procentuell förändring

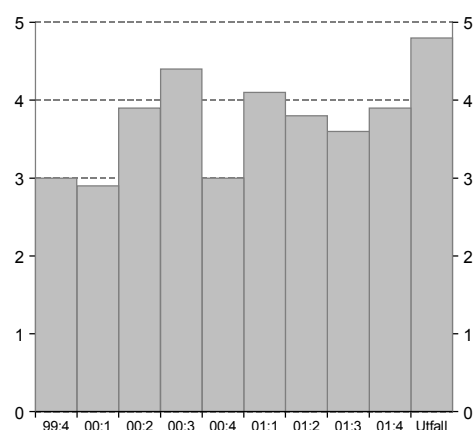
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska central-
byrån.

Diagram 2 Öppen arbetslöshet 2001
I procent av arbetskraften, årsgenomsnitt

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska central-
byrån.

Diagram 3 Offentligt finansiellt sparande 2001
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska central-
byrån.

Tabell 1 Konjunkturinstitutets prognoser för 2001

Årlig procentuell förändring och årsgenomsnitt

	Mars 2000	Juni 2000	Aug. 2000	Nov. 2000	Mars 2001	Juni 2001	Aug. 2001	Nov. 2001	Utfall
BNP	3,3	3,5	3,6	3,4	2,8	2,0	1,6	1,2	1,2
Sysselsättning	1,5	1,6	1,7	1,6	1,7	1,9	1,7	1,9	1,9
Öppen arbetslöshet ¹	4,0	3,9	3,9	3,8	3,9	4,1	4,0	4,0	4,0
UND1X-inflation	1,4	1,3	1,2	1,4	1,5	2,4	2,6	2,7	2,8
Offentligt finansiellt sparande ²	2,9	3,9	4,4	3,0	4,1	3,8	3,6	3,9	4,8

¹ I procent av arbetskraften.² I procent av BNP.

I tabell 2 nedan visas Konjunkturinstitutets prognoser samt preliminärt utfall för försörjningsbalansen 2001. Som nämnts ovan har BNP-prognoserna överskattat utfallet för 2001. Den största avvikelserna finns i prognosen som gjordes i augusti 2000 medan prognoserna från augusti och november 2001 ligger väl i linje med utfallet. Dessa två prognoser har en bättre precision än motsvarande prognoser i genomsnitt för perioden 1980–2001.

Tabell 2 Försörjningsbalans 2001

Årlig procentuell förändring

	Mars 2000	Juni 2000	Aug. 2000	Nov. 2000	mars 2001	Juni 2001	Aug. 2001	Nov. 2001	Utfall
BNP	3,3	3,5	3,6	3,4	2,8	2,0	1,6	1,2	1,2
Hushållens konsumtion	3,3	3,1	3,1	3,4	2,4	2,0	1,6	0,4	0,2
Offentlig konsumtion	1,0	0,9	0,9	1,2	1,2	1,2	1,2	0,7	1,4
Fasta bruttoinvesteringar	5,9	7,7	7,8	6,2	6,8	5,2	4,9	1,5	1,5
Lagerinvesteringar	0,0	0,1	0,1	0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,5
Export	6,6	7,4	7,6	8,1	6,8	4,1	-0,7	-1,2	-1,4
Import	6,7	8,0	7,9	8,7	6,7	4,4	-0,5	-3,4	-3,9

Hushållens konsumtion blev betydligt lägre än väntat medan prognoserna för de offentliga konsumtionsutgifterna var mer träffsäkra. Svårigheter att bedöma bruttoinvesteringar är uppenbara, medan lagerinvesteringarna prognostiserades förhållandevis väl från och med mars 2001. Såväl export som import blev betydligt svagare än väntat.

Det bör framhållas att variabiliteten i utfallet för vissa BNP-komponenter är stor. Standardavvikelsen under perioden 1996–2001 var 1,6 för hushållens konsumtionsutgifter, 4,1 för bruttoinvesteringar, 5,3 för export samt 6,5 för import.

Över lag gäller att prognosfelen för försörjningsbalansens poster minskar i takt med att prognoshorizonten blir kortare och mer information blir tillgänglig.

Under perioden 1980–2001 uppgick det absoluta medelfelet i Konjunkturinstitutets vår- och höstprognoser för BNP-tillväxten innevarande år till 0,8 respektive 0,6 procentenheter och för nästkommande år till 1,4²³ respektive 1,0 procentenheter. Motsvarande beräkningar för KPI (mätt som årsgenomsnitt) är 0,6 och 0,2 procentenheter för innevarande år och 1,5²⁴ och 2,1 procentenheter för nästkommande år.

Prognoser för 2002 och 2003

Den internationella konjunkturbilden ligger i stora drag fast sedan novemberprognosen, se tabell 3. Världsekonomin bedöms ha goda utsikter att återhämta sig under 2002 mot bakgrund av bl.a. genomförda räntesänkningar. Utveckling i USA tycks nu ha nått en vändpunkt och även om den japanska ekonomin fortsätter att utvecklas svagt har den internationella konjunkturbilden blivit tydligare.

Tabell 3 Nuvarande prognoser av BNP i omvärlden jämfört med i november 2001

Årlig procentuell förändring

	2002		2003	
	Mars -02	Differens	Mars -02	Differens
USA	1,6	0,7	3,4	0,0
Japan	-1,1	-0,2	0,7	-0,3
Euroområdet	1,3	-0,2	2,8	0,0
Tyskland	0,9	-0,3	2,7	-0,1
Frankrike	1,4	-0,2	2,8	0,0
Storbritannien	2,0	0,0	2,6	-0,1
OECD	1,3	0,1	2,9	-0,1

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i november 2001. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

BNP-tillväxten för den svenska ekonomin har sedan föregående prognos skrivits ned för innevarande år och upp för 2003 (se tabell 4). Bakgrunden till nedrevideringen 2002 är bl.a. svagare hushållskonsumtion och investeringar under slutet av förra året. Bilden av det fortsatta tillväxtförloppet är dock i stora drag oförändrad. Importen väntas dock växa snabbare än enligt tidigare bedömningar (se tabell 4). Revi-

²³ BNP prognoser för våren finns tillgängliga fr.o.m. 1990.

²⁴ KPI prognoser för våren finns tillgängliga fr.o.m. 1990.

deringar har skett mot bakgrund av en fördjupad analys av importefterfrågan.

Hushållens disponibla inkomster väntas öka något mer 2002–2003 än enligt novemberprognosen till följd av att nivån 2001 justerats ned i utfallet.

Tabell 4 Nuvarande prognos jämfört med prognosen i november 2001

Årlig procentuell förändring när annat inte anges

	2002		2003	
	Mars-02	Differens	Mars-02	Differens
TCW-index ¹	132,0	-1,6	128,8	0,9
Reporänta ¹ , procent	3,75	0,50	4,25	0,00
Statsobligationer, 10 år ¹	5,5	0,2	5,7	0,2
BNP	1,3	-0,2	2,7	0,1
Hushållens konsumtion	2,2	-0,1	3,0	0,2
Offentliga konsumtion	0,8	0,2	0,3	-0,2
Fasta bruttoinvesteringar	1,8	-0,3	4,6	0,4
Lagerinvesteringar	-0,2	0,1	0,3	0,1
Export	1,2	0,5	7,8	1,9
Import	1,7	1,2	9,3	2,7
Sysselsatta	-0,4	0,0	0,2	-0,1
Öppen arbetslöshet ²	4,3	0,0	4,1	0,1
Nominell timlön	3,9	0,1	4,0	0,2
KPI, årsgenomsnitt	2,1	0,3	2,1	0,1
UND1X, årsgenomsnitt	2,5	0,3	1,9	0,2
Real disponibel inkomst	4,8	0,3	2,7	0,7
Industriproduktion	0,6	-0,6	3,9	-0,1
Bytesbalans ³	2,8	0,5	2,5	-0,2
Statens budgetsaldo, mdkr	9	-12	-29	-29
Offentligt finansiellt sparande ³	1,4	0,0	1,6	-0,3

¹ December respektive år.

² I procent av arbetskraften.

³ I procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i november 2001. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Utbyggnaden av de s.k. UMTS-näten dröjer. Investeringarna bedöms därför öka i en något långsammare i år för att nästa år stiga fortare jämfört med novemberprognosen.

Kronkursen har stärks snabbare än väntat under vintern, varför TCW-index revideras ned 2002. Kronan bedöms dock vara något svagare 2003 jämfört med novemberprognosen. Bakgrunden till denna revidering är nya beräkningar av kronans reala jämviktskurs.

Revideringarna är små för såväl sysselsättningen som arbetslösheten. Resursutnyttjandet har varit något mer ansträngt.

Både KPI- och UND1X-inflationen har reviderats upp sedan novemberprognosen mot bakgrund av den reviderade synen på löne- och prisutvecklingen 2001.

Den svenska reporäntan har reviderats upp marginellt för 2002 då prognosen för UND1X-inflationen är högre än i november. Prognosen för den långa räntan har reviderats upp till följd av högre internationella obligationsräntor och en något högre reporänta.

Såväl det offentliga finansiella sparandet som statens budgetsaldo har reviderats ned under prognosperioden. Detta beror bl.a. på att offentliga konsumtionsutgifter samt räntekostnader reviderats upp.